

ศาลจังหวัด

น. เชียงใหม่

๒๕๒๗ ค. ๕

๕๒ ปี

วันสถาปนากระทรวงยุติธรรม

๒๕ มีนาคม ๒๕๒๗

ศาลจังหวัดเชียงใหม่

กรมเลขาธิการบริษัทเรโกทิจ

พระบิดาแห่งการเกษตร

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library.coj.90.th)

ลำดับ	เรื่อง	หน้า
1.	แถลงการจัดงาน.....	1
2.	ประวัติกระทรวงยุติธรรม.....	2
3.	ประวัติ "พระบิดาแห่งกฎหมายไทย".....	17
4.	น.บ.ท. เนติบัณฑิตไทยรุ่นแรก.....	22
5.	ระบบศาลยุติธรรม.....	25
6.	ประวัติศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา.....	35
7.	วิธีไปศาลอย่างมีความสุข.....	40
8.	วิธีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เนียบเนียน.....	59
9.	ชีวิตที่ต้องประหาร.....	61
10.	ตุ้มเต๋ว 4 คดี (ศึกษากฎหมายด้วยการ์ตูน).....	67

แถลงการณ์จัดงาน

กระทรวงยุติธรรมได้รับการสถาปนาขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อวันที่ 25 มีนาคม ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434) ดังนั้น วันที่ 25 มีนาคม ของทุกปี จึงเป็นวันที่ระลึกคล้ายวันสถาปนากระทรวงยุติธรรม เป็นวันที่ศาลต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักรได้จัดกิจกรรมเพื่อรำลึกถึงวาระที่ศาลทั้งหลายซึ่งเดิมกระจัดกระจายกันสังกัดอยู่กระทรวงต่าง ๆ ได้มารวมอยู่ ณ ที่เดียวกันเป็น “ศาลสถิตย์ยุติธรรม” ที่ตั้งขึ้นเป็นกระทรวง โดยจัดงานนิทรรศการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย กิจกรรมศาลและกระทรวงยุติธรรมให้ประชาชนได้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจดีขึ้น

การแสดงผลนิทรรศการของศาลจังหวัดฉะเชิงเทราในปีนี้ นอกจากจะมีรูปภาพในสมัยโบราณและสมัยใหม่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนศึกษาหาความรู้แล้ว ยังมีวัตถุสิ่งของเกี่ยวกับกฎหมายที่ประชาชนควรทราบซึ่งเป็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมมาแสดง ทั้งยังได้จัดสารนิเทศการพิจารณาดีให้ประชาชนได้เห็นความก้าวหน้าของระบบงานศาลในการจดคำพยานด้วยเสียง ได้จัดสำนวนคดีที่น่าสนใจให้ประชาชนได้ศึกษาอย่างใกล้ชิด ทั้งยังมีรายการบรรยายกฎหมายที่น่าสนใจ รายการแข่งขันตอบปัญหากฎหมายชิงโล่ห์เกียรติคุณ รายการประกวดคำขวัญศาลกับประชาชน นอกจากนี้ยังมีหนังสือเกี่ยวกับกฎหมาย ม้วนเทปบันทึกเสียงเกี่ยวกับกฎหมายที่น่าสนใจทั้งแจกและจำหน่ายและช่วงเวลากลางคืนได้รับความเอื้อเฟื้อจากผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จังหวัดฉะเชิงเทราจัดภาพยนตร์ที่มีสาระประโยชน์มาฉายให้ประชาชนชม การจัดงานนี้ผู้พิพากษาและข้าราชการตุลาการศาลจังหวัดฉะเชิงเทราทุกคนต่างมีความกระตือรือร้นร่วมงานด้วยความเต็มใจ ข้าพเจ้าเชื่อว่ากิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในทางป้องกันการทำผิดกฎหมายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์และป้องกันตนเองมิให้ตกเป็นเหยื่อเสียเปรียบแก่ผู้ไม่สุจริต ซึ่งเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพิ่มพูนความรู้ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและประเทศชาติสืบไป สมตามนโยบายกระทรวงยุติธรรมตามโครงการประชาสัมพันธ์

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบรรดาข้าราชการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด พ่อค้า ประชาชนทุกท่าน และนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ที่ได้ให้ความร่วมมือให้งานนี้ดำเนินไปได้ผลดียิ่ง ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายพร้อมทั้งหลวงพ่อบุญพรโสธร ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวไทยทั่วประเทศ โปรดคุ้มครองให้ทุกท่านพร้อมครอบครัวเจริญด้วยจตุรพิธพร ปราศจากสรรพโรคภัยภัยพิบัติและอุปัทวันตรายทั้งปวง และขอให้สัมฤทธิ์ผลในสิ่งที่ปรารถนาทุกประการ

คงศักดิ์ วัชรคงศักดิ์

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา

วันศุกร์ ที่ 23 มี.ค. 27

ประวัติกระทรวงยุติธรรม

ตราจันทรมณฑลใหญ่

ตราจันทรมณฑลน้อย

ตราพระคูลพาห

ตรากระทรวงยุติธรรม

ตรากระทรวงยุติธรรมเดิมใช้ตราจันทรมณฑล ซึ่งเป็นตราพระราชทานเป็นตราประจำตัวของสมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ภายหลังพระราชทานเป็นตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม มีทั้งตราใหญ่และตราน้อย

ตราใหญ่ เดิมเป็นรูปรถบุษบก มีอุณาโลมอยู่กลาง และมีรูปกระต่ายอยู่ท้ายรถ บางทีจึงเรียกเพี้ยนเป็นตราบุษบกอุณาโลม เข้าใจว่าภายหลังโปรดให้ทำใหม่เพราะอุณาโลมนั้นเกินไป จึงเอาอุณาโลมในบุษบกออกเสีย

ตราน้อย มีลายเป็นพระจันทร์คันเมฆ ทั้งตราใหญ่และตราน้อย ของเดิมอยู่ในราชพิพิธภัณฑ

มาในรัชกาลที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2456 เปลี่ยนตราตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นตราพระคูลพาห ตราใหญ่เป็นลายรูปพระแสงขรรค์กับรูปคูลหรือตราชู ประดิษฐานอยู่เหนือพานสองชั้น ตราน้อยเป็นลายรูปพระแสงขรรค์กับรูปคูลเฉย ๆ ไม่มีพาน

ประวัติก่อตั้งกระทรวงยุติธรรม

รัฐบาลไทยได้ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นยุคที่ประเทศไทยประสบวิกฤตการณ์ทางการศาลอย่างร้ายแรงตามประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมลงวันที่ 25 มีนาคม ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434) ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับประจำลงวันที่ 10 เมษายน ร.ศ. 110

เอกราชในทางการศาลไทย แต่เดิมมาศาลไทยเรามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอย่างเต็มที่โดยไม่เลือกบุคคล แม้ชาติใดที่ได้เข้ามาพึ่งบรมโพธิสมภารอยู่ในราชอาณาจักร การณ์เป็นเช่นนี้ตลอดมาจนถึงสมัยอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมัยนั้นมีชาวต่างประเทศ เช่น ชาวยุโรปเข้ามาค้าขายและเจริญทางไมตรี เช่น ฮอลันดา และฝรั่งเศส ฝ่ายไทยเราย่อมมีไมตรีจิตอยู่เป็นธรรมดา เมื่อคนของชาติทั้งสองก่อเรื่องขึ้นทางไทยก็ผ่อนปรนไม่กระทำรุนแรง นาน ๆ เข้าเลยกลายเป็นบุคคลผู้มีสิทธิพิเศษ และฝรั่งทั้งสองชาติก็ค่อย ๆ ติดต่อก่อทำหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นเป็นครั้งแรกในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยทำสัญญากับบริษัทของฮอลันดา เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2207 การที่ฮอลันดาเข้าทำสัญญาก่อนก็เพราะสมัยนั้นฮอลันดาเป็นชาติมีอาณาเขตมากทางแถบนี้ ใจความสำคัญในสัญญามีว่า ถ้าคนของฮอลันดาทำผิดอาญาซึ่งเขามักจะสนใจคดีที่ค่อนข้างร้ายแรง ฝ่ายไทยจะต้องส่งตัวผู้กระทำผิดให้หัวหน้าของเขาพิจารณาโทษกันเองตามกฎหมายของเขา หมายความว่าถ้าชาวฮอลันดาฆ่าคนไทยตายเขาไม่ต้องขึ้นศาลไทย ผลจะเป็นอย่างไรก็คิดเอาเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวหน้าที่รับตัวผู้กระทำผิดไปก็คือบุคคลซึ่งสมัยนั้นเรียกกันว่า “นายห้าง” หาใช่ตุลาการหรือผู้รู้ตัวบทกฎหมายอะไรไม่ นี่เป็นบทเริ่มต้นที่ชาวต่างประเทศมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเข้ามาในประเทศไทย ต่อมาฝรั่งเศสมารู้เรื่องฮอลันดาได้สิทธิพิเศษ ฝรั่งเศสก็ได้พยายามใช้ชั้นเชิงทางการทูตเรียกร้องขอให้คนในบังคับของตนได้รับผลปฏิบัติเช่นเดียวกับคนบังคับฮอลันดา จนในที่สุดไทยก็ต้องทำสัญญายอมถูกจำกัดเอกราชทางศาลให้แก่ฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2230 ซึ่งเป็นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเช่นเดียวกัน ครั้นสิ้นแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแล้ว ถ้าว่ากันตามกฎหมาย พระมหากษัตริย์องค์ต่อมาอาจไม่จำเป็นต้องยอมรับนับถือสัญญาเหล่านั้น พระองค์ไม่ใช่คู่สัญญาด้วยย่อมปฏิบัติกันไปตามอัธยาศัยไมตรีได้ แต่ผู้ที่ได้สิทธิพิเศษไว้ใครเลยจะยอมวางมือง่าย ๆ ย่อมจะพยายามใช้สิทธินั้นอย่างกว้างขวาง เพราะสัญญาที่ทำกันไว้เป็นการทำในนามของประเทศชาติ ฝรั่งย่อมถือโอกาสเรียกร้องโดยปริยายให้คนในบังคับของตนได้รับสิทธิพิเศษตามสัญญาที่ทำไว้

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระองค์ทรงมีไมตรีกับชาวต่างประเทศทั้งพระองค์เองและข้าราชการของพระองค์ทรงสนพระทัยและต่างสนใจในภาษาต่างประเทศ ประจวบกับเวลานั้นชาวยุโรปชาติมหาอำนาจกำลังแผ่อิทธิพลต่างเข้าครอบครองดินแดนประเทศเล็ก ๆ ทางเอเชีย ยึดเอาผลผลิตในดินแดนนั้น ๆ ทั้งยังยึดเอาเป็นตลาดค้าขายได้ประโยชน์แก่ชาติตนด้วย เช่น ฝรั่งเศสและอังกฤษ ซึ่งมามีอำนาจกระหนาบซ้ายขวาประเทศไทยอยู่ ต่างก็จะจ้องหาโอกาสแสดงเดชบาบริมเท่าที่สามารถจะทำได้ ชาติมหาอำนาจมองเห็นประโยชน์สำคัญยิ่งว่า ถ้าคนของตนทำผิดไม่ต้องขึ้นศาลไทยแล้ว ชาติตนจะมี

อิทธิพลเป็นที่นิยมและเกรงขาม จะค้าขายอย่างไรก็ได้ตามสบาย ประชาชนทั้งหลายใครมีโอกาสจะได้ประโยชน์จากการเข้าเป็นคนบังคับฝรั่งเศสอังกฤษก็รีบขอหนังสือสำคัญสำหรับตัว ซึ่งมีทั้งคนไทยคนจีนจำนวนมากขอเข้าเป็นคนในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ

ด้วยชั้นเชิงทางการทูตและอิทธิพลที่มีอยู่แล้ว ประเทศไทยในแผ่นดินพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงต้องทำสัญญาให้สิทธิพิเศษแก่ฝรั่งทางการศาล เริ่มฉบับแรกในปี พ.ศ. 2398 กับอังกฤษ แล้วต่อ ๆ ไปก็ต้องทำกับฝรั่งเศส อเมริกา เดนมาร์ก และปอร์ตูกีส ฯลฯ เป็นต้น จนกระทั่งพวกอาเซียด้วยกัน เช่น ญี่ปุ่น ก็พลอยได้สิทธิพิเศษชนิดนี้ไปกับเขาด้วย เพราะระหว่างเวลานั้นญี่ปุ่นก็เป็นชาติใหญ่หรือมหาอำนาจอยู่แล้วเหมือนกัน

กรุงรัตนโกสินทร์สมัยรัชกาลที่ 4 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องโอนอ่อนผ่อนปรนยอมให้สิทธิพิเศษแก่พวกฝรั่ง เพราะเพื่อประคับประคองเอกราชของชาติไว้ฉันทัด ต่อมาในรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังต้องมีการเรื่องนี้เป็นอย่างหนัก ประเทศไทยต้องประสบวิกฤตการณ์ทางการศาลอย่างร้ายแรง ซึ่งมีสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความไม่เหมาะสมของระบบการศาลเดิมซึ่งทำให้คดีล่าช้าและสับสน กับทำให้อำนาจบริหารเข้ามาก้าวก่ายอำนาจตุลาการ

2. ความไม่เหมาะสมของวิธีพิจารณาตามแบบเดิม อันได้แก่ความไม่เหมาะสมของวิธีการสืบพยาน ความไม่เหมาะสมของระบบจารีตนครบาล และความไม่เหมาะสมของทฤษฎีการลงโทษซึ่งเป็นไปในแบบ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน”

3. ความบีบคั้นจากต่างประเทศในด้านการศาล ซึ่งหมายถึงความยากลำบากของไทยอันเนื่องจากการที่ชาวต่างประเทศมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในประเทศไทย

เนื่องจากวิกฤตการณ์ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้รัฐบาลไทย โดยการนำของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จำเป็นต้องรีบเร่งปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลไทยโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะในสมัยนั้นศาลต่าง ๆ ยังกระจัดกระจายแยกกันสังกัดอยู่ตามกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เป็นเอกเทศ เช่น ศาลในหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทย ศาลในหัวเมืองฝ่ายใต้ขึ้นอยู่ในกระทรวงกลาโหม ศาลในหัวเมืองชายทะเลขึ้นอยู่ในกรมท่า หรือกระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น

ในปี ร.ศ. 104 (พ.ศ. 2428) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้า้องยาเธอกรมหลวงพิชิตปรีชากร ซึ่งขณะนั้นยังมีพระยศเป็นกรมหมื่นเรียบเรียงความคิดที่จะใช้ในการศาลต่อไป กรมหลวงพิชิตปรีชากรทรงเรียบเรียงเสนอความคิดเห็นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายให้รวมศาลทั้งปวงไว้ในกระทรวงยุติธรรม และให้แยกอำนาจตุลาการให้ขาดจากกระทรวงธุรการในทุกกระทรวงเป็นเบื้องต้น แต่เจ้ากระทรวงขณะนั้นเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาจึงรอไว้ จนต่อมาในวันที่ 3 สิงหาคม ร.ศ. 109 (พ.ศ. 2433) พระเจ้า้องยาเธอพระองค์เจ้าสวัสดิสภาณ ซึ่งต่อมาดำรงพระยศเป็นกรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ ได้ทรงเรียบเรียงความเห็นในการจะจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายอีก ในที่สุดรัฐบาลไทยก็ได้ออกประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นตามประกาศลงวันที่ 25 มีนาคม ร.ศ. 110 (พ.ศ. 2434) รายละเอียดในประกาศดังกล่าวมีดังต่อไปนี้ คือ

ประกาศตั้งกระทรวงยุติธรรม

มีพระบรมราชโองการ มาณพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ดำรัสเหนือเกล้าสั่งว่า ทุกวันนี้ คดีของราษฎรซึ่งเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน อยู่ตามโรงศาลต่าง ๆ ทั้งปวงนั้นมีมากขึ้นทุกวัน เพราะ อาไศรย์ราษฎรพลเมืองมีการค้าขายเกี่ยวข้องพัวพันถึงกันมากขึ้น ประการหนึ่งศาลที่จะพิจารณา คดีของราษฎรนั้นก็แยกย้ายอยู่หลายกระทรวง ทั้งผู้พิจารณา และผู้พิพากษาก็อยู่ในที่ต่างกัน ผู้ พิจารณาจะบังคับความซึ่งขาดปรับสัตย์ตัดสินก็อาไศรย์แต่ในถ้อยคำสำนวนที่ในกระดาษสมุค ไม่ได้เห็นด้วยจักใช้ในการพิจารณาเลย จึงเป็นช่องอุบายทางทุจริตของตระลาการแลคู่ความ แม้แต่ อย่างต่ำก็เป็นทางที่จะชักประวิง กว่าจะแล้วได้แต่ละเรื่องก็ช้านานเป็นการเสียเวลาทำมาหากิน ของราษฎร ได้รับความลำบากในเรื่องนี้เป็นอันมาก

ได้ทรงพระราชดำริห์จะแก้ไขเหตุการณ์เหล่านี้ให้เรียบร้อยดีขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์แก่ อาณาประชาราษฎรทั่วพระราชอาณาจักร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น ได้บังคับบัญชาคดีความทั้งปวงตามที่กล่าวต่อไปนี้

ข้อ 1 กระทรวงยุติธรรมนี้ มีเสนาบดีเป็นประธานเพื่อจะได้บังคับแลแก้ไขการขัดข้อง ในคดีแลรับผิดชอบในการพิพากษาแลพิจารณาเป็นไปโดยสะดวกแลเป็นยุติธรรม มีหน้าที่แผนกหนึ่ง ต่างหากจากการพิพากษาแลพิจารณาคดีนั้น แลมีเจ้าพนักงานสำหรับกระทรวงตามสมควร

ข้อ 2 สรรพคดีทั้งปวงที่ได้พิจารณาอยู่ในกระทรวงต่าง ๆ คือ ศาลนครบาล 1 ศาลแพ่งเกษม 1 ศาลแพ่งกลาง 1 ศาลกรมวัง 1 ศาลอาญานอก 1 ศาลอุทธรณ์มหาดไทย 1 ศาลกรมนา 1 ศาลกรมท่ากลาง 1 ศาลกรมท่าซ้าย 1 ศาลกรมท่าขวา 1 ศาลสรรพากร 1 ศาลธรรมการ 1 รวมทั้งศาลฎีกาด้วยเป็น 16 ศาล กับศาลฝ่ายพระราชวังบวรที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ได้พิจารณาคดีทั้งปวงแลที่ขึ้นอยู่แก่อธิบดีกรมต่าง ๆ นั้น ให้ยกคดีเหล่านี้กับผู้พิจารณาตระลาการ ในกระทรวงศาลทั้งปวง มารวมยังศาลสถิตย์ยุติธรรมที่ตั้งขึ้นเป็นกระทรวงใหญ่ได้บังคับบัญชาคดี ทั้งปวงเป็นแห่งเดียวกัน

ข้อ 3 ศาลทั้งปวงที่ได้พิจารณาแต่เดิมนั้นมากกว่าที่สมควรแก่กาลบัดนี้ไป ให้ แบ่งตัดศาลเหล่านี้เสียบ้างรวมกันบ้าง ให้คงมีศาลใหญ่อยู่แต่ 7 ศาล ยกศาลฎีกาเรียกเป็นศาล อุทธรณ์คดีหลวง 1 ศาลอุทธรณ์มหาดไทยเป็นศาลอุทธรณ์คดีราษฎร 1 ศาลนครบาลกับ ศาลอาญานอก รวมเรียกว่าศาลพระราชอาญา 1 ศาลแพ่งเกษม ศาลกรมวัง ศาลกรมนา รวม กันเรียกศาลแพ่งเกษม 1 ศาลแพ่งกลาง ศาลกรมท่ากลาง ศาลกรมท่าซ้าย ศาลกรมท่าขวา ศาลธรรมการ ศาลราชตระกูล รวมกันเรียกว่าศาลแพ่งกลาง 1 ศาลสรรพากร ศาลมรฎก รวม กันเรียกว่าศาลสรรพากร 1 ศาลต่างประเทศคงเดิม 1 รวมเป็น 7 ศาลเท่านี้

ข้อ 4 จะโปรดเกล้าฯ ให้มีอธิบดีสำหรับพิพากษাবังคับบัญชาในการพิจารณาคดีในศาล นั้น ๆ เฉพาะศาลแลมีผู้พิจารณาสำหรับศาลโดยระเบียบมากน้อยตามสมควร ส่วนคดีเท่าที่ ก้าวถายไขว้กระทรวงกัน (เป็นต้นว่า ความในศาลธรรมการ ที่เปนครบาล) นั้นก็ให้จัดยกไป ว่าตามศาลที่เป็นเจ้าหน้าทีในศาลนั้น ๆ ให้เรียบเรียงตามรูปความ

ข้อ 5 ราษฎรที่มีอัตราคดีทุกวันนี้บางคนก็ไปฟ้อง ณ ศาลหลวง ก็บางคนทำเรื่องราว

ยื่นต่ออธิบดี เจ้ากระทรวงศาลต่าง ๆ เป็นการยุ่งก้าวก่ายมีเหตุที่แย่งกระทรวงกันเป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมรับฟ้องขึ้นในกระทรวงยุติธรรมอีก 1 สำหรับรับฟ้องแลเรื่องราวทั้งปวงของราษฎรที่จะเกิดใหม่ ให้ผู้ประทับฟ้องประทับไปยังศาลทั้ง 7 นั้น ให้ถูกต้องด้วยพระธรรมนูญแลตามรูปความที่เป็นแห่ง ฤาอาญา มิให้ประทับตามความเป็นพิเศษแห่งบุคคลดังเป็นมาแล้วแต่เดิม และห้ามมิให้ราษฎรที่มีอรรถคดี ไปทำเรื่องราวยื่นอธิบดีเจ้ากระทรวงแลกรมอื่น ๆ ไว้แต่เรื่องราวร้องทุกข์ หรือร้องกล่าวด้วยเรื่องในกระทรวงนั้น ๆ

ข้อ 6 เมื่อยกศาลฎีกาไปเป็นศาลอุทธรณ์คดีหลวงในกระทรวงยุติธรรมสำหรับพิจารณาความอุทธรณ์คำพิพากษาคัดสินของศาลดำนั้นแล้ว ให้ยกฎีกาทั้งปวงที่ยังค้างอยู่ไปพิจารณาทั้งสิ้นด้วย ส่วนความที่เป็นฎีกาต่อไปนั้น ให้ราษฎรทูลเกล้าฯ ถวายได้ แต่ในการกล่าวโทษคำพิพากษาศาลอุทธรณ์คดีหลวงและศาลอุทธรณ์คดีราษฎร แลกล่าวโทษเสนาบดีเจ้ากระทรวงทั้งปวง ฤาในข้อความร้องทุกข์ที่ไม่เกี่ยวในเรื่องเป็นความ ฎีกาชนิดนี้เป็นอย่างสูงสุดที่ควรจะได้รับพระบรมราชาวินิจฉัยในคดีนั้น ถ้ามีเหตุจะต้องพิพากษาพิจารณาไต่สวนต่อไป จะไปโปรดเกล้าฯ ทรงตั้งองคมนตรีเป็นครั้งคราวให้ชำระไต่สวนฤาเรียงความเห็นทูลเกล้าฯ ถวายเป็นการพิเศษ ฤาจะโปรดเกล้าฯ ให้ที่ประชุมเสนาบดีปรึกษาตัดสินความอื่นนอกจากนี้ ห้ามมิให้ราษฎรทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวาย

ข้อ 7 วิธีเก็บค่าธรรมเนียมแลค่า 10 ลดความซึ่งใช้อยู่ในโรงศาลทั้งปวงมาแต่ก่อนนั้น ให้เลิกเสีย ให้คงอยู่แต่ 10 ลดความมรฎก นอกนั้นให้เก็บตามอัตราที่ได้ตั้งพิักัดไว้ใหม่ในตารางดังนี้

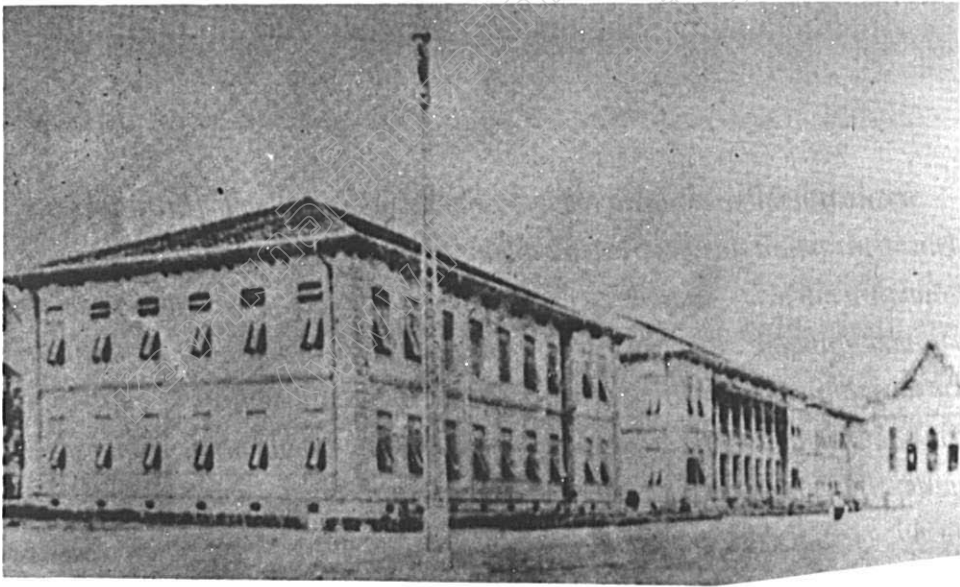
ข้อค่าธรรมเนียม	ศาลหัวเมือง ทั้งปวง	ศาล กองตระเวน	ศาลในกระทรวง ยุติธรรมแล ศาลข้าหลวง	ศาลอุทธรณ์ ในกระทรวง ยุติธรรม	ศาลฎีกา
ฟ้อง	4 บาท	4 บาท	100 ละ 2 กิ่ง ตามรูปความ	100 ละ 4 ตามรูปความ	100 ละ 6 ตามรูปความ
ประกัน	2 บาท	2 บาท	2 บาท	2 บาท	2 บาท
สืบ	6 บาท	6 บาท	6 บาท	6 บาท	6 บาท
ตัดสิน	8 บาท	8 บาท	20 บาท	40 บาท	80 บาท
ทูลเกล้าฯ	4 บาท	4 บาท	4 บาท	4 บาท	4 บาท
ยอม	6 บาท	6 บาท	10 บาท	20 บาท	—
คัดสำนวน	4 บาท	4 บาท	4 บาท	4 บาท	4 บาท

ข้อ 8 ค่าธรรมเนียมความซึ่งฝ่ายโจทก์ฝ่ายจำเลยต้องเสีย นั้น แต่นี้ต่อไปให้ผู้แพ้อต้องเสียฝ่ายเดียว

ประกาศมา ณ วันที่ 25 เดือนมีนาคม รัตนโกสินทร์ศก 110 (พ.ศ. 2434) เป็นวันที่ 8536 ในรัชกาลปัตยุบันนี้

แม้จะได้ประกาศจัดตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้นมาแล้ว และต่อมา วันที่ 1 มิถุนายน 2451 ได้มีพระบรมมณูศาลยุติธรรมกำหนดให้ศาลยุติธรรมทั้งหลายซึ่งเดิมกระจัดกระจายกันสังกัดอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ หลายกระทรวงให้มารวมสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรมแล้วก็ตาม แต่การศาลยุติธรรมก็ยังไม่มีการขยายโดยสมบูรณ์ เพราะยังมีศาลต่างประเทศและศาลคดีต่างประเทศสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับคนต่างประเทศบางจำพวกอยู่ ต่อมาใน พ.ศ. 2469 บรรดาศาลกงสุลที่มีอยู่จึงได้ยกเลิกไป แต่ต่างประเทศยังคงสงวนสิทธิที่จะถอนคดีและให้ฝ่ายไทยต้องมีที่ปรึกษากฎหมายเป็นชาวต่างประเทศนั่งพิจารณาคดีในบางประเภท จนกว่าจะมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ครบถ้วนแล้วต่อไปอีก 5 ปี

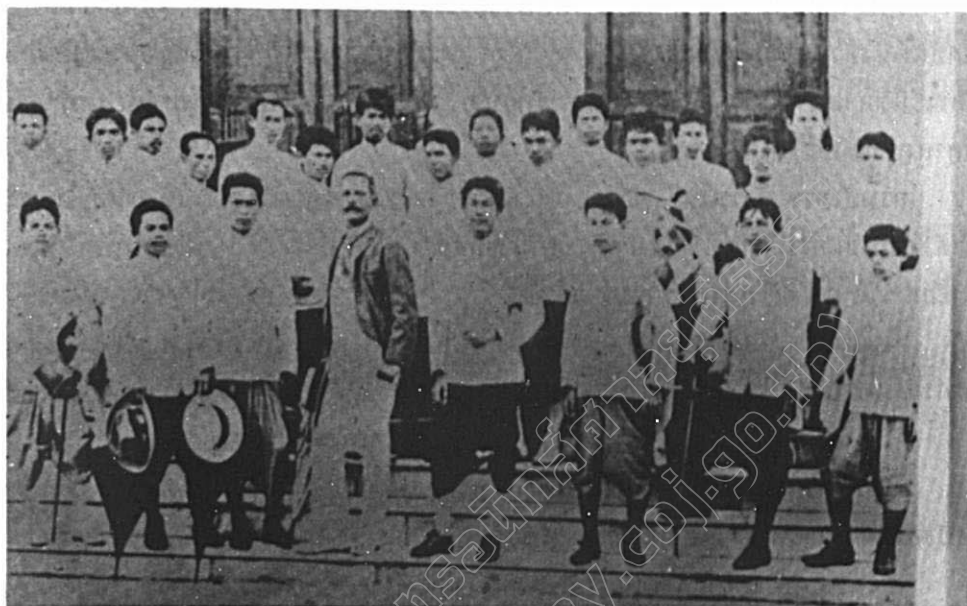
ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้พยายามรีบเร่งจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จนกระทั่งประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2478 พร้อมกับพระบรมมณูศาลยุติธรรมและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและความแพ่ง ต่อมาวันที่ 3 เมษายน 2482 ประเทศไทยจึงได้เอกราชทางการศาลโดยสมบูรณ์ โดยได้มีการประกาศใช้กฎหมายยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีบางประเภทชั่วคราวซึ่งว่าด้วยการพิจารณาคดีเกี่ยวกับคนต่างประเทศระหว่างที่สิทธิถอนคดียังคงมีอยู่

ตึกกระทรวงยุติธรรมสมัยรัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖
และรัชกาลที่ ๗ ปัจจุบันสถานที่นี้เป็นโรงละครแห่งชาติ
พระอุโบสถที่เห็นขวามือคือ วัดพระแก้ว ด้านหน้า

การพิจารณาคดีของศาลพระราชอาญา พิจารณาคดีกรณีจำเลยที่อยู่ในบังคับต่างประเทศถูกฟ้องว่ากระทำความผิดทางอาญา ซึ่งการพิจารณาคดีจะต้องมีเจ้าหน้าที่สถานกงสุลต่างประเทศนั่งร่วมอยู่ในคณะผู้พิพากษาคด้วย เมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพยายามริเริ่มปรับปรุงกฎหมายและการศาลไทยให้ทันสมัย เพื่อให้ต่างประเทศยอมรับ ต่อมาปี พ.ศ. 2469 บรรดาสถาบันกงสุลที่มีอยู่จึงยกเลิกไปแต่ทางการศาลก็ยังไม่ได้ออกราชโดยสมบูรณ์ จนเมื่อประเทศไทยประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อ พ.ศ. 2478 พร้อมกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และพระธรรมนูญศาลยุติธรรมแล้ว ต่อมาวันที่ 3 เมษายน 2482 ประเทศไทยจึงได้ออกราชทางการศาลโดยสมบูรณ์

รูปหมู่ข้าราชการกรมบัญชาการกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2447 สมัยปลายรัชกาลที่ 5 นุ่งผ้าม่วง
 โจงกระเบน คนยืนทางซ้ายมือเหั่งคือ พระยาจักรปาณิศรศีลวิสุทธปัดักเหตุตลอดกระทรวงยุติธรรม ภายหลัง
 เป็นเจ้าพระยามหิธร ส่วนคนยืนซ้ายมือเจ้าพระยามหิธรคือ หลวงประดิษฐไพจิตรการ เสมียนตรา
 กระทรวงยุติธรรม ภายหลังเป็นพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทย

ในส่วนราชการธุรการของกระทรวงยุติธรรม ได้มีการปรับปรุงขยายกิจการและจัดตั้งกรม กองเพิ่มขึ้นดังมีประวัติต่อไปนี้ คือ

โรงเรียนกฎหมาย ตั้งขึ้นเป็นการภายในเมื่อ พ.ศ. 2440 ต่อมาใน พ.ศ. 2455 ได้ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกขึ้นเป็นโรงเรียนหลวงในกระทรวงยุติธรรม ให้เสนาบดีเป็นผู้มีหน้าที่ รับผิดชอบและจัดการโรงเรียนใน พ.ศ. 2467 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสถานนิติศึกษา มีหน้าที่จัดระเบียบกับวางหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนกฎหมายทั้งกิจการอันเกี่ยวแก่โรงเรียน นี้อีกชั้นหนึ่งด้วย ครั้นมาใน พ.ศ. 2476 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบสถานนิติศึกษาและ ตั้งคณะนิติศาสตร์ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับให้โอนโรงเรียนกฎหมายไปสมทบกับคณะ นิติศาสตร์ที่ตั้งขึ้นใหม่นั้น

กรมอัยการ ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2440 และได้รวมอัยการหัวเมือง ซึ่งเดิมขึ้นอยู่ในกระทรวง มหาดไทยมาขึ้นกรมอัยการ สังกัดกระทรวงยุติธรรมใน พ.ศ. 2459 แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2465 กรมอัยการได้โอนไปขึ้นกระทรวงมหาดไทย

กองมหันตโทษและลหุโทษ ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2450 แต่ต่อมาใน พ.ศ. 2455 ได้ยกไปขึ้น กระทรวงนครบาล ครั้นใน พ.ศ. 2465 กระทรวงยุติธรรมได้รับโอนกรมราชทัณฑ์จากกระทรวง มหาดไทยแต่แล้วได้โอนกลับไปขึ้นกระทรวงมหาดไทยอีกใน พ.ศ. 2469

กองหมาย ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2444 ต่อมาเรียกว่ากองบังคับคดีแพ่ง ภายหลังได้ยุบรวมกับ กองบังคับคดีล้มละลาย จัดตั้งขึ้นเป็นกรมบังคับคดีเมื่อ พ.ศ. 2517

กองร่างกฎหมาย ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2447 และใน พ.ศ. 2466 ได้ยกฐานะขึ้นเป็นกรมร่าง กฎหมาย ต่อมาใน พ.ศ. 2475 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ โอนไปขึ้นต่อคณะกรรมการราษฎร

กองล้มละลาย ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2454 ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2476 จึงเปลี่ยนชื่อเป็นกองรักษา ทรัพย์ และเปลี่ยนมาเป็นกองบังคับคดีล้มละลายเมื่อ พ.ศ. 2483 ภายหลังได้ยุบรวมกับกอง บังคับคดีแพ่ง จัดตั้งเป็นกรมบังคับคดีเมื่อ พ.ศ. 2517

อนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับราชการกระทรวงยุติธรรมใน พ.ศ. 2457 ได้ทรงพระกรุณาโปรด เกล้าฯ ให้ตั้งเนติบัณฑิตยสภาขึ้นเป็นสภาในพระบรมราชูปถัมภ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม การศึกษานิติศาสตร์และการว่าความ ควบคุมความประพฤติของทนายความให้เป็นไปตามกฎหมาย ว่าด้วยทนายความ และส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของสมาชิกและให้เสนาบดีกระทรวง ยุติธรรมเป็นสภานายกพิเศษโดยตำแหน่ง และใน พ.ศ. 2491 เนติบัณฑิตยสภาได้จัดให้มีแผนก ศึกษาเป็นงานของเนติบัณฑิตยสภาขึ้นอีกส่วนหนึ่ง เพื่อประสานและส่งเสริมความรู้ความชำนาญ ในการประกอบวิชาชีพทางกฎหมายตามวัตถุประสงค์ของเนติบัณฑิตยสาดังกล่าวข้างต้น แผนกศึกษาดังกล่าวปัจจุบันเรียกว่า สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ส่วนหน้าที่ราชการกระทรวงยุติธรรมในปัจจุบัน ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน 2515 ข้อ 22 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศ ของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2517 บัญญัติ ให้กระทรวงยุติธรรมมีส่วนราชการดังต่อไปนี้

(1) สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี

มีหน้าที่เกี่ยวกับราชการทางการเมือง และมีเลขานุการรัฐมนตรี เป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อรัฐมนตรี ได้แบ่งส่วนราชการออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกการเมือง กับแผนกตรวจสอบเรื่องราวและความเห็น

(2) สำนักงานปลัดกระทรวง

มีหน้าที่บริหารงานทั่วไปของกระทรวง ปฏิบัติงานธุรการของศาลยุติธรรม และควบคุมดูแลให้การปฏิบัติงานของทุกกรมเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับหรือนโยบายของรัฐบาล แบ่งส่วนราชการออกเป็น 4 กอง คือ กองกลาง กองการเจ้าหน้าที่ กองคลัง และกองออกแบบและก่อสร้าง

(3) กรมบังคับคดี

มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานบังคับคดีแพ่ง งานบังคับคดีล้มละลายของศาลทั่วราชอาณาจักร และงานสำนักงานวางทรัพย์ ตลอดจนทำหน้าที่ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือนิติบุคคลอื่นในฐานะผู้ชำระบัญชีตามคำสั่งศาล แบ่งส่วนราชการออกเป็น 8 กอง คือ สำนักงานเลขานุการกรม กองคลัง กองยึดอายัดและจำหน่ายทรัพย์สินกองพิทักษ์ทรัพย์ กองจัดการทรัพย์สิน กองดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา สำนักงานวางทรัพย์กลาง และสำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ภูมิภาคที่ 1-9

(4) สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ

มีหน้าที่และรับผิดชอบงาน ดังนี้

- ให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหากฎหมายทั้งในและต่างประเทศแก่กระทรวงยุติธรรม ตลอดจนการศึกษาแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ
- ศึกษาวิจัยและเสนอแนะเกี่ยวกับระบบงานของศาลและของกระทรวงยุติธรรม ปฏิบัติงานธุรการให้แก่คณะกรรมการตุลาการ
- ดำเนินการด้วยการฝึกอบรมและส่งเสริมสมรรถภาพเจ้าหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม
- รวบรวมวิเคราะห์ วิจัย และเผยแพร่สถิติการคดีของศาล
- ดำเนินงานห้องสมุดของกระทรวงยุติธรรม
- ประสานงานกับส่วนราชการต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีบางประการ
- เก็บรักษา และพิจารณาทำลายสำนวนความของศาลทั่วราชอาณาจักร
- งานคุมประพฤติผู้ใหญ่
- แบ่งส่วนราชการออกเป็น 5 กอง คือ สำนักงานเลขานุการกรม กองงานคณะกรรมการตุลาการ กองวิชาการ กองฝึกอบรมและสัมมนา และสำนักงานคุมประพฤติกลาง

รายพระนามและรายนามเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

1. พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ ตั้งแต่ 1 เมษายน ร.ศ.111-113
2. พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร ตั้งแต่ 22 ตุลาคม ร.ศ.113-115
3. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าพิพัฒน์ศักดิ์ ตั้งแต่ 3 มีนาคม ร.ศ.115-129
4. หม่อมเจ้าจุรุธดัด กฤดากร ตั้งแต่ 27 มกราคม ร.ศ.129-131
5. พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง ตั้งแต่ 25 มิถุนายน ร.ศ.131
6. มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาอภัยราชมหานุวัตร ร.ศ.131-พ.ศ.2469
7. มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาพิชัยญาติ ตั้งแต่ 6 พฤษภาคม 2469 รั้งตำแหน่งเสนาบดีวันที่ 1 เมษายน 2470 เป็นเสนาบดี 2471
8. มหาอำมาตย์โท พระยาจินดาภิรมย์ราชสภบดี ตั้งแต่ 15 มิถุนายน 2471 รั้งตำแหน่งเสนาบดี วันที่ 15 ธันวาคม 2471 เป็นเสนาบดี - 2475 (ต่อมาภายหลังพระยาจินดาภิรมย์ฯ ได้เลื่อนเป็น “เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ”)
9. พระยาเทพพิรุฬหศรุตบาทติ ตั้งแต่ 10 ธันวาคม 2475 - 20 มิถุนายน 2476
10. พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ ตั้งแต่ 1 กันยายน 2476 - 12 กุมภาพันธ์ 2478
11. เจ้าพระยามหิธร ตั้งแต่ 13 กุมภาพันธ์ 2478 - 20 ธันวาคม 2480
12. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ ตั้งแต่ 21 ธันวาคม 2480 - 11 กันยายน 2481
13. นาวาเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ตั้งแต่ 20 ธันวาคม 2481 - 24 กรกฎาคม 2487 หลวงชำนาญนิติเกษตร เป็น รมช. ว่าการกระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ 21 มีนาคม 2484
14. นายจิตร ศรีธรรมมาธิเบศ ณ สงขลา เป็นรัฐมนตรีว่า รอบที่สอง ตั้งแต่ 2 สิงหาคม 2487 - 17 กรกฎาคม 2488
15. นายดิเรก ชัยนาม ตั้งแต่ 1 - 17 กันยายน 2488
16. พระยานรราชสุวณั ตั้งแต่ 19 กันยายน 2488 - 24 มกราคม 2489
17. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศเป็นรัฐมนตรีว่า รอบที่สาม ตั้งแต่ 2 กุมภาพันธ์ - 18 มีนาคม 2489
18. หลวงชำนาญนิติเกษตร ตั้งแต่ 24 มีนาคม - 8 มิถุนายน 2489
19. พลเรือตรี วัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นรัฐมนตรีว่า รอบที่ 2 ตั้งแต่ 11 มิถุนายน 2489 - 8 พฤศจิกายน 2490
20. หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ตั้งแต่ 11 พฤศจิกายน 2490 - 6 กุมภาพันธ์ 2491
21. พระยารรณการีนิพนธ์ ตั้งแต่ 24 กุมภาพันธ์ - 7 เมษายน 2491
22. พระมนูภาณวิมลศาสตร์ ตั้งแต่ 15 เมษายน 2491 - 18 กรกฎาคม 2493
23. นายเลียง ไชยกาล ตั้งแต่ 18 กรกฎาคม 2493 - 11 มกราคม 2494
24. นายเขมชาติ บุญยรัตพันธุ์ ตั้งแต่ 29 พฤศจิกายน - 5 ธันวาคม 2494
25. พระยานิติธารณพิเศษ ตั้งแต่ 8 ธันวาคม 2494 - มกราคม 2496

26. พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ ตั้งแต่ 31 มกราคม 2496 - 16 กันยายน 2500
27. พระยารรณการีนิพนธ์ เป็นรัฐมนตรีฯ รอบที่สอง ตั้งแต่ 23 กันยายน 2500 - 24 มกราคม 2501
28. พระคุณพาศย์สุวมณฑต์ ตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ 2501 - 20 ตุลาคม 2501
29. พระยารรณการีนิพนธ์ เป็นรัฐมนตรีฯ รอบที่สาม ตั้งแต่ 10 กุมภาพันธ์ 2502 - 2512
30. หลวงจำรูญเนติศาสตร์ ตั้งแต่ 11 มีนาคม 2512 - 2514
พลโทอัมพร ศรีไชยยันต์ เป็น รมช. ตั้งแต่ 11 มีนาคม 2512
31. นายกมล วรณประภา ตั้งแต่ 19 ธันวาคม 2515 - 2516
นายสมภพ โหตระกิตย์ เป็น รมช. ว่าการกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่วันที่ 19 ธันวาคม 2515
32. นายประกอบ หุตะสิงห์ ตั้งแต่ 16 ตุลาคม 2516 - 2517
นายสมภพ โหตระกิตย์ เป็น รมช. ว่าการกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ 16 ตุลาคม 2516
33. นายกิตติ สีหนนท์ ตั้งแต่ 30 พฤษภาคม 2517 - 2518
นายสมภพ โหตระกิตย์ เป็น รมช. ว่าการกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ 30 พฤษภาคม 2517
34. นายเทียม ไชยรินทร์ ตั้งแต่ 21 กุมภาพันธ์ 2518
นายชวน หลีกภัย เป็น รมช. ว่าการกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ 21 กุมภาพันธ์ 2518
35. นายใหญ่ ศวิตชาติ ตั้งแต่ 17 มีนาคม 2518 - 2519
นายบุญคุ้ม จันทร์ศรีสุริวงค์ เป็น รมช. ว่าการกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ 17 มีนาคม 2518
36. นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ตั้งแต่ 8 มกราคม 2519
37. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ตั้งแต่ 21 เมษายน 2519 นายชวน หลีกภัย เป็น รมช.
ว่าการกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ 21 เมษายน 2519
34. นายชวน หลีกภัย ตั้งแต่ 5 ตุลาคม 2519
39. นายเสมา รัตนมาลัย ตั้งแต่ 22 ตุลาคม 2519 - 2520
40. นายสุธรรม ภักทราคม ตั้งแต่ 12 พฤศจิกายน 2520 - 2523
41. นายรัตน์ ศรีไกรวิน ตั้งแต่ 11 กุมภาพันธ์ 2523
42. นายชวน หลีกภัย ตั้งแต่ 12 มีนาคม 2523 - 2524
43. นายมารุต บุณนาค ตั้งแต่ 11 มีนาคม 2524 - 2526
44. นายพิภพ อะสีติรัตน์ ตั้งแต่ 12 พฤษภาคม 2526 ถึง ปัจจุบัน

รายนามปลัดทูลฉลองและปลัดกระทรวงยุติธรรม

1. พระศรีธรรมสาส์น ร.ศ.111 (พ.ศ.2435) พบข้อความว่า แทนปลัดทูลฉลองในเรื่อง “ตำแหน่งข้าราชการในกระทรวงยุติธรรม” ปี ร.ศ.112 (พ.ศ.2436) พบในราชกิจจานุเบกษา ฉบับวันที่ 21 มกราคม ร.ศ.112 ในเรื่อง “พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ร.ศ.112” มีข้อความว่า พระราชทานฯ พระศรีธรรมสาส์น (เล็ก) ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม (แต่ไม่พบประกาศแต่งตั้ง)
2. พระยาฤทธิกาณุกรณกิจ ปลัดทูลฉลอง ปี ร.ศ.115 พบในราชกิจจานุเบกษา ฉบับวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ร.ศ.115 ในเรื่องตำแหน่งข้าราชการกระทรวงยุติธรรม (ไม่พบประกาศแต่งตั้ง)
3. พระจักรปาณิศรศีลวิสุทธิ (ล่อ ไกรฤกษ์) เป็นปลัดทูลฉลองแทนพระยาฤทธิกาณุกรณกิจ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ร.ศ.120 (พ.ศ.2444)
4. พระยาราชเสนา เป็นปลัดทูลฉลองแทนพระยาจักรปาณิศรศีลวิสุทธิ ตามราชกิจจานุเบกษา ฉบับวันที่ 24 กันยายน ร.ศ.130 (พ.ศ.2454) (ไม่พบประกาศแต่งตั้ง)
5. มหาอำมาตย์ตรีพระยาตราฐาติศร เป็นปลัดทูลฉลองฯ ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2462
6. มหาอำมาตย์ตรี พระยาอัทรพันธ์โสภณ เป็นปลัดทูลฉลองฯ ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ.2462 จนถึงปี พ.ศ.2469
7. มหาอำมาตย์ตรีพระยามโหสถศรีพิพัฒน์ (เชิญ ปรัชญานนท์) เป็นปลัดทูลฉลองฯ ตั้งแต่วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ.2471 - พ.ศ.2479
8. พระยาฤทธิราชทรงสวัสดิ์ (สุดใจ ไกรจิตติ) เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2479 - พ.ศ. 2482
9. พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ (วงศ์ ลัดพลี) เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2482 - พ.ศ.2484
10. พระยารักตประจิตธรรมจรัส (เขียน รักตประจิต) เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2484 - พ.ศ.2492
11. พระคุณยพากย์สุวัฒน์ (ปิ่นท์ ปัทมสถาน) เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2492 - พ.ศ.2496
12. นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2496 ถึง พ.ศ.2501
13. นายกำธร พันธุลาภ เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2501 - พ.ศ.2510
14. นายบรรจบ เสาวรรณ เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2510 ถึง พ.ศ.2514

15. นายบัญญัติ สุขีวะ เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2514 ถึง พ.ศ.2517
16. นายประกาศน์ อวยชัย เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ.2517 ถึง พ.ศ.2518
17. นายศิริ อติโพธิ เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2519 - พ.ศ.2525
18. นายโสภณ รัตนกร เป็นปลัดกระทรวงฯ ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2525 จนถึงปัจจุบัน

คำขวัญประจำศาล

ลงมาศาลกันดู

แล้วกฎหมายจะหมดไป

จะแจ้งความจริงแก่ศาล

หรือความต้องการทุกแบบ

แหวนหาประชาชนสัมพันธ์

บริการทุกท่านฟรี ๆ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
(www.library)

ยุติธรรมहरथा

(คัดจากหนังสือข่าวยุติธรรม สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ และหนังสือข่าวชั้นอื่น ๆ)

สั่งเสีย

สามีป่วยหนักใกล้สิ้นใจ จึงเรียกเมียมาสั่งเสียว่า

สามี : บ้านหลังนี้ฉันขอยกให้ลูกคนโตนะ

เมียแย้งว่า : ไม่ดี บ้านนี้ควรยกให้ลูกคนเล็กจะดีกว่า

สามีสั่งอีก : เอารถยนต์ให้ลูกคนเล็กก็แล้วกัน

เมียแย้งอีก : รถยนต์ควรให้ลูกคนโตมากกว่า

สามีทลิ่งพรวดขึ้นร้องสั่งเป็นคำสุดท้ายว่า : อีบ้า มึงตายหรือกูตายกันแน่ หือ...ครอก...

ความต้องการครั้งสุดท้าย

ก่อนนักโทษประหารจะถูกนำตัวเข้าหลักประหาร พัดดีเรือนจำเข้าไปถามตามธรรมเนียม

เนียม

พัดดี : ถึงเวลาที่เจ้าจะถูกประหารแล้ว เจ้ายังต้องการอะไรเป็นครั้งสุดท้ายหรือไม่

นักโทษประหาร : กระผมขอเสียเกราะกันกระสุนเท่านั้นก็พอครับ

ไม่ผิดทั้งนั้น

นายดำถูกจับข้อหาใช้ธนบัตรปลอม ระหว่างสอบสวน นายดำให้การแก้ตัวว่า

นายดำ : ธนบัตรที่ผมใช้นั้น เป็นธนบัตรที่ผมขโมยเขามาตะหาก ซึ่งหากผมรู้ว่ามันเป็นธนบัตร

ปลอม ผมจะขโมยมาทำไมล่ะทำไม เมื่อผมไม่รู้ว่าเป็นธนบัตรปลอม ผมก็ไม่ผิด

ตำรวจ : (คิดสักครู่จึงพูด) ดีแล้ว ถ้าอย่างนั้น แกก็ต้องเจอข้อหาลักทรัพย์เข้าจนได้แหละ

นายดำแก้ตัวอีก : ผมขโมยธนบัตรนี้มาก็จริง แต่มันเป็นธนบัตรปลอม ไม่มีผลใช้ได้ตามกฎหมาย

แต่อย่างใด แล้วจะถือว่าผมขโมยได้ยังไงล่ะครับท่าน?

ตำรวจ : ? ? ? ?

ชอบทำบุญเจียบๆ

คนของมูลนิธิแห่งหนึ่งไปออนขอบริจาคเงินกับผู้จัดการบริษัทแห่งหนึ่ง

คนมูลนิธิ : ขอต่านช่วยบริจาคเงินจำนวนหนึ่งเพื่อการกุศลแก่มูลนิธิของเราด้วยเถิดครับ

ผู้จัดการ : (ขี้เกียจทนเข้าซี จึงจัดเช็คออกมาเขียนเป็นเงินสี่พันบาท ส่งให้ด้วยความรำคาญ) เอ้า

ผมทำบุญให้ 4 พันบาท

คนมูลนิธิ : (ดูเช็คเห็นไม่มีลายเซ็น จึงพูดว่า) ท่านลืมเซ็นชื่อในเช็คครับ

ผู้จัดการ : (พูดอย่างรำคาญจัด) เอาไปเถอะ ผมชอบทำบุญเจียบๆ ไม่ต้องการให้รู้ชื่อรู้เสียงหรอก

ประวัติ “พระบิดาแห่งกฎหมายไทย”

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้า รพีพัฒน์ศักดิ์ ทรงเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 14 ในพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งประสูติกับเจ้าจอมมารดาตลับ ในวันที่ 21 ตุลาคม พุทธศักราช 2417

ประวัติการศึกษา

เมื่อขณะทรงพระเยาว์ ทรงเข้าศึกษาวิชาภาษาไทยเป็นครั้งแรกในสำนัก พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ครั้นทรงผ่านการศึกษาภาษาไทยเป็นเบื้องต้นแล้ว ทรงเข้าศึกษาภาษาอังกฤษขั้นต้นในสำนักครุรามสามิ และในปี พ.ศ. 2426 ทรงเข้าศึกษาภาษาไทยอยู่ในสำนักพระยาโอวาทวรกิจ (แก่น) ต่อมาในปี พ.ศ. 2427 ทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ โดยมีเจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม) เป็นครูสอน จนถึงปี พ.ศ. 2427 ทรงไปศึกษาวิชาภาษาอังกฤษที่ประเทศอังกฤษได้ 3 ปี ก็เสด็จกลับมาอยู่ประเทศไทยได้ 1 ปี จึงเสด็จกลับไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ สำนักไครสต์ เชิร์ช มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด จนสำเร็จได้ปริญญา บี.เอ. เกียรตินิยมทางด้านกฎหมาย เมื่อปี พ.ศ. 2439

ประวัติการรับราชการและตำแหน่งหน้าที่

เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาแล้วได้เสด็จกลับเข้ามารับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญแก่ประเทศชาติ คือ เริ่มเข้ารับราชการในกรมราชเลขาธุการและเป็นองคมนตรี เป็นนายกสภาข้าหลวงพิเศษแก้ไขธรรมนูญศุลยกรรมและสะสางคดีความที่วราชอาณาจักร (พ.ศ. 2439) เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม (พ.ศ. 2440) ประธานกรรมการตรวจชำระกฎหมาย กรรมการตรวจตัดสินความฎีกา กรรมการตรวจตำแหน่งพนักงานในรัฐบาล กรรมการตรวจร่างกฎหมายลักษณะอาญา อาจารย์สอนกฎหมาย และเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ

พระราชกรณียกิจ

ด้วยพระปรีชาสามารถอันเป็นอัจฉริยะประกอบด้วยพระวิริยะอุตสาหะของพระองค์ท่าน จึงได้ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศไทยเป็นอนกประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการกฎหมายไทย กล่าวคือ

1. ปรับปรุงศาลยุติธรรมสู่ระบบใหม่

เมื่อพระองค์ท่านได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกสภาข้าหลวงพิเศษออกไปชำระสะสางกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งค่าธรรมเนียมศาล และชำระสะสางคดีความต่าง ๆ ที่ค้างคั่งอยู่มากมายในพระราชอาณาจักร เนื่องจากกิจการศาลและ

กระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้นยังไม่เรียบร้อย ไม่ทันสมัย คดีความคั่งค้างอยู่มากมายในพระราชอาณาจักร เนื่องจากกิจการศาลและกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้นยังไม่เรียบร้อย ไม่ทันสมัย คดีความคั่งค้างไม่อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดี งานของศาลต่าง ๆ ยังสับสนยุ่งยากแก่การพิจารณาคดี พระองค์ทรงเป็นกำลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและจัดวางระเบียบศาลยุติธรรมของประเทศ จากระบบเก่ามาสู่ระบบใหม่ ปรับปรุงศาลต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมือง พร้อมทั้งแก้บทกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งและวิธีพิจารณาความอาญาเสียใหม่ ทำให้ราชการศาลยุติธรรมของไทยเจริญมั่นคงทัดเทียมกับนานาอารยประเทศมาจนทุกวันนี้

2. ตรวจชำระสะสางกฎหมาย

เมื่อปีพุทธศักราช 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นประธานการตรวจชำระกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายต่าง ๆ ในสมัยนั้นยังไม่เป็นหมวดเป็นหมู่ บทพระอัยการต่าง ๆ แยกย้ายกันอยู่อย่างสลับซับซ้อนค้นหาได้ยากมาก พระองค์ทรงเป็นผู้กำลังสำคัญในการตรวจชำระบทอัยการต่าง ๆ มาประมวลเข้าเป็นกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งตรงกับปีพุทธศักราช 2451 นับว่าเป็นประมวลกฎหมายไทยฉบับแรก เพิ่งมาถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญาพุทธศักราช 2499 ซึ่งประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาใน วันที่ 1 มกราคม พุทธศักราช 2500 นี้เอง รวมใช้มาเป็นเวลาถึง 49 ปี

การร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 นี้ พระองค์ต้องทรงเหน็ดเหนื่อยเป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องทรงร่วมพิจารณาอยู่ด้วยแทบทุกครั้ง เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2440 มาสำเร็จในปี พ.ศ. 2451 ใช้เวลาถึง 11 ปี และเมื่อได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วก็ยังทรงเป็นห่วงใยว่าผู้ใช้กฎหมายในเวลาต่อมาจะได้รับความลำบากในการตีความ ซึ่งอาจไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของผู้ร่างเดิม เนื่องจากต้นร่างเขียนเป็นภาษาอังกฤษและแปลออกเป็นภาษาไทย แล้วตรวจชำระถ้อยคำให้เป็นภาษาไทยที่รัดกุมเป็นภาษากฎหมาย ความหมายบางคำจึงไม่ตรงกับร่างเดิม พระองค์จึงทรงแต่งคำอธิบายและทรงแปลต้นร่างเป็นภาษาไทยเรียกว่า “ฉบับเทียบ” สำหรับเทียบเคียงให้เห็นความแตกต่างกับตัวกฎหมายที่เรียกว่า “ฉบับหลวง”

3. ตั้งโรงเรียนกฎหมาย

พระองค์ทรงดำริว่า การที่จะให้ราชการศาลยุติธรรมดำเนินไปด้วยดี นั้นจำเป็นต้องจัดให้มีผู้รู้กฎหมายมากขึ้น และการที่จะจัดเช่นนั้นได้ก็คือ เปิดให้มีการสอนวิชากฎหมายขึ้นเป็นการแพร่หลาย ให้โอกาสแก่บุคคลที่สนใจเข้าศึกษาได้ พระองค์จึงทรงตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2440 เป็นการเปิดการสอนกฎหมายครั้งแรก โรงเรียนกฎหมายในขณะนั้นจัดขึ้นเป็นกิ่งราชการ คล้ายหอพระสมุดสำหรับพระนคร เจ้าหน้าที่เรียกว่า กรมสัมปาทิกมีสภานายก เลขานุการ เภรบุญทิพย์ และผู้ช่วยสองคน สถานที่สอนชั้นแรกใช้ห้องเสวยซึ่งอยู่ติดกับห้องเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม แต่มีนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนห้องนั้นไม่เพียงพอ จึงย้ายไปสอนที่ตึก

ลัทธิหลังกลาง พระองค์ทรงเป็นครูสอนด้วยพระองค์เอง กับมีอาจารย์ที่ร่วมสอนกฎหมายในชุดแรก คือ พระยาประชาภิกรจักร (แช่ม บุนนาค) ขุนหลวงพระยาไกรสี (เปล่ง เวภาระ) กรมหลวงพิชิตปรีชากร และพระองค์เจ้าวัชรวิชัย ปรากฏว่ามีนักศึกษาและนักกฎหมายเข้าศึกษากับพระองค์ท่านมากมายจนกระทั่งถึงนั่งกับพื้นก็มี พระองค์ท่านต้องทรงเตรียมการสอนในตอนกลางคืน เพื่อเข้าสอนในตอนเช้า ถึงกับต้องจุดตะเกียงอ่านหนังสือเตรียมการสอน

ต่อมาในปี 2440 นั้นเอง พระองค์ทรงเปิดให้มีการสอบไล่เป็นเนติบัณฑิต สถานที่สอบไล่ใช้ศาลาการเปรียญใหม่ของวัดมหาธาตุ กรรมการสอบมีทั้งไทยและต่างประเทศ ได้ผู้สำเร็จเป็นเนติบัณฑิตรุ่นแรก 9 คน เจ้าพระยามหิธร (ลออ ไกรฤกษ์) ได้รับการยกย่องว่าเป็นเนติบัณฑิตคนแรก ต่อมาก็มีการสอบไล่ประจำปี ได้เนติบัณฑิตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนติบัณฑิตเหล่านี้เข้ารับราชการในกระทรวงยุติธรรมเป็นอาจารย์สอนในโรงเรียนกฎหมาย ช่วยแบ่งเบาภาระของพระองค์ลงมา

4. รวบรวมและแต่งตำรากฎหมาย

นอกจากพระองค์จะทรงสอนกฎหมายประจำทุกวันแล้ว พระองค์ยังทรงแต่งตำราคำอธิบายกฎหมายลักษณะต่าง ๆ มากมาย ทรงรวบรวมกฎหมายตราสามดวง อันเป็นกฎหมายเก่าที่ใช้อยู่ในเวลานั้น ทรงรวบรวมพระราชบัญญัติบางฉบับ คำพิพากษาฎีกาบางเรื่องพิมพ์ขึ้นเป็นสมุดเล่มใหญ่ แบ่งเป็นหมวดหมู่ มีคำอธิบายและสารบาญละเอียด กฎหมายตราสามดวงที่ทรงรวบรวมให้ชื่อว่า “กฎหมายราชบุรี” ส่วนพระราชบัญญัติบางฉบับให้ชื่อว่า “พระราชบัญญัติราชบุรี”

5. เป็นกรรมการตรวจตัดสินความศาลฎีกา

เมื่อปีพุทธศักราช 2441 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เป็นกรรมการตรวจตัดสินความฎีกา กรรมการชุดนี้มีชื่อเรียกว่า “ศาลกรรมการฎีกา” ทำหน้าที่ศาลสูงสุดของประเทศ แต่ไม่สังกัดกระทรวงยุติธรรม ในภายหลังได้กลายสภาพมาเป็นศาลฎีกาในปัจจุบัน

6. ตั้งกองพิมพ์ลายพิมพ์นิ้วมือ

พระองค์ทรงร่วมจัดราชการฝ่ายการราชทัณฑ์ให้เป็นไปตามหลักวิชาแบบอย่างอารยประเทศ ทรงวางข้อบังคับเรือนจำกองมหันตโทษ การตรวจเรือนจำโดยผู้พิพากษา ทรงตั้งกองพิมพ์ลายมือขึ้นที่กองลหุโทษ เมื่อ พ.ศ. 2443 สำหรับตรวจพิมพ์ลายมือผู้ต้องหาในคดีอาญาเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเพิ่มโทษผู้กระทำความผิดหลายครั้งที่ไม่เช็ดหลายบ พระองค์ได้เสด็จไปสอนวิชาตรวจเส้นลายมือและวิธีเก็บเส้นลายมือด้วยพระองค์เอง โดยมีได้ทรงเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยงานขึ้นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการพิสูจน์ลายมือที่กรมตำรวจทำอยู่ทุกวันนี้

7. งานด้านกรมที่ดิน

ขณะที่พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ พระองค์ได้ทรง

ปรับปรุงกิจการกรมทะเบียนที่ดินให้เจริญก้าวหน้าเป็นอันมาก ทรงแก้ไขปัญหาข้อกฎหมายต่าง ๆ ในเรื่องการทะเบียนที่ดิน และทรงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบการที่ดินให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดินฉบับที่ 2 ซึ่งได้ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2459 และฉบับที่ 3 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2462

พระบิดาแห่งกฎหมายไทย

หลังจากที่ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจต่าง ๆ อันเป็นคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ ในปี พ.ศ. 2462 พระองค์ทรงประชวรด้วยพระวัณโรคที่พระวัชกะ ได้ขอพระราชทานกราบถวายบังคมลาพักราชการเสด็จไปรักษาพระองค์ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส จนกระทั่งสิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2463 พระชนมายุได้ 47 พรรษา

ในฐานะที่ทรงตั้งโรงเรียนกฎหมายและสอนด้วยพระองค์เอง รวมทั้งทรงนิพนธ์วรรณกรรมทางกฎหมายมากมายหลายเรื่อง ทรงได้รับยกย่องให้เป็นปรมาจารย์ของนักกฎหมาย และนิสิตนักศึกษาวิชานิติศาสตร์ทุกยุคทุกสมัย ทรงเป็นผัรวบรวมนะสงต้วบทกฎหมาย จัดร่างบทกฎหมายและปรับปรุงกิจการศาลยุติธรรมให้เจริญมั่นคงมาตราบทุกวันนี้ จึงทรงได้รับยกย่องให้เป็น “พระบิดาแห่งกฎหมายไทย” และเรียกวันที่ 7 สิงหาคม อันเป็นวันคล้ายวันสิ้นพระชนม์ของพระองค์ว่า “วันรพี”

ความยุติธรรมไม่ต้องซื้อหา เมื่อมาศาล

ยุติธรรมหรรษา

(คัดลอกจากหนังสือข่าวยุติธรรม สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ และหนังสือข่าวอื่น ๆ)

ไม่น่าเลย

ศาลซักถามโจทก์ว่ามีสาเหตุอะไร โจทก์จึงถูกจำเลยชกต่อยเอา

ศาล : ไหน ลองเล่าไปซิ ว่าโจทก์ทำอย่างไร จำเลยจึงได้ชกเอา

โจทก์ : ผมเพียงแค่เรียกจำเลยให้หยุดพูดเพื่อปรับความเข้าใจกัน.....

ศาล : จำเลยเลยต่อยเอาซิไหม?

โจทก์ : เปล่าครับ จำเลยไม่ยอมพูดด้วย ผมก็เลยจับตัวจำเลยเขย่า...

ศาล : เขาเลยชกเราเลยซิไหม?

โจทก์ : เปล่าครับ จำเลยสะบัดตัวจะเดินหนี ผมก็เพียงตบหน้าจำเลยไป 3 ทีเท่านั้น แล้วผลักให้ล้มลง แล้วเตะสวนไปที่หน้าของจำเลยอีก 1 ทีเท่านั้นเอง ไม่น่าเลย...ที่เขาจะต้องลุกขึ้นมาชกผม เรื่องแค่นี้จะค่อย ๆ พูดกันก็ได้...

ศาล : (หมั่นไส้) มันน่าทงสวนมาด้วยมิดมากกว่าซิไหม?

โจทก์ : ? ? ? ?

ใบพกปืน

สองชายเพื่อนกันพกปืนออกไปนอกถนนยามวิกาล ตำรวจพบเข้า ขอตรวจใบอนุญาตพกปืน

คนหนึ่งรีบวิ่งหนี ตำรวจจึงวิ่งไล่ตาม กว่าจะจับตัวได้ ก็วิ่งกันไกลโขอยู่ ชายผู้นั้นจึงควักใบอนุญาตพกปืนยื่นให้ตำรวจดู ตำรวจประหลาดใจถามว่า

ตำรวจ : คุณมีใบอนุญาตให้พกปืน แล้วทำไมถึงต้องวิ่งหนีด้วย?

ชายที่วิ่งหนี : ผมหนีมี แต่ไอ้เพื่อนผมคนนั้นไม่มีนะสิครับ

อย่าใส่ร้าย

ตำรวจทางหลวงคุมจับรถเร็วอยู่ริมทาง รถคันหนึ่งวิ่งมาด้วยความเร็วสูงเกินอัตราที่กำหนดไว้

ตำรวจทางหลวงจึงเข้าสกัดจับ แล้วแจ้งข้อหาคนขับรถนั้นว่า

ตำรวจ : คุณขับรถเร็วตั้ง 140 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ผิดกฎหมายครับ

คนขับรถ : (เถียงเสียงแข็งอย่างโกรธจัด) อะไรกันคุณ ผมออกจากบ้านมายังไม่ถึงชั่วโมงเลย คุณอย่าใส่ร้ายกันสิ

ยื่นกราน

เมื่อพยานสาบานตัวแล้ว ศาลจึงพูดเตือนพยานว่า

ศาล : คุณรู้แล้วใช่ไหมว่า เมื่อให้คำสาบานแล้ว คุณต้องทำตัวอย่างไรในการให้การแก่ศาล

พยาน : รู้แล้วครับ เมื่อผมสาบานแล้ว ต่อไปไม่ว่าคำพูดของผมจะจริงเท็จอย่างไร ผมก็ต้องยื่นกรานจนถึงที่สุดครับผม

น.บ.ท. เนติบัณฑิตไทยรุ่นแรก

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2434 (ร.ศ. 110) แล้ว ต่อมาอีก 5 ปี คือใน พ.ศ. 2439 (ร.ศ. 115) กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ (พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์) เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ก็ได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้น และพระองค์ก็ได้ทรงสั่งสอนด้วยพระองค์เองตลอดมา

ปฐมเหตุ ที่จะตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้น ก็เนื่องมาจากความคิดที่จะเลิกศาลกงสุล เมื่อรัฐบาลจ้างเจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ (มองสิเออร์ ยี โร แลงยักมินส์) ศาสตราจารย์ในวิชากฎหมายชาวเบลเยียม เป็นที่ปรึกษาราชการทั่วไปเมื่อ พ.ศ. 2435 (ร.ศ. 111) แล้วเจ้าพระยาอภัยฯ ได้ถวายความเห็นแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ให้ตั้งโรงเรียนกฎหมายเพื่อร่างกฎหมายและจัดการศาลยุติธรรมให้ทันสมัยทัดเทียมอารยประเทศ แต่ขณะนั้นผู้ที่มีความสามารถที่จะตั้งโรงเรียนกฎหมายยังไม่มี จนกระทั่งกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ทรงสำเร็จการศึกษาวิชากฎหมายจากมหาวิทยาลัยออกฟอร์ด และเสด็จกลับมาทรงรับราชการเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมแล้ว พระองค์จึงได้ทรงจัดตั้งโรงเรียนกฎหมายขึ้นตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชบิดา

สถานที่ตั้งโรงเรียนกฎหมายในครั้งนั้น ยังไม่มีหลักแหล่งแน่นอน ในขั้นแรกก็ทรงสอนกันที่ห้องเสวยติดกับห้องเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม แต่เมื่อนักเรียนทวีจำนวนมากขึ้น จึงได้ย้ายไปทรงสอนที่ตึกสัสดีหลังกลาง ซึ่งเป็นที่ทำการเนติบัณฑิตสภาหลังที่ได้รื้อไปแล้ว

นักเรียนที่มาเรียนวิชากฎหมายในโรงเรียนกฎหมายนี้ล้วนแต่เป็นทำงานอยู่ในกระทรวงยุติธรรมทั้งนั้น กับได้มีผู้พิพากษาตามหัวเมืองต่าง ๆ มาเรียนกันมากเหมือนกัน

นอกจากกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ จะได้ทรงทำการสอนด้วยพระองค์เองแล้ว ก็มีพระยาประจักษ์กรจักร (แหม่ม บุนนาค) ขุนหลวงพระไกรสี (เปล่ง) กรมหลวงพิชิตปรีชากร และพระองค์เจ้าวัชรวิงศ์มาช่วยสอนบ้าง

หนังสือที่กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงใช้สอน ได้แก่งกฎหมาย 2 เล่มซึ่งตีพิมพ์ที่โรงพิมพ์ของหมอบลัดเลย์ซึ่งได้คัดมาจากหนังสือพระอัยการฉบับหลวง ในเล่มที่ 1 มี 17 เรื่อง คือ พระธรรมนูญ, อินทภาษ, พระธรรมนูญ, ลักษณะวิวาท, ลักษณะรับฟ้อง, กรมศักดิ์, ศักดินาพลเรือน, ศักดินาทหารหัวเมือง, ลักษณะกู้หนี้, ลักษณะผิดเมีย, ลักษณะโจร, ลักษณะลักพา, ลักษณะทาส, ลักษณะเบ็ดเสร็จ, ลักษณะพยาน, ลักษณะมรฎก, ตระลาการ, อุทธร

ในเล่มที่ 2 มี 2 เรื่อง คือ มูลคดีวิวาท, โจรห้าเส้น, กฎสามสิบหกข้อ, พระราชบัญญัติ, ลักษณะพิสูจน์จำนำลยุเพลิง, กฎมณเฑียรบาล, กฎหมายพระสงฆ์, ลักษณะอาญาหลวง, ลักษณะอาญาราชฎ, ลักษณะขบถศึก, พระราชกำหนดเก่า, พระราชกำหนดใหม่

การสอบไล่เป็นเนติบัณฑิตไทยรุ่นแรกของโรงเรียนกฎหมายนี้ ได้ทำการสอบเมื่อวันที่

2 ธันวาคม พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 116) เป็นวันแรก สอบไปจนถึงวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2440 เป็นวันสุดท้าย รวมใช้เวลาสอบ 6 วัน กฎหมายที่สอบได้แก่ อาญา, สัญญา, มฤตกกับประทุษร้ายส่วนแบ่ง, ผัวเมีย, ทาสและประกาศต่าง ๆ, วิธีพิจารณา, กฎหมายระหว่างประเทศ สถานที่สอบอาศัยศาลาการเปรียญในวัดมหาธาตุฯ มีกรรมการสอบ 5 คนคือ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, พระยาประกาศิจกรจักร, ขุนหลวงพระไกรสี, เจ้าพระยาอภัยราชาสยามานุกุลกิจ, มองสิเออร์อาร์ เยเกิตปาตริก

ผลการสอบไล่เป็นเนติบัณฑิตไทยรุ่นแรก ปรากฏว่ามีผู้สอบได้ทั้งหมด 9 คนตามภาพถ่ายที่ลงให้ดูนี้ นายลออ ไกรฤกษ์ สอบได้คะแนนเป็นที่ 1 ในปีแรกนี้ จึงได้รับการยกย่องให้เป็นเนติบัณฑิตหมายเลข 1 ของประเทศไทย

เนติบัณฑิตไทยรุ่นแรก ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440)

แถวหน้าจากซ้ายไปขวา 1. นายบุ สุวรรณศรี ต่อมาเป็นหลวงอรรถดสารสิทธิกรรม 2. นายลออ ไกรฤกษ์ ต่อมาเป็นเจ้าพระยามหิธร 3. นายไชยสรรค์ หุ้มแพร (เกษม บุนนาค) ต่อมาเป็นขุนหลวงพระไกรสี 4. นายถึก (ไม่ทราบนามสกุล) ต่อมาเป็นหลวงนิเทศยุติญาณ

แถวหลังจากซ้ายไปขวา 1. ขุนสุภาเทพ (เกา งามย์) ต่อมาเป็นพระยามหาวิจิตรฉัตร 2. นายจันทน์ อมาตยกุล ต่อมาเป็นพระยาเจษฎราชไมตรี 3. นายเสนอ งานประกาศ (สุรชัย วัชรชัย) ต่อมาเป็นพระยาพิชิตาภานุมาตย์ 4. นายทองดี ธรรมศักดิ์ ต่อมาเป็นพระยาธรรมสารเวช วิเศษภักดี 5. นายโป้ คอมันตร์ ต่อมาเป็นพระยาพิพากษาสดยาธิปัตย์

บุตธรรมรรษา

(คัดลอกจากหนังสือข่าวบุตธรรม สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ และหนังสือข่าวอื่น ๆ)

บริการห้องเช่า

คดีผู้เช่าห้องถูกคุณนายเจ้าของห้องฟ้องขับไล่ให้ออกจากห้องเช่า เนื่องจากลืมนำค่าเช่า มาติด ๆ กันหลายเดือน ผู้เช่าต่อว่าผู้ให้เช่า

ผู้เช่า : การบริการห้องเช่าของคุณนายนะ ห่วยสิ้นดีรู้หรือเปล่า ที่ห้องของผมทุกคืนต้องมีหนู 2 ตัวมาวิ่งไล่กันในห้องเป็นประจำ

คุณนาย : อ้าวนี่คุณ แล้วจะเอาอย่างไรอีกล่ะจะ ค่าเช่าแค่เดือนละ 50 บาท จะให้มีการชนวัวให้ ดูหรือไงจะ?

ศาล : ? ? ? ?

เหตุผลในการขอหย่า

ในการพิจารณาคดีซึ่งสาวน้อยคนหนึ่งฟ้องหย่าสามี

ผู้พิพากษา : โจทก์มีเหตุผลอะไรที่จะหย่ากับสามี

โจทก์ : เขาชอบนอนกรนค่ะ

ผู้พิพากษา : โจทก์แต่งงานกับเขามานานเท่าไรแล้ว

โจทก์ : สักห้าปีแล้วค่ะ

ผู้พิพากษา : อนุญาตให้หย่าได้ เขายังไม่ควรที่จะกรน

ผู้هلك

ที่ศาลจังหวัดระยอง ได้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินหลายรายการ ในวันนั้นได้มีประชาชน ที่สนใจจะประมูลซื้อทรัพย์สินมารออยู่ในห้องจำศาลมากมาย ก่อนที่จะเปิดประมูลซื้อทรัพย์สินกัน ทันใดนั้นจำศาลก็ร้องประกาศขึ้นด้วยเสียงอันดังว่า

“ท่านทั้งหลาย กระเป๋าเงินผมตกหาย ในกระเป๋ามีเงินอยู่ 1,000 บาท ใครเก็บได้ เอามาคืนให้ผมจะให้รางวัล 200 บาท”

(สิ้นเสียงจำศาลภายในห้องก็เงียบกริบไปสักครู่หนึ่ง แล้วก็มีเสียงตะโกนขึ้นว่า)

“ผมให้ 500 บาท”

เร่งคดี

ศาลจังหวัดแห่งหนึ่งมีปัญหาการออกนั่งพิจารณาช้า จึงได้กำชับให้หน้าบัลลังก์เรียกคู่ ความและพยานเข้าห้องพิจารณาโดยเร็ว และเพื่อความไม่ประมาท ได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าหน้าที่ คนหนึ่งมีหน้าที่คอยเรียกหาตัวหน้าบัลลังก์

เจ้าหน้าที่รายงานมาว่า

“บัดนี้ 10.00 นาฬิกาแล้ว ยังหาตัวหน้าบัลลังก์ไม่พบ โดยไม่ทราบว่ายู่ที่ใด”

ระบบศาลยุติธรรม

การใช้อำนาจตุลาการทางศาลตามบัญญัติรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 มีบทบัญญัติรับรองว่าศาลเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์และเพื่อเป็นหลักประกันของการใช้อำนาจดังกล่าว รัฐธรรมนูญทุกฉบับต่างก็มีบทบัญญัติรับรองว่าการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

คำว่าศาลย่อมหมายถึงศาลยุติธรรม ศาลทหาร และศาลอื่น ๆ ตามที่จะได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งขึ้น พระธรรมนูญศาลยุติธรรมซึ่งเป็นกฎหมายที่วางระเบียบศาลยุติธรรมบัญญัติให้ศาลยุติธรรมทั้งหลายสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม ส่วนศาลทหารย่อมเป็นไปตามธรรมนูญศาลทหารซึ่งบัญญัติให้ศาลทหารสังกัดกระทรวงกลาโหม สำหรับศาลอื่น ๆ จะสังกัด ณ ที่ใดย่อมสุดแล้วแต่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้น ๆ แต่ในปัจจุบันคงมีเฉพาะศาลยุติธรรมและศาลทหารเท่านั้น

เมื่อปี พ.ศ. 2494 ได้มีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนขึ้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กำหนดให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นศาลยุติธรรมชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ดังนั้น ศาลคดีเด็กและเยาวชนจึงสังกัดกระทรวงยุติธรรม

การแบ่งชั้นของศาลยุติธรรม

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมแบ่งศาลยุติธรรมออกเป็น 3 ชั้น คือ

ศาลชั้นต้น คือศาลที่รับฟ้องในชั้นเริ่มคดี ทั้งในทางแพ่ง อาญา และล้มละลาย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีบางประเภท

ศาลอุทธรณ์ คือศาลสูงชั้นกลาง มีอยู่ศาลเดียวตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์

ศาลฎีกา คือศาลสูงสุดของประเทศ มีอยู่ศาลเดียวตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการฎีกา

ศาลชั้นต้น

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมแบ่งประเภทศาลชั้นต้นออกเป็น ศาลชั้นต้นสำหรับกรุงเทพมหานครกับศาลชั้นต้นสำหรับจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ศาลชั้นต้นสำหรับกรุงเทพมหานครมีดังต่อไปนี้

1.1 ศาลแขวง

ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา

ภายในขอบเขตจำกัดเท่าที่ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจ ปกติศาลแขวงต้องการองค์คณะผู้พิพากษานายเดียว จุดประสงค์ก็เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีบรรทัดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่ล่าช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงจะเป็นไปโดยรวดเร็วและรวดเร็ว เช่น ให้ควบคุมผู้ต้องหาได้ในระยะเวลาอันสั้นและให้ฟ้องคดีด้วยวาจาได้เป็นต้น

ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องร้องไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท และคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกินกว่าหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทไม่ได้ ถ้าศาลแขวงเห็นว่าสมควรลงโทษจำเลยเกินกว่าอัตราดังกล่าว ก็ให้มีอำนาจพิพากษาได้แต่จะต้องให้ผู้พิพากษาอย่างน้อยนายหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วย

ศาลแขวงในกรุงเทพมหานครมี 3 ศาลคือ

(1) ศาลแขวงพระนครใต้ ตั้งอยู่เขตยานนาวา มีเขตอำนาจอยู่ตอนใต้ของกรุงเทพมหานคร ทิศเหนือตั้งแต่ปากคลองโอ่งอ่างตอนใต้ไปตามฝั่งคลองโอ่งอ่างฝั่งใต้จนถึงคลองแยกมหานาคแล้วเลี้ยวไปตามคลองมหานาคฝั่งใต้จนถึงคลองแสนแสบต่อไปจนถึงเขตมีนบุรี ทิศใต้ตั้งแต่ปากคลองโอ่งอ่างตอนใต้ลงไปตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาปากตะวันตกจนจดเขตจังหวัดสมุทรปราการ

(2) ศาลแขวงพระนครเหนือ ตั้งอยู่แขวงเทเวศร์ มีเขตอำนาจอยู่ตอนเหนือของกรุงเทพมหานคร ทิศใต้ตั้งแต่ปากคลองโอ่งอ่างตอนใต้ไปตามฝั่งคลองโอ่งอ่างฝั่งใต้จนถึงคลองแยกมหานาค แล้วเลี้ยวไปตามคลองมหานาคฝั่งใต้จนถึงคลองแสนแสบต่อไปจนถึงเขตมีนบุรี ทิศตะวันตกตั้งแต่ปากคลองโอ่งอ่างตอนใต้ขึ้นไปตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาปากตะวันตกจนจดถึงที่ต่อแดนจังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี

(3) ศาลแขวงธนบุรี ตั้งอยู่เขตบางขุนเทียน มีเขตอำนาจอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครในเขตที่เป็นจังหวัดธนบุรีเดิมทั้งหมด

ศาลแขวงทั้งสาม มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

1.2 ศาลจังหวัดมีนบุรี

ตั้งอยู่ที่เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร องค์คณะผู้พิพากษา 2 นาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง คดีล้มละลาย และคดีอาญาทั้งปวง มีเขตอำนาจตลอดท้องที่เขตมีนบุรี เขตหนองจอก และเขตลาดกระบัง มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมีนบุรีเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

1.3 ศาลแพ่ง

ตั้งอยู่บริเวณกระทรวงยุติธรรม องค์คณะผู้พิพากษา 2 นาย มีอำนาจพิจารณา

คดีแพ่งและคดีล้มละลายทั้งปวง มีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร นอกจากท้องที่ที่อยู่ในเขตของศาลแพ่งธนบุรี และศาลจังหวัดมีนบุรี มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

1.4 ศาลอาญา

ตั้งอยู่บริเวณกระทรวงยุติธรรม องค์คณะผู้พิพากษา 2 นาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง มีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร นอกจากท้องที่ที่อยู่ในเขตของศาลอาญารธนบุรี และศาลจังหวัดมีนบุรี นอกจากนี้ศาลอาญายังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีความสำคัญซึ่งโอนมาจากศาลในต่างจังหวัดตามคำสั่งของประธานศาลฎีกา มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

1.5 ศาลแพ่งธนบุรี

ตั้งอยู่ที่เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร องค์คณะผู้พิพากษา 2 นาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีล้มละลายทั้งปวง มีเขตอำนาจตลอดท้องที่เขตคลองสาน เขตตลิ่งชัน เขตธนบุรี เขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่ เขตบางขุนเทียน เขตภาษีเจริญ เขตราชบุรีบูรณะ และเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งธนบุรีเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบของศาล

1.6 ศาลอาญารธนบุรี

สถานที่ทำการศาลอยู่แห่งเดียวกับศาลแพ่งธนบุรี องค์คณะผู้พิพากษา 2 นาย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง มีเขตอำนาจเช่นเดียวกับศาลแพ่งธนบุรี มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญารธนบุรีเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

1.7 ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง

ตั้งอยู่บริเวณกระทรวงยุติธรรม องค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาไม่น้อยกว่า 2 นาย และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 นาย ซึ่งอย่างน้อยต้องเป็นสตรีหนึ่งคน มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งบางประการที่เกี่ยวกับผู้เยาว์กับคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตกรุงเทพมหานครกระทำความผิดมีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร มีอธิบดีศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

1.8 ศาลแรงงานกลาง

เปิดทำการเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2523 ตั้งอยู่ที่เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร องค์คณะผู้พิพากษาศาลแรงงานกลางประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 ฝ่าย คือ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการของกระทรวงยุติธรรม ผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นผู้แทนฝ่ายนายจ้างโดยสมาคมนายจ้างเลือกมา และผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง โดยสหภาพแรงงานเลือกมา ฝ่ายละเท่า ๆ กัน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ศาลแรงงานกลางมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีแพ่งที่เป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับแรงงาน มีเขตอำนาจตลอดทุกท้องที่ทั่วราชอาณาจักร จนกว่าท้องที่ใดมีศาลแรงงานภาคหรือศาลแรงงานจังหวัดแล้ว ท้องที่นั้นจึงจะพ้นจากเขต

อำนาจศาลแรงงานกลาง มีอธิบดีศาลแรงงานกลางเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

2. ศาลชั้นต้นสำหรับจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ได้แก่

2.1 ศาลแขวง ปัจจุบันมีศาลแขวงเปิดทำการอยู่ใน 17 จังหวัด จังหวัดละ 1 ศาล คือ ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา ศาลแขวงลพบุรี ศาลแขวงชลบุรี ศาลแขวงนครราชสีมา ศาลแขวงสุรินทร์ ศาลแขวงอุบลราชธานี ศาลแขวงอุดรธานี ศาลแขวงขอนแก่น ศาลแขวงเชียงใหม่ ศาลแขวงลำปาง ศาลแขวงพิษณุโลก ศาลแขวงนครสวรรค์ ศาลแขวงราชบุรี ศาลแขวงสุพรรณบุรี ศาลแขวงนครศรีธรรมราช ศาลแขวงสุราษฎร์ธานี และศาลแขวงสงขลา

ศาลแขวงในต่างจังหวัดตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองของจังหวัดนั้น ๆ และมีเขตอำนาจตามที่พระราชกฤษฎีกากำหนด ส่วนอำนาจพิพากษาของศาลแขวงในต่างจังหวัดก็เหมือนกับศาลแขวงในกรุงเทพมหานครทุกประการ ศาลแขวงในต่างจังหวัดมีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

2.2 ศาลจังหวัด เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง คดีล้มละลายและคดีอาญาทั้งปวง ส่วนเขตอำนาจของศาลจังหวัดนั้นปกติจะคลุมเขตท้องที่ฝ่ายปกครองไปทั้งจังหวัด แต่บางจังหวัดซึ่งมีศาลจังหวัดตั้งอยู่ตั้งแต่ 2 ศาลขึ้นไป เขตอำนาจของศาลจังหวัดก็จะถูกแบ่งกันไปตามกฎหมาย ปกติแล้วจังหวัดหนึ่ง ๆ นอกจากกรุงเทพมหานคร จะมีศาลจังหวัดอยู่หนึ่งศาลและมีชื่อตามจังหวัดนั้น ๆ เช่นศาลจังหวัดราชบุรี แต่มีศาลจังหวัดบางแห่งตั้งอยู่ ณ ที่ตั้งของอำเภอใหญ่ ๆ และมีเขตอำนาจเพียงบางอำเภอเท่านั้น ศาลจังหวัดที่ตั้งอยู่ ณ ที่ตั้งตามอำเภอนี้ปัจจุบันมีอยู่ด้วยกัน 16 ศาล คือ ศาลจังหวัดชัยบุรี ศาลจังหวัดกบินทร์บุรี ศาลจังหวัดภูเขียว ศาลจังหวัดแม่สะเรียง ศาลจังหวัดแม่สอด ศาลจังหวัดสวรรคโลก ศาลจังหวัดหล่มสัก ศาลจังหวัดปากพนัง ศาลจังหวัดทุ่งสง ศาลจังหวัดหลังสวน ศาลจังหวัดไชยา ศาลจังหวัดตะกั่วป่า ศาลจังหวัดเบตง ศาลจังหวัดคีรีศรี ศาลจังหวัดอำนาจเจริญ และศาลจังหวัดผาง

ศาลจังหวัดมีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล องค์คณะผู้พิพากษาในศาลจังหวัดประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 นาย

ศาลจังหวัดชั่วคราวเคลื่อนที่ เมื่อปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลมีนโยบายที่จะอำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในท้องที่ซึ่งอยู่ห่างไกลจากตัวจังหวัดและการคมนาคมไม่สะดวก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมอาศัยอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมสั่งให้ผู้พิพากษาศาลจังหวัดไปนั่งเป็นศาล ณ ที่ว่าการอำเภอที่กำหนด จึงมีลักษณะเหมือนการที่ศาลเคลื่อนที่เข้าไปอำนวยความสะดวกในด้านความยุติธรรมแก่ประชาชนที่อยู่ในท้องที่ห่างไกลจากที่ตั้งศาลจังหวัด ดังนั้น จึงมิได้มีลักษณะของการจัดตั้งศาลขึ้นใหม่หรือเป็นศาลอีกประเภทหนึ่งแต่ประการใด

2.3 ศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัด มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล องค์คณะผู้พิพากษาและอำนาจในการพิจารณาพิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดเหมือนกับของศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางทุกประการ ส่วนเขตอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดครอบคลุมเขตท้องที่ฝ่ายปกครองทั้งจังหวัด ปัจจุบันมี 5

จังหวัด คือ เชียงใหม่, อุบลราชธานี, นครราชสีมา, ระยอง และสงขลา

สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล

ปัจจุบันมีพระราชกฤษฎีกาแบ่งศาลชั้นต้นออกเป็น 9 ภาค โดยกำหนดให้แต่ละภาคมีอธิบดีผู้พิพากษาศาล 1 นาย เป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาลที่อยู่ในภาคอีกชั้นหนึ่ง และกำหนดที่ตั้งสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาลและจังหวัดที่อยู่ในเขตอำนาจของสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาลทั้ง 9 แห่งไว้ด้วย ซึ่งหมายความว่า ในภาคนั้นศาลชั้นต้นทุกศาลไม่ว่าจะเป็นศาลจังหวัดหรือศาลแขวง ยกเว้นศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรี และศาลคดีเด็กและเยาวชน จะต้องอยู่ในเขตอำนาจของอธิบดีผู้พิพากษาศาลนั้นทั้งสิ้น

อธิบดีผู้พิพากษาศาล มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทุกศาลซึ่งอยู่ภายในภาคของตน และเมื่อได้ตรวจสำนวนคดีใดแล้วมีอำนาจลงลายมือชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งได้

- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 1 ตั้งอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 2 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดชลบุรี
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 3 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดนครราชสีมา
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 4 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดขอนแก่น
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 5 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดเชียงใหม่
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 6 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดพิษณุโลก
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 7 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดนครปฐม
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 8 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 9 ตั้งอยู่ที่ จังหวัดสงขลา

ศาลอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์มีเขตอำนาจตลอดราชอาณาจักร และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น แต่ไม่ได้หมายความว่า คู่ความจะอุทธรณ์ได้เสมอทุกคดีไป คู่ความจะมีสิทธิอุทธรณ์หรือไม่นั้น ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์

องค์คณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 นาย ในทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์แบ่งออกเป็นคณะ คณะหนึ่งมีผู้พิพากษา 3 นาย โดยมีผู้พิพากษานายหนึ่งเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ศาลอุทธรณ์มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล

การพิจารณาคดีในชั้นศาลอุทธรณ์นั้น ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เห็นสมควรจะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใดในคดีเรื่องใดโดยที่ประชุมใหญ่ก็ได้ ที่ประชุมใหญ่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะไม่น้อยกว่า 10 คน ส่วนการพิจารณาพิพากษาคดี

อาญาประกอบด้วยผู้พิพากษาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ แต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้พิพากษาแห่งศาลอุทธรณ์โดยมีอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นประธาน

ศาลฎีกา

ศาลฎีกามีเขตอำนาจตลอดราชอาณาจักร และมีอำนาจพิจารณาคดีที่ฎีกาขึ้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ปกติเป็นคดีที่ฎีกามาจากศาลอุทธรณ์ แต่ก็กฎหมายกำหนดให้ศาลฎีกามีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีบางประเภทในชั้นต้นทีเดียว โดยไม่ต้องผ่านศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์เหมือนกัน เช่นการพิจารณาคดีตามกฎหมายเลือกตั้ง

องค์คณะผู้พิพากษาของศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 นาย ในทางปฏิบัติศาลฎีกาแบ่งออกเป็นคณะ คณะหนึ่งมีผู้พิพากษา 3 นาย โดยมีผู้พิพากษานายหนึ่งเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ศาลฎีกามีประธานศาลฎีกาเป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาล ประธานศาลฎีกาเป็นตำแหน่งสูงสุดของข้าราชการตุลาการ

การพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นศาลฎีกามีการวินิจฉัยคดีโดยที่ประชุมใหญ่เช่นเดียวกับศาลอุทธรณ์ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้พิพากษาของศาลฎีกา

คำพิพากษาของศาลฎีกามีผลเป็นอันถึงที่สุดเด็ดขาดตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และมีหลักในทางวิชาการกฎหมายว่าคำพิพากษาของศาลฎีกานั้น ถ้าเป็นการวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมาย ย่อมเป็นบรรทัดฐานซึ่งตามปกติศาลหรือนักกฎหมายย่อมถือตาม จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาของศาลฎีกาหรือกฎหมายออกมากลับแก้ในภายหลัง

คณะกรรมการตุลาการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแทบทุกฉบับมีบทบัญญัติว่า การแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมพ้นจากตำแหน่งจะต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการก่อนแล้วจึงนำความกราบบังคมทูลจากนั้นการเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน และการลงโทษผู้พิพากษา จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการด้วยเช่นกัน คณะกรรมการตุลาการจึงเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นหลักประกันความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา และเป็นองค์กรบริหารงานของบุคคลของผู้พิพากษาไปในขณะเดียวกัน

คณะกรรมการตุลาการหรือ ก.ต. ประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธานอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ รองประธานศาลฎีกาซึ่งมีอาวุโสสูงสุด และปลัดกระทรวงยุติธรรมเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง กับกรรมการตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิอีก 8 คน ซึ่งข้าราชการตุลาการที่รับเงินเดือนตั้งแต่ชั้น 2 ขึ้นไปเป็นผู้เลือกจากข้าราชการตุลาการที่รับเงินเดือนชั้น 7 และชั้น 8 ซึ่งถือว่าเป็นข้าราชการตุลาการอาวุโส 4 คน และเลือกจากข้าราชการตุลาการผู้รับบำนาญซึ่งไม่เป็นข้าราชการการเมือง สมาชิกวุฒิสภา กรรมการพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่ในพรรคการเมืองหรือ

ทนายความอีก 4 คน

กรรมการตุลาการผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งวาระ 2 ปี แต่อาจได้รับเลือกใหม่ได้

กระทรวงยุติธรรม

กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับงานของศาลยุติธรรมทั้งหลาย แต่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้แบ่งงานของศาลออกเป็นสองส่วน คือ การพิจารณาพิพากษาคดีและงานธุรการ ความรับผิดชอบของกระทรวงยุติธรรมจำกัดอยู่แต่ในงานส่วนธุรการเท่านั้น ส่วนงานการพิจารณาตลอดจนการมีคำสั่งหรือคำพิพากษাবังคับคดีให้เสร็จเด็ดขาดไปนั้น เป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ กระทรวงยุติธรรมย่อมไม่เข้าไปแทรกแซงไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หลักการนี้มีอยู่ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับซึ่งบัญญัติรับรองอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษา

กระทรวงยุติธรรมแบ่งส่วนราชการออกเป็น

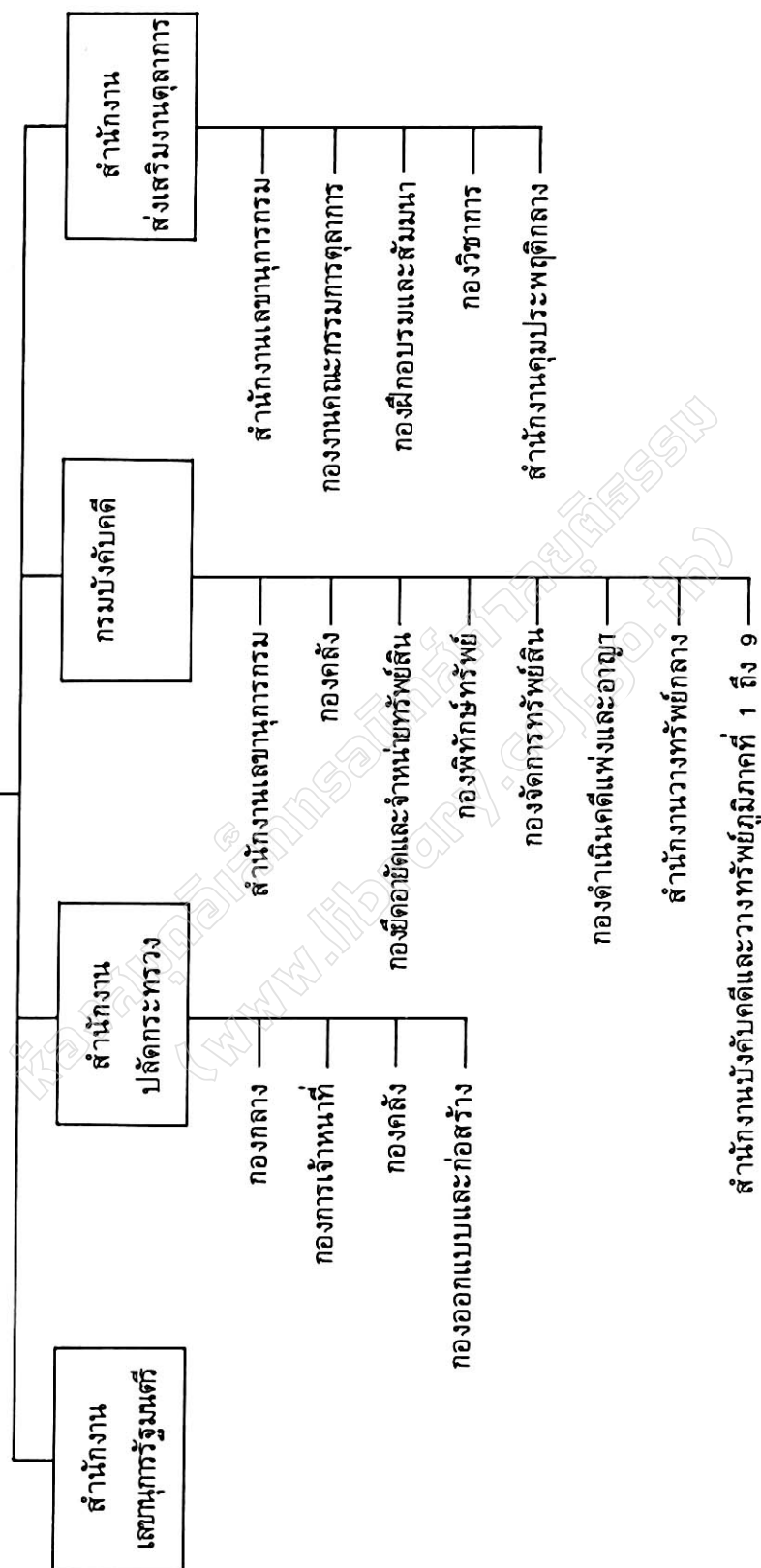
สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี

สำนักงานปลัดกระทรวง

กรมบังคับคดี

สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ

กระทรวงยุติธรรม

ศาลยุติธรรม — คณะกรรมการตุลาการ

ศาลฎีกา

ศาลอุทธรณ์

ศาลชั้นต้น

ศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานคร

- ศาลแพ่ง
- ศาลแพ่งธนบุรี
- ศาลอาญา
- ศาลอาญาธนบุรี
- ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง
- ศาลจังหวัดมีนบุรี
- ศาลแขวงพระนครเหนือ
- ศาลแขวงพระนครใต้
- ศาลแขวงธนบุรี
- ศาลแรงงานกลาง (เปิดทำการ 23 เม.ย. 23)

ศาลชั้นต้นในต่างจังหวัด

- ศาลแขวง 17 ศาล
- ศาลจังหวัด 88 ศาล
- ศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัด 5 ศาล

บุติธรรมหรรษา

(คัดลอกจากหนังสือข่าวบุติธรรม สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ และหนังสือข่าวอื่น ๆ)

ลดโทษกึ่งหนึ่ง

ที่ศาลแห่งหนึ่ง ผู้พิพากษากำลังอ่านคำพิพากษาคดีที่จำเลยถูกฟ้องว่าปล้นฆ่าเจ้าของทรัพย์

ผู้พิพากษา : ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า จำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ให้ลงโทษประหารชีวิต แต่จำเลยให้การรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา คดีจึงลดโทษให้กึ่งหนึ่ง...

จำเลย : (ตะโกนอย่างดีใจ) โชโย ผมรอดตายแล้ว

ผู้พิพากษา : ลดจากประหารด้วยลูกปืน 20 นัด เหลือเพียง 10 นัด

จำเลย : ? ? ? ?

คนละภาษา

ในคดีทำร้ายร่างกายคดีหนึ่ง ผู้เสียหายเป็นหนุ่มอีสาน ถูกวัยรุ่นเด็กฮาร์ดเมืองกรุงรุมซ้อมจนสะบักสะบอม ศาลสงสัยจึงถามสาเหตุที่ต้องลงมือลงไม้กันถึงขนาดนี้

เด็กฮาร์ด : ศาลที่เคารพ อันที่จริงพวกกระผมก็ไม่อยากจะทำร้ายใครให้เสียสถาบันหรือครอบครัว แต่มันทนไม่ได้ที่จะให้ใครมาหยา

ศาล : เขาหยาพวกเธออย่างไรล่ะ ถึงทนไม่ได้

เด็กฮาร์ด : พวกกระผมกินข้าวอยู่ดี ๆ ที่ร้านอาหาร พอนายคนนี้กินข้าวเสร็จก็เปรยออกมาว่า “โคแน” เพื่อนผมมันใจร้อนเลยขว้างแก้วลงพื้น นายคนนี้ก็กลับพูดว่า “บ่แม่น ๆ” เพื่อนผมอีกคนเลยเข้าไปสะกิดสีข้างว่าจะหาเรื่องหรืออย่างไร นายคนนี้ก็กลับตอบว่า “อย่าทำค่อย ๆ” ศาลคิดดูเถอะครับ ใครจะไปทนได้

ศาล : (ถามหนุ่มอีสานผู้เสียหาย) ทำไมถึงได้พูดอย่างนั้น?

หนุ่มอีสาน : บ่แม่น ๆ ครับศาล ก่อนกินข้าวผมหิวมากพอกินอิ่มก็เลยพูดว่า “โคแน” หมายถึงว่าค่อยๆ ชิวหน่อย กลับถูกพวกเขาขว้างแก้ว ผมก็เลยรีบปฏิเสธว่า “บ่แม่น ๆ” เพื่อจะอธิบายให้ฟังว่าไม่ได้เจตนาพูดกวนเขา ก็พอดีมีคนเข้ามาสะกิด ผมตกใจเลยร้องว่า “อย่าทำค่อย ๆ” เท่านั้นแหละครับ ทั้งมือทั้งเท้าประดังเข้ามาจนผมรับไม่ทันเลย

ศาล : ? ? ? ?

ควรดลืบพยานหรือไม่

ในห้องพิจารณาของศาลแห่งหนึ่ง หลังจากอัยการโจทก์แถลงหมดพยานโจทก์ในคดีความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณีซึ่งจำเลยให้การปฏิเสธแล้ว ผู้พิพากษาผู้เคร่งกระบวนพิจารณา ก็ให้เบิกตัวนางสาวตึงตึงจำเลยเข้าเบิกความเป็นพยานจำเลยคนแรก

ผู้พิพากษา : พยานชื่ออะไร?

จำเลย : เมื่อคืนนี้ท่านก็ถามชื่อหนูแล้วนี่คะ

ผู้พิพากษา : ? ? ? ?

ประวัติศาสตร์จังหวัดฉะเชิงเทรา

ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งอยู่ในศูนย์ราชการ ถนนเรืองวุฒิ ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ศูนย์ราชการนี้เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการสำคัญ คือ เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ที่ว่าการอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ศาลากลางจังหวัด ที่ดินจังหวัด ปศุสัตว์เขต 2 เรือนจำกลางจังหวัด และศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา อาคารหันหน้าไปทางด้านสนามศาลากลางจังหวัด ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้บริเวณที่ตั้งศาลเหมาะแก่การปฏิบัติราชการ เพราะบริเวณรอบๆ เป็นที่ตั้งสถานที่ราชการสำคัญ สามารถติดต่อราชการได้ง่าย และอยู่ห่างจากบริเวณตลาดชุมชนคนไม่มากนัก

ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา มีเขตอำนาจตลอดท้องที่เขตจังหวัดฉะเชิงเทรา

ประวัติความเป็นมาของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น แต่เดิมมีชื่อว่า ศาลเมืองฉะเชิงเทรา ต่อมาในปี พ.ศ. 2449 พระพินิจดุลอฏฐ์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลมณฑลปาดินได้มีหนังสือเรียนมายังพระยาจักรปาณิศรศีลวิสุทธิ ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรมว่า ศาลเมืองฉะเชิงเทรายื่นรายงานว่า ศาลชำรุดทรุดโทรมมาก หลังคารั่ว เวลาฝนตก น้ำฝนสาดและรั่วเข้าไปในศาลทำให้บัลลังก์ที่คู่ความ และที่สำหรับคนที่นั่งฟังเบียดไปหมด พระยาจักรปาณิศรศีลวิสุทธิ ได้แจ้งกลับมายขอทราบว่าเป็นอย่างไร ศาลเมืองฉะเชิงเทราที่ว่าชำรุดทรุดโทรมนั้น ยังพอจะซ่อมแซมได้หรือไม่ ถ้าซ่อมแซมได้จะสิ้นงบประมาณเท่าใด เงินในมณฑลมีพอจะซ่อมแซมได้เองหรือไม่ ถ้าจะซ่อมแซมหรือจะสร้างใหม่อย่างไหนจะดีกว่ากัน ให้คำนึงถึงประโยชน์กาลข้างหน้า พระพินิจดุลอฏฐ์จึงได้เรียนตอบมาว่า ไม่ควรซ่อมควรสร้างใหม่ พร้อมกับศาลมณฑลในคราวเดียวกันดีกว่า ถึงแม้จะเสียเงินมากก็จะถาวรไปนาน การที่จะซ่อมนั้น ถึงแม้จะเสียเงินน้อยก็อาจจะเสียเงินอีกอย่างซ้ำอีก 4-5 ปี ก็จะต้องซ่อมอีก เพราะศาลเมืองฉะเชิงเทรา ที่ทำไว้เป็นไม้กระยาเลยฝีมือช่างที่ทำได้ไม่ดี และเงินที่หาซ่อมนั้นที่มณฑลไม่มีทาง กระทรวงยุติธรรมจึงอนุมัติงบประมาณให้สร้างศาลมณฑลปาดินและเมืองฉะเชิงเทรารวมกัน 1 หลัง ทางกองบัญชากระทรวงยุติธรรม ได้ตกลงจ้างเหมาเงินถมที่ดินทำการก่อสร้าง ในที่ใกล้ที่ว่าการเมืองฉะเชิงเทรา โดยมีพระพินิจดุลอฏฐ์ เป็นผู้ดำเนินการ เริ่มทำการก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2450

อาคารที่ทำการก่อสร้างนั้นเป็นตึก ก่ออิฐถือปูน ชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง กว้าง 20.70 เมตร ยาว 35.40 เมตร ใช้เป็นที่ทำการศาลมณฑลปราจีนบุรีทางมุขซ้าย และเป็นที่ทำการศาลเมืองฉะเชิงเทราทางมุขขวา ต่อมา พ.ศ. 2471 ทั้งมุขซ้ายและมุขขวาทรุดเอียงไม่เป็นที่ปลอดภัย กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการซ่อมแซมและขยายอาคารนี้โดยต่อมุขหน้ากว้าง 2 เมตร ยาว 15 เมตร มุขหลังกว้าง 6 เมตร ยาว 15 เมตร แล้วจัดมุขหลังเป็นห้องพิจารณา 1 ห้อง และห้องผู้พิพากษา 1 ห้อง เมื่อยุบศาลมณฑลปราจีนบุรีแล้ว ภายหลังได้ตั้งสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามา 2 ชั้น ก็ได้จัดมุขซ้ายด้านหลังนี้เป็นสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา 2 ส่วนห้องพิจารณาด้านหน้าใช้เป็นห้องพิจารณาของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา แต่เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของ

ประชากรและคดียความ อาคารศาลที่ขยายแล้วยังแคบอยู่ไม่สะดวกแก่การปฏิบัติราชการ ทั้งประกอบด้วยอาคารเดิมก่อสร้างมา 60 ปีเศษ ตัวอาคารทรุดโทรม ผนังอิฐแตกร้าว หลังคารั่วกินกำลังที่จะแก้ไขปรับปรุงได้ กระทรวงยุติธรรมจึงได้ดำเนินการของงบประมาณสร้างอาคารที่ทำการศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา และสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามา 2 ชั้นใหม่ ซึ่งรัฐบาลก็ได้อนุมัติงบประมาณให้ในปี พ.ศ. 2511

เนื่องจากอาคารศาลเดิมตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง ห่างริมแม่น้ำประมาณ 40 เมตร แม่น้ำตอนนี้ตลิ่งพังลงทุกที ประกอบกับอยู่ใกล้บริเวณตลาดชุมชนหนาแน่น ได้รับความรบกวนจากเสียงเครื่องยนต์ของรถยนต์ รถสามล้อเครื่องรับจ้าง และรถยนต์หางยาวอยู่ตลอดเวลา ไม่สะดวกแก่การปฏิบัติราชการ จึงไม่เหมาะสมจะปลูกสร้างอาคารศาลใหม่ที่เดิม ประกอบกับทางจังหวัดได้ปลูกสร้างศาลากลางจังหวัดใหม่ ทางถนนเรืองวุฒิ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้ซื้อที่ดินซึ่งเป็นที่นาไว้จากทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เพื่อสร้างสถานที่ราชการใหม่ และกระทรวงมหาดไทยก็ได้วางแผนผังที่ดินที่จะให้ศาลจังหวัดได้ย้ายมาอยู่ใกล้เคียงศาลากลางจังหวัดใหม่ด้วย กระทรวงยุติธรรมจึงได้รับความเอื้อเฟื้อจากผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทราในการจัดหาที่ดินให้ เป็นที่ดินราชพัสดุ โดยสำนักผังเมืองได้จัดทำที่ตั้งศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา กำหนดให้ศาลปลูกหันหน้าไปทางสนามหน้าศาลากลาง มีอาณาเขตด้านหน้ายาวประมาณ 150 เมตร กว้าง 90 เมตร

กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการประกวดราคาก่อสร้าง บริษัทสหวิศวกก่อสร้างจำกัด เป็นผู้ประมูลรับเหมาก่อสร้างได้ในราคา 2,538,400 บาท กระทรวงยุติธรรมได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินการก่อสร้างอาคารประกอบด้วย

1. อธิบดีผู้พิพากษามา 2
2. ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา
3. นายโกมล อิศรางกูร ณ อยุธยา ผู้พิพากษาจังหวัดฉะเชิงเทรา
4. นายทองจุล สิงห์กุล นายช่างเอก กองแบบแผน กรมโยธาเทศบาล เป็นผู้ตรวจ

การจ้าง และนายไชยศานติ ทินบุตร เป็นนายช่างผู้ควบคุมการก่อสร้าง

เริ่มลงมือก่อสร้างเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2511 ก่อสร้างเสร็จเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2511 ทำพิธีเปิดอาคารเมื่อวันศุกร์ที่ 4 เมษายน 2512 ปรุถมฤกษ์เวลา 14.9 น. สิ้นสุดฤกษ์เวลา 15.09 น. อาคารศาลเป็นตึก 2 ชั้น หลังคาทรงไทย ขนาด 6 บัลลังก์ กว้าง 14.40 เมตร ยาว 66.70 เมตร มีมุขหลัง 1 มุขกว้าง 7.50 เมตร นับว่าเป็นอาคารที่มีความใหญ่โตและทันสมัยหลังหนึ่ง

ต่อมาสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษามา 2 ได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่จังหวัดชลบุรีเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2520 อาคารหลังนี้จึงเป็นที่ทำการของศาลจังหวัดฉะเชิงเทราทั้งหลัง จนถึงปัจจุบันนี้เป็นที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงที่เกิดขึ้นในท้องที่

สำหรับอาคารศาลหลังเดิม ปัจจุบันใช้เป็นที่พักการของพุทธสมาคมฉะเชิงเทรา และ

พุทธสมาคมฯ ได้อนุญาตให้ใช้เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานอื่นด้วย เช่น เป็นที่ทำการของลูกเสือชาวบ้าน, สตรีอาสารักษาดินแดน (อ.ส.ร.ด.) ชมรมฝึกการพูด ชมรมอนุรักษ์พุทธศาสนา และใช้ปฏิบัติพิธีกรรมและฝึกสมาธิของคณะเผยแผ่ธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา

รายนามคณะผู้พิพากษาศาลจังหวัดฉะเชิงเทราปัจจุบัน

1. นายคงศักดิ์ วัชรคงศักดิ์	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล	27 พฤษภาคม 2526
2. นายพิเศษ อธิธิธรรมวินิจ	ผู้พิพากษา	7 พฤษภาคม 2526
3. นายประสิทธิ์ เสมาเงิน	ผู้พิพากษา	29 พฤษภาคม 2521
4. นายบรรจง สงกรานต์	ผู้พิพากษา	9 พฤษภาคม 2526
5. นายปรกรณ์ บุญญกุล	ผู้พิพากษา	1 มิถุนายน 2524
6. นายจำนงค์ อุเจริญ	ผู้พิพากษา	31 พฤษภาคม 2524

รายนามผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดฉะเชิงเทราแต่ต้นถึงปัจจุบัน

1. หลวงวุฒิภาพพิบูลย์	(สิงห์ สิงขันธ์)	ร.ศ. 129
2. หลวงวรรณิต์ปรีชา	(ช้อย เหมะจันทร์)	ร.ศ. 129
3. พระเทพปัญญา	(ภักดิ์ นะวะมะรัตน์)	พ.ศ. 2463
4. หลวงสารนิตรปรีชา	(นายบุญเด็ก บุญะปานะ)	พ.ศ. 2466
5. พระชัยเบญญา	(แปลก รังสิคุต)	พ.ศ. 2469
6. พระนนทประชา	(เจียร เจียรนัย)	พ.ศ. 2472
7. พระพรหมปรีชา	(กลิ่น จันทร์เรือง)	พ.ศ. 2474
8. พระดลยนิยปัญหาราชวร	(นพ สุวรรณารถ)	พ.ศ. 2477
9. หลวงวุฒิธรเนติรักษ์	(นายอำพัน ศรียสิน)	พ.ศ. 2487
10. หลวงวุฒิธรรมเนติกร	(กวี บัณฑิตกุล)	พ.ศ. 2487
11. หลวงวิจิตรเนติศาสตร์	(นายเชียร รัตนเนมิ)	พ.ศ. 2491
12. นายสิทธิ เกตุทัต		พ.ศ. 2495
13. นายชลัม รุทธะวนิช		พ.ศ. 2500
14. นายแสวง ลัดพลี		พ.ศ. 2502
15. นายวิเชียร บุญยทรรคณีย์		พ.ศ. 2504
16. นายผล พิทักษ์พล		พ.ศ. 2505
17. นายแผลง สระวาสี		พ.ศ. 2506
18. นายวิที ปาณะบุตร		พ.ศ. 2508
19. นายปสพ นพรมภา		พ.ศ. 2510
20. นายไชยณัฐ ธีระพัฒนะ		พ.ศ. 2511
21. นายสถิตย์ สถานนท์		พ.ศ. 2513

22. นายสุรัตน์ ศรีอนุพันธ์	พฤษภาคม พ.ศ. 2515
23. นายเปลื้อง วัฒนธาร	พฤษภาคม พ.ศ. 2516
24. นายกีรติ สุวรรณพรหม	พฤษภาคม พ.ศ. 2518
25. นายสุรัส มุ่งศิลป์	พฤษภาคม พ.ศ. 2519
26. นายวินัย กันนะ	มิถุนายน พ.ศ. 2520
27. นายธวัชชัย พิทักษ์พล	มิถุนายน พ.ศ. 2523
28. นายคงศักดิ์ วัชรคงศักดิ์	27 พฤษภาคม 2526 ถึง ปัจจุบัน

รายนามข้าราชการตุลาการศาลจังหวัดฉะเชิงเทราปัจจุบัน

1. นายไพศาล โกศิน	จำศาล
2. นางพิมพ์ภาณี พงษ์สวัสดิ์	รองจำศาล
3. นายเสถียร ธรรมวรารุณ	รองจำศาล (ฝ่ายประชาสัมพันธ์)
4. นายทองสุข กระแสร์สุนทร	รับฟ้อง
5. น.ส.จำรวัย เงินจิตร	สารบบ
6. นายทวีป ศิริบุญ	การเงิน
7. นายวัลลภ ตันตะระวงศา	เก็บสำนวน
8. นางขวัญเรือน จันทร์ประเสริฐ	การเงิน
9. นางวราภรณ์ มหาปัญญาวงศ์	พิมพ์ดีดถอดเทปคำพยาน
10. นางวันทนี สายน้ำเขียว	พิมพ์ดีดถอดเทปคำพยาน
11. นางสมทรง พ่วงมาลี	หน้าบัลลังก์
12. นางจารุวรรณ พิธิยากุล	หมาย
13. นางมุกดา หุตาควิน	หน้าบัลลังก์
14. นางแววตา สังขนันท์	หน้าบัลลังก์
15. นางลำยอง ศรีนวล	หน้าบัลลังก์
16. นายมานะ มหาปัญญาวงศ์	สารบรรณ
17. นายโสภณ สิทธิชูรักษ์	พิมพ์ดีดถอดเทปคำพยาน
18. นางนวลจันทร์ กลัดสมบัติ	พิมพ์ดีดถอดเทปคำพยาน
19. นายวิโรจน์ แม่ธนุ	ขับรถยนต์
20. นายเล็ก พิพิธศักดิ์	สารบรรณ
21. นายฉลอง อินทโชติ	นักการ
22. นายสุชิน สุพรรณพงษ์	เก็บสำนวน
23. นายไม อินทโชติ	นักการ
24. นายสุชาติ เขี่ยมอ่อน	หน้าบัลลังก์

25. นายประเชษฐ ชุมเกษียร	นักการ
26. นางรัศมี สิทธิชูรักษ์	พิมพ์ดีดถอดเทปคำพยาน
27. นายสุรชัย รวงแรง	เสมียนฝึกหัด

ยุติธรรมहरषा

(คัดออกจากหนังสือ ข่าวยุติธรรม สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ และหนังสือข่าวอื่น ๆ)

ผัดฟอรัม

ณ ศาลแห่งหนึ่ง ทนายกำลังถามคำถามพยานซึ่งเป็นเด็กอายุเพียง 7 ขวบ โดยทนายพยายามที่จะถามให้ศาลเห็นว่า พยานเด็กนี้ได้ถูกเลี้ยงสอนมาให้การ

ทนาย : หนูช่วยบอกทนายหน่อย ก่อนมาศาล มีใครเลี้ยงสอนหนูมาก่อนหรือเปล่า

พยานเด็ก : มีครับ...

ทนาย : (ดีใจ และรีบเสริมว่า) เขาสอนหนูว่าอย่างไร

พยานเด็ก : เขาสอนว่า มาให้การที่ศาล ให้ระวังทนายให้มาก ไม่อย่างนั้นจะถูกหลอกได้

ทนาย : ? ? ? ?

(สิทธิพล สิทธิมารพ ศาลจังหวัดอุทัยธานี)

หน้าจำเลย

พยานซึ่งเป็นสาวใหญ่วัยดึกเบิกความตอบศาลในคดีอาญา

ศาล : พยานเคยเห็นหน้าจำเลยมาก่อนหรือเปล่า

พยาน : (เหลือบตามองไปทางที่นั่งฝ่ายจำเลย แล้วตอบว่า) ไม่เคย แต่เพิ่งเห็นหนแรก ก็รู้แล้วว่าจำเลยเป็นคนมีเล่ห์เหลี่ยมรอบตัว และคงจะใจดำอำมหิตด้วย

ศาล : จี...จี... นั้นไม่ใช่จำเลยนะ

พยาน : แล้วใครกันล่ะ ที่นั่งหน้าบอกบุญไม่รับอยู่นั้น

ศาล : ทนายจำเลย

พยาน : ? ? ? ?

(ไพศาล เจริญวุฒิ ศาลจังหวัดพังงา)

ผัดบ

ในคดีทำร้ายร่างกายที่ผู้เสียหายถูกตบจนพันร่วง ศาลถามจำเลยด้วยความสงสัย

ศาล : ทำไมแต่ถูกเขาถามว่า เคยผัดตัดหรือเปล่า จำเลยถึงกับต้องตบเขาจนพันร่วงอย่างนี้?

จำเลย : ถ้าถามเรื่องผัดตัดธรรมดา ไหนเลยจะเจ็บตัว

ศาล : แล้วเขาถามเรื่องผัดตัดอะไรล่ะ?

จำเลย : เขาถามว่า เคยผัดตัดเอาเท้าออกจากปากหรือเปล่า

ศาล : ? ? ? ?

วิธีไปศาลอย่างมีความสุข

มีคำพังเพยโบราณเก่าแก่กล่าวว่า “เป็นความกินขี้หมาดีกว่า” ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นคำพังเพยของชาวจีนหรือชาวไทยเรา ซึ่งก็คงหมายความว่า ถ้าจะให้ไปเป็นโจทก์หรือเป็นจำเลยในศาลละก็ขอเสียที่เถอะ ขอให้กินขี้หมาแทนยังดีกว่า แต่เท่าที่ผมจำความได้ก็ยังไม่เคยพบชาวบ้านคนไหนยอมกินขี้หมาเพื่อจะได้ไม่ต้องไปเป็นความกินที่ศาลเลยสักคน เห็นแต่พอกเกิดความจำเป็นขึ้นมาก็รีบจ้างทนายให้ดำเนินการในศาลทันที แม้แต่บางที่ไม่ใช่เรื่องจำเป็นนักก็ยังอุตส่าห์นำคดีไปอุทธรณ์ศาล เช่น ร่องน้ำที่แบ่งแนวเขตที่ดินซึ่งติดต่อกันได้ใช้ร่วมกันมาแต่สมัยปู่ยาตายายถึงวันนี้ไม่ดีคินไม่ดี เกิดคิดไม่ดีขึ้นมาล้าพิงว่า อันว่าร่องน้ำข้างสวนนี้ปู่ยาตายายของเราก็ได้ใช้มานานนมแล้ว ควรจะเป็นของเราใช้แต่เพียงผู้เดียวเห็นทีจะดีเป็นแน่ อย่ากระนั้นเลยรีบไปติดต่อทนายให้จัดการพาเราไปอุทธรณ์ศาลให้สั่งห้ามเจ้าของที่ดินติดกันอย่ามาใช้ร่องน้ำนี้ร่วมกับอาณาเขตต่อไปเป็นอันขาด (ในจะเชิงเทรามีมากเสียด้วย) หรือบางทีปลูกบ้านกันรั้วอยู่ติดกันมาเป็นสิบ ๆ ปี จู่ ๆ ฝ่ายหนึ่งก็อ้างว่า สุเจ้าบอาจปลูกรั้วและบ้านรุกล้ำเข้ามาในเขตที่ดินของข้า เกิดเป็นคดีไปอุทธรณ์ศาลกันก็มี เคยมีแม้กระทั่งเจ้าของร้านค้าแฟโต้เถียงกับลูกค้าว่าชำระเงินค่าไอเลียงแก้วละ 50 สตางค์หรือยังไม่ชำระ (แก้วเดียวจริง ๆ) เกิดเป็นคดีฟ้องร้องกันถึงศาล ศาลชั้นต้นในห้องที่ตัดสินให้แล้วยังไม่พอใจ ส่งเรื่องไปถึงศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ในกรุงเทพฯ ให้ตัดสินให้เป็นที่เด็ดขาดหายข้องใจจนได้ (คดีในจังหวัดอื่นครับ ไม่ใช่ชาวจะเชิงเทรา) คดีประเภทเหล่านี้ภาษาสุภาพชนเขาเรียกเพื่อยกย่องให้เกียรติแก่คู่ความว่า คดีศักดิ์ศรี แต่ถ้าคนที่เกลียด ๆ กันหน่อย เขาก็อาจจะเรียกว่า คดีขี้หมुरขี้หมาแห้ง หมายความว่า เป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ค่อยเป็นสาระ คดีประเภทนี้บางทีก็เกิดจากมีผู้ยั่วยุให้รำคาญใจ คือ มีผู้หวังดีทั้งสองฝ่ายให้เขาผิดใจกัน คดีประเภทเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ว่านี้ ในความรู้สึกของผู้พิพากษาก็ถือเป็นเรื่องใหญ่ทีเดียว เพราะเป็นเรื่องที่จะเจรจาปรับความเข้าใจกันให้ตกลงประนีประนอมยอมความกันได้ยากมาก ก็ต้องสืบพยานว่ากันไปให้ประจักษ์แจ้งแดงแจ๋ออกมาว่าใครผิดใครถูก

เอาละครับ ตัวอย่างที่ผมสาธยายมายืดยาวข้างต้น ก็ชี้ให้เห็นได้แล้วว่า ปัจจุบันนี้พวกเราไม่ยึดถือคำพังเพยเรื่องกินขี้หมากันต่อไปแล้ว ถ้ามีเวลาวางท่านลองแวบไปเยี่ยมศาลจะเชิงเทราตอนเช้า ๆ จะเห็นลูกคำไปอุทธรณ์กันเนืองแน่นทุกวันราชการ หากเป็นบริษัทห้างร้านก็คงสบายมือ ทั้งนี้...ทั้งนั้น...และทั้งโน้น...ก็เห็นจะเป็นเพราะว่าปัจจุบันเศรษฐกิจตกต่ำย่ำแย่ก็เลยต้องชวนขายหาทางพิทักษ์ผลประโยชน์ของเราให้เต็มที่โดยอาศัยที่พึ่งแห่งสุดท้ายนี้แหละ ไหน ๆ เราก็พร้อมที่จะเป็นความ (เป็นโจทก์) หรือถูกเป็นความ (เป็นจำเลย) กันในศาลแล้ว เรามาลองศึกษาศิลปะการไปศาลในฐานะต่าง ๆ ดูก็คงจะไม่เสียหลาย (อาจเสียหน่อยหน่อยหรือเปลอ ๆ อาจได้เพิ่มเป็นกำไรอีกด้วยนะครับ)

มีปัญหว่าทำอย่างไรจึงจะพาคนไปศาลอย่างมีความสุขได้ เพราะแต่ไหนแต่ไรมา ผู้ใดเพียงมีคำวืแว่วว่าต้องไปศาลเท่านั้นก็ต้องผจญกับเสือสิงห์กระตึงแรดสารพัดโหดหลอกหลวง

ชุดรีดจนแทบกระอักเลือดตั้งแต่ใกล้จะไปศาลเสียแล้ว เมื่อไปถึงศาลก็ยังคงผจญกับสิ่งเหนือ
 เสือได้สารพัดประเภทอีก ข้าพเจ้าเคยพบเห็นประชาชนบางคนพอถึงวันนัดที่จะต้องไปศาล เขา
 มีความรู้สึกใจสั่นวาบหวี หมดเรียวแรงต้องเคี้ยวร้อนถึงทนายขอเลื่อนคดีบ่อย ๆ ญาติพี่น้องต้อง
 ห้อมล้อมพูดให้กำลังใจให้มีแรงไปศาล บางคนไปถึงศาลแล้วยังมีความรู้สึกประหวั่นพรั่นพรึง
 ครั้นถูกสิ่งเหนือเสือได้ขู่ตะคอกจนเป็นลมคาในห้องพิจารณาก็มี

ปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมและศาลทั่วราชอาณาจักรได้ยึดถือนโยบายหลักสำคัญว่า

**“เราจะให้บริการแก่ประชาชนผู้มาศาลให้ได้รับ ความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด เป็นธรรม
 และเป็นกันเองกับประชาชน”**

โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยป้องกันมิให้ประชาชนต้องถูกขูดรีดจากผู้ทุจริตหรือประพฤติ
 มิชอบในศาล นอกจากนี้ยังมีนโยบายออกพบปะประชาชนนอกศาลเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชน
 ได้มีความรู้เกี่ยวกับระบบงานของศาล และกฎหมายที่น่ารู้ต่าง ๆ

กระทรวงยุติธรรมได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ซึ่งมีความรู้ชั้นปริญญาตรีทางกฎหมายไปประจำ
 ศาลต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักรเรียกว่า “รองจำศาลฝ่ายประชาสัมพันธ์”

รองจำศาลฝ่ายประชาสัมพันธ์จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่มาศาลโดยต้อนรับ
 ให้คำแนะนำ ช่วยสอบถามติดตามเรื่องราว และอำนวยความสะดวกประการอื่น ๆ แก่ประชาชน
 ผู้มาศาล รวมทั้งช่วยเขียนคำร้อง คำขอ คำแถลงต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ประเด็นแห่งคดี เช่น คำร้อง
 เกี่ยวกับการขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย คำร้องขอเลื่อนคดี คำร้องขอคืนหลักทรัพย์ เป็นต้น
 ให้ผู้ที่ไม่มีทนายความและไม่สามารถเขียนคำร้อง คำแถลง ได้เองโดยไม่คิดค่าตอบแทนใด ๆ
 ทั้งสิ้น นอกจากค่าธรรมเนียมซึ่งต้องชำระตามกฎหมายเท่านั้น (มีประกาศอัตราค่าธรรมเนียม
 ต่าง ๆ ตามกฎหมายติดแสดงอยู่ที่ศาล)

นอกจากนี้รองจำศาลฝ่ายประชาสัมพันธ์ยังทำหน้าที่ร่วมมือกับผู้พิพากษาและข้าราชการ
 ศาลออกไปพบปะประชาชนนอกศาลเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบงานของศาล และกฎหมาย
 ต่าง ๆ แก่ประชาชนด้วย

นโยบายและวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของกระทรวงยุติธรรมและศาลดังกล่าวมานี้ หากท่าน
 ให้ความสนใจเรียนรู้ระบบงานศาลและกฎหมายที่น่ารู้บ้างสักเล็กน้อย ท่านก็จะเป็นผู้หนึ่งที่ไป
 ศาลได้อย่างมีความสุขแน่นอน

“มาศาลมีปัญหา รับปรึกษาประชาสัมพันธ์”

“รับใช้ประชาชนคือหน้าที่ บริการให้ฟรีคือหลักการ”

1. ไปศาลในฐานะเป็นโจทก์หรือผู้ร้องในคดีอาญา

เช่น เราถูกทำร้ายร่างกาย ถูกบุกรุกที่ดิน ถูกลักทรัพย์ ถูกยักยอกทรัพย์ ถูกปล้นทรัพย์
 ถูกคนด่าหมิ่นประมาท ถูกคนขับรถยนต์ได้รับบาดเจ็บ ปกติเราไปแจ้งความร้องทุกข์ต่อตำรวจ
 ตำรวจก็จะจับผู้กระทำผิดมาทำการสอบสวนพยานที่รู้เห็นแล้วส่งให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาล

เมื่อศาลประทับฟ้องแล้วก็นัดสืบพยานโดยจะมีหมายเรียกให้เราไปเบิกความเป็นพยานที่ศาล เราไปศาลในกรณีนี้ไปในฐานะเป็นผู้เสียหาย และในฐานะเป็นพยานโจทก์ จึงไม่มีปัญหาเรื่อง เสียค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความ แต่ถ้าหากเราต้องการมีสิทธิซักถามพยานทั้งพยานฝ่ายเราและ พยานฝ่ายจำเลยตลอดจนมีสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา เราจะจ้างทนายความให้ยื่นคำร้องขอให้เราเข้าเป็น โจทก์ร่วมกับอัยการก็ได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลแต่อย่างใด ส่วนค่าจ้างทนายความแล้ว แต่ท่านจะตกลงกับทนายความเป็นจำนวนเท่าใด

ในกรณีที่เรารู้ถูกคนกระทำแก่เราดังกล่าวข้างต้น ถ้าหากพนักงานอัยการพิจารณาแล้วสั่ง ไม่ฟ้อง เราย่อมมีสิทธิฟ้องเองได้ แต่การฟ้องและดำเนินคดีอาญานั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและมีเงื่อนไขของกฎหมายมาก จึงต้องเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญกฎหมายพอสมควรจึงจะสามารถ ฟ้องด้วยตนเองได้ หากไม่มีความรู้เพียงพอ ก็ตกลงจ้างทนายฟ้องแทนได้

นอกจากนี้ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่บุคคลอื่นนำไปใช้ในการกระทำความผิดอาญาจนศาล สั่งริบแล้ว ย่อมมีสิทธิไปยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งคืนได้ภายใน 1 ปีนับแต่วันคำพิพากษาให้รับถึง ที่สุด หรือแม้ศาลยังไม่ได้พิพากษาก็มายื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งคืนได้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ใด ๆ เมื่อยื่นคำร้องแล้วศาลจะสั่งไต่สวน เรามีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานไปเบิกความต่อศาล ตลอดจนเอกสารที่แสดงว่าเราเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นไปแสดงต่อศาล เมื่อศาลเชื่อว่าเราเป็นเจ้า ของที่แท้จริง และไม่มีส่วนรู้เห็นในการที่บุคคลอื่นนำทรัพย์สินของเราไปใช้ในการกระทำความผิด ศาลก็จะสั่งคืนให้เรา เช่น เราให้คนเช่ารถไปบรรทุกดิน หรือให้ยืมเลื่อยยนต์ไปใช้ในการสร้าง บ้าน เขากลับเอาไปบรรทุกไม้หรือเลื่อยไม้ที่ผิดกฎหมาย โดยเราไม่มีส่วนรู้เห็นด้วยเลย เป็นต้น

2. ไปศาลในฐานะเป็นโจทก์หรือผู้ร้องในคดีแพ่ง

เช่น ให้คนยืมเงินยืมของแล้วไม่ส่งคืน ให้คนเช่าบ้านเช่ามาแล้วไม่ชำระค่าเช่าหรือไม่ยอม ออกเมื่อครบสัญญาเช่า เราย่อมมีสิทธิเป็นโจทก์ฟ้องเรียกเงินคืน ฟ้องเรียกค่าเช่า ฟ้องขับไล่ หรือเราถูกคนอื่นกระทำต่อเราตามข้อ 1 เราจะมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นเงินได้อีกด้วย เรียกว่าเป็นโจทก์ฟ้องเป็นคดีแพ่ง หรือมีญาติพี่น้องตายโดยมีเงินฝากในธนาคารหรือมีที่ดินเรา ไปเบิกเงินที่ธนาคารไม่ได้ ไปขอโอนที่ดินไม่ได้ก็ไปร้องขอให้ศาลสั่งตั้งเราเป็นผู้จัดการมรดก เรียกว่า เป็นผู้ร้องในคดีแพ่ง เช่น ยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก ขอเป็นผู้ปกครองผู้เยาว์ ขอ ทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ ขอให้ศาลสั่งแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นต้น

กรณีดังกล่าวข้างต้น เรามีสิทธิที่จะเป็นโจทก์ ฟ้องหรือร้องเองได้ แต่ถ้าหากไม่มีความรู้ ทางกฎหมายก็จำเป็นต้องจ้างให้ทนายความฟ้องหรือร้องให้ และจะต้องเสียค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ตามกฎหมาย เช่น ค่าขึ้นศาลร้อยละ 2.50 บาท ตามจำนวนเงินหรือราคาทรัพย์สินที่เรียกร้อง แต่ ถ้าเป็นคดีฟ้องขับไล่เสียค่าขึ้นศาลเพียง 200.-บาท คดีร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกก็เสียค่าขึ้นศาล เพียง 200.-บาท นอกจากนี้จะต้องเสียค่าส่งหมายเรียกต่าง ๆ ตามระยะทางใกล้ไกล

ปัญหาเรื่องค่าธรรมเนียมค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ถ้าหากเป็นเรื่องทุนทรัพย์เพียงเล็กน้อยการจ้างทนาย

ความก็ไม่คุ้มค่า เช่น ผู้ตายมีเงินฝากในธนาคารเพียง 2,000.-บาท จะต้องไปเสียค่าจ้างทนายยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก ค่าประกาศหนังสือพิมพ์ ค่าขึ้นศาล คงจะต้องใช้จ่ายเกินกว่า 2,000.-บาท เสียแล้ว หรือฟ้องเรียกเงินกู้เพียง 2,000.-บาท หรือร้องขอให้ศาลสั่งแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงเล็ก ๆ ราคาเพียง 2,000.-บาท คดีเล็กน้อยเช่นนี้ ปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมได้ออกแบบคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกให้ท่านสามารถกรอกข้อความ หรือขอให้รองจำศาล (ฝ่ายประชาสัมพันธ์) ช่วยกรอกข้อความยื่นต่อศาลได้ด้วยตนเอง เป็นการช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อจะได้คำสั่งศาลตั้งท่านเป็นผู้จัดการมรดกมีอำนาจไปจัดการทรัพย์สินเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้คุ้มค่า

3. ไปศาลในฐานะเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา

ผู้ต้องหาถือใคร

ผู้ต้องหาคือ บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิด (อาญา) แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล (ซึ่งอาจยังไม่ถูกจับเพราะหลบหนีไป หรือถูกจับแต่ไม่ถูกควบคุมเพราะเป็นความผิดลหุโทษ หรือประกันตัว หรืออาจถูกจับและคุมไว้เพื่อทำการสอบสวน)

ผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวในชั้นสอบสวนมีสิทธิ ดังนี้

1. ให้การต่อพนักงานสอบสวนเมื่อถูกสอบสวน หรือปฏิเสธไม่ยอมให้การ หรือขอไปให้การในชั้นศาล คำให้การต่อพนักงานสอบสวนนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันผู้ต้องหาในการพิจารณาคดีของศาลได้

2. ขอบพทนายเพื่อปรึกษาคดีที่ถูกกล่าวหา

3. ขอประกันตัวต่อพนักงานสอบสวน

ผู้ต้องหาจะถูกควบคุม-ขังในชั้นสอบสวนนานเท่าใด

ต้องแยกเป็น 2 กรณี คือ ก.คดีความผิดที่ขึ้นศาลแขวงหรืออยู่ในเกณฑ์ให้ใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ข.คดีความผิดที่ขึ้นศาลจังหวัดหรือศาลมณฑลทหารบก (คดีที่ขึ้นศาลมณฑลทหารบกอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ คดีส่วนมากที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 27 ส.ค. 2523 เวลา 00.00 นาฬิกา ขึ้นศาลจังหวัดหรือศาลพลเรือน มียกเว้นที่ยังขึ้นศาลมณฑลทหารบกต่อไปเพียงไม่กี่ประเภท ได้แก่คดีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา คือ 1) ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามมาตรา 107 ถึง 112 2) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐบาลในและภายนอกราชอาณาจักร ตามมาตรา 113 ถึง 129 3) ความผิดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ ตามมาตรา 130 ถึง 135 4) ความผิดฐานเป็นอั้งยี่ ตามมาตรา 209 5) ความผิดฐานประพฤติดนเป็นปกติธุระจัดหาที่พักที่ซ่อนเร้นหรือที่ประชุมให้ทำ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 และความผิดฐานมั่วสุม 10 คนขึ้นไปและใช้หรือขู่ข่มขู่จะใช้กำลังประทุษร้ายหรือทำให้เกิดุณภัยในบ้านเมือง ตามมาตรา 214 ถึง 216)

ก. ความผิดที่ขึ้นศาลแขวงหรือใช้วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง

ความจริงจังหวัดจะเชิงเทราไม่มีศาลแขวง แต่ได้มี “พระราชบัญญัติให้นาวีพิจารณาความ

อาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520” ลงวันที่ 5 มี.ค. 2520 ส่วนจะนำมาใช้ในท้องที่ใดเมื่อใดต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และต่อมาได้มี “พระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติให้นาวีวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 บังคับสำหรับคดีที่เกิดขึ้นในบางท้องที่ พ.ศ. 2520” ลงวันที่ 31 ธ.ค. 2520 บางจังหวัดก็ระบุให้ใช้เพียงในบางอำเภอ เพราะเกี่ยวกับระยะทางคมนาคม แต่สำหรับจังหวัดฉะเชิงเทรานี้ได้ระบุให้ใช้ในทุกอำเภอ ซึ่งต่อไปเราจะเรียกง่าย ๆ ว่าเป็นคดีที่ขึ้นศาลแขวง

คดีความผิดที่ขึ้นศาลแขวงคือ คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000.-บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ระยะเวลาที่เจ้าพนักงานมีอำนาจควบคุมและขังระหว่างสอบสวนคดีที่ขึ้นศาลแขวงมีดังนี้

1) ถ้าเป็นความผิดหุโทษ คือมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือนหรือปรับไม่เกิน 1,000.-บาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 102 และรวมทั้งความผิดตามกฎหมายอื่นที่มีโทษไม่สูงกว่าความผิดหุโทษ เจ้าพนักงานจะควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ได้เพียงเท่าเวลาที่จะถามคำให้การ ชื่อ และที่อยู่เท่านั้น จากนั้นต้องปล่อยตัวไป เมื่อถึงเวลาจะฟ้องจึงค่อยไปคุมตัวไปฟ้องศาล (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 2 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 8 วรรค 1)

2) ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหา ให้การรับสารภาพตลอดข้อหา ต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด และถ้าผู้ต้องหายังให้การรับสารภาพ ให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพและทำคำพิพากษาในบันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการ (สอบสวน) ต่อไป (ตาม พรบ.จัดตั้งศาลแขวงฯ มาตรา 20) เหตุที่กฎหมายบัญญัติมาตรานี้เพราะเห็นว่าเป็นคดีความผิดเล็กน้อย เช่น เล่นการพนัน ทำร้ายบาดเจ็บเล็กน้อย เมื่อผู้ทำผิดรับสารภาพตลอดข้อหาแล้ว ก็ไม่ควรให้เจ้าพนักงานควบคุมไว้สอบสวน ควรให้ส่งพนักงานอัยการฟ้องศาลด้วยวาจาทันที

3) ถ้าเป็นความผิดที่มีโทษสูงกว่าความผิดหุโทษ และจำเลยให้การปฏิเสธ

เจ้าพนักงานควบคุมได้ไม่เกิน 72 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาล เข้าในกำหนดเวลา 72 ชั่วโมงนั้นด้วย แต่ถ้าเกิดเหตุจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ภายใน 72 ชั่วโมง ก็ต้องไปยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาลตามข้อ 4 ต่อไป (พรบ. จัดตั้งศาลแขวงฯ มาตรา 7 วรรค 1)

4) ถ้าเกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ทันภายใน 72 ชั่วโมง พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีต้องยื่นคำร้องต่อศาล ขอผิดฟ้องต่อไปคราวละไม่เกิน 6 วัน

ไม่เกิน 3 คราว ในการที่ศาลจะสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผัดฟ้องนี้ ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาไปแสดงตัวต่อศาล ศาลจะต้องสอบถามผู้ต้องหาว่า มีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็นหรืออาจเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้ (พรบ.จัดตั้งศาลแขวงฯ มาตรา 7 วรรค 2)

ปกติข้อที่ผู้ต้องหาจะคัดค้านอย่างมีเหตุผล เช่น คัดค้านว่าคดีนี้ตนรับสารภาพตลอดข้อหาแล้ว ถ้าได้ความเช่นนั้นจริง ศาลก็จะไม่อนุญาตให้ผัดฟ้อง และสั่งให้ส่งพนักงานอัยการฟ้องทันที เพราะเป็นเรื่องที่กฎหมายบังคับดังที่อธิบายมาในข้อ 2)

เคยมีปัญหาที่ศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้ต้องหาใช้มีดฟันคนอื่นบาดเจ็บที่แขน พนักงานสอบสวนยังไม่แน่ใจว่าบาดเจ็บธรรมดา หรือบาดเจ็บสาหัส จึงตั้งข้อหาบาดเจ็บธรรมดาไว้ก่อน และส่งตัวผู้บาดเจ็บให้แพทย์พิสูจน์ ในวันมาขอผัดฟ้องในฐานะขึ้นศาลแขวง ผู้ต้องหาคัดค้านว่าตนรับสารภาพตลอดข้อหาแล้ว พนักงานสอบสวนก็แถลงว่ายังไม่สามารถส่งให้พนักงานอัยการฟ้องได้ เพราะยังต้องรอผลการตรวจของแพทย์ว่าบาดเจ็บธรรมดาหรือบาดเจ็บสาหัส ถ้าหากส่งฟ้องฐานทำร้ายร่างกายบาดเจ็บธรรมดา ก่อน แล้วศาลพิพากษาไป ภายหลังแพทย์ลงความเห็นว่าเป็นบาดเจ็บสาหัส ผู้เสียหายก็อาจร้องเรียนว่าตนช่วยเหลือผู้ต้องหา แต่ถ้าตั้งข้อหาว่าบาดเจ็บสาหัส และใช้อำนาจควบคุมเกินกว่าคดีที่ขึ้นศาลแขวง ภายหลังแพทย์ลงความเห็นว่าเป็นบาดเจ็บธรรมดา ก็กลัวผู้ต้องหาจะร้องเรียนว่าใช้อำนาจในตำแหน่งโดยมิชอบแก่ลี้กกล่าวหาให้ผู้ต้องหารับโทษหนักขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ แต่ศาลก็จำต้องถือกฎหมายเป็นหลัก โดยอธิบายว่า เป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวนจะต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาจากบาดแผลที่ปรากฏให้เห็นในเบื้องต้นว่าควรตั้งข้อหาว่าทำร้ายร่างกายบาดเจ็บธรรมดา หรือบาดเจ็บสาหัส เมื่อตั้งข้อหาฐานทำร้ายร่างกายบาดเจ็บธรรมดาซึ่งต้องขึ้นศาลแขวงมาแล้ว และผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหา ก็ไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องทำการสอบสวนโดยอ้างว่าไม่สามารถฟ้องได้ จำเป็นต้องส่งให้พนักงานอัยการฟ้องทันที

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับความผิดจำหน่ายอาหารไม่บริสุทธิ์ซึ่งที่โทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000.-บาท ความผิดฐานขายยาเสื่อมคุณภาพ ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 3,000.-บาท ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพแล้ว จะขอผัดฟ้องโดยอ้างว่าต้องรอผลการตรวจพิสูจน์อาหารหรือยา จากผู้เชี่ยวชาญก่อน ย่อมไม่ได้เช่นกัน

5) เมื่อศาลอนุญาตให้ผัดฟ้องครบ 3 คราวแล้ว หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอผัดฟ้องอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาตได้ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนำพยานมาเบิกความจนเป็นที่พอใจศาลว่าเป็นเหตุจำเป็นจริง ถ้ามีการขอให้ขังผู้ต้องหาด้วยหรือผู้ต้องหาแสดงตัวต่อศาลให้ศาลสอบถามผู้ต้องหาว่าจะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ ศาลมีอำนาจอนุญาตให้ผัดฟ้องอีกคราวละไม่เกิน 6 วัน ไม่เกิน 2 คราว (พ.ร.บ.จัดตั้งแขวงฯ มาตรา 7 วรรค 3)

สรุปแล้วถ้าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ถ้ามีเหตุจำเป็นผู้ต้องหาจะถูกควบคุมตัวได้ไม่เกิน

33 วัน ถ้าพ้นกำหนดเวลานี้แล้วพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอัยการ (พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวง มาตรา 9)

ข. ความผิดที่ขึ้นศาลจังหวัดหรือศาลมณฑลทหารบก

เจ้าพนักงานมีอำนาจควบคุมและขังระหว่างสอบสวน ดังนี้

1) ถ้าเป็นความผิดหุโทษ เช่นเดียวกับคดีที่ขึ้นศาลแขวง คือเจ้าพนักงานจะควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ได้เพียงเท่าเวลาที่จะถามคำให้การ ชื่อ และที่อยู่เท่านั้น จากนั้นต้องปล่อยตัวไป เมื่อถึงเวลาจะฟ้องจึงค่อยไปคุมตัวไปฟ้องศาล

2) ความผิดทุกประเภท ชั้นแรกห้ามควบคุมผู้ถูกจับไว้เกิน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของตำรวจ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ถูกจับมาศาลรวมเข้าในกำหนด 48 ชั่วโมงนั้นด้วย

3. ถ้ามีเหตุจำเป็น เพื่อทำการสอบสวน หรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น จะยืดเวลาเกินกว่า 48 ชั่วโมงก็ได้เท่าเหตุจำเป็น แต่ไม่ให้เกิน 7 วัน

4) ถ้าเกิดความจำเป็นที่จะควบคุมไว้เกิน 7 วัน เพื่อให้การสอบสวนเสร็จสิ้น ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปศาล ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอฝากขังต่อศาล ศาลต้องสอบถามผู้ต้องหาว่า จะมีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่ และศาลอาจเรียกพนักงานอัยการหรือพนักงานสอบสวนมาชี้แจงเหตุจำเป็น หรืออาจ เรียกพยานหลักฐานมา เพื่อประกอบการพิจารณา ก็ได้ ศาลมีอำนาจสั่งอนุญาตให้ฝากขังได้ ดังนี้

(1) ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500.-บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวไม่เกิน 7 วัน

(2) ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 6 เดือน แต่ไม่ถึง 10 ปี หรือปรับเกิน 500.-บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ สั่งขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมทั้งหมดไม่เกิน 48 วัน

(3) ความผิดที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามสั่งขังได้ครั้งละไม่เกิน 12 วัน รวมทั้งหมดต้องไม่เกิน 84 วัน

4. ไปศาลในฐานะเป็นจำเลยในคดีอาญา

ในวันที่ถูกคุมตัวไปฟ้องที่ศาล ผู้พิพากษาจะอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามจำเลยว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ (จะรับสารภาพหรือปฏิเสธ)

สำหรับคดีที่มีโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เช่นคดีปล้นฆ่า ช่มชู้นกระทำชำเรา คดีเฮโรอีน และคดีที่จำเลยเป็นเด็กอายุไม่เกิน 17 ปี ศาลจะถามว่าจำเลยมีทนายหรือไม่ ถ้ายังไม่มี จำเลยก็มีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายให้โดยไม่ต้องเสียเงินค่าทนาย และทนายที่ศาลตั้งให้จะเป็นทนายคนไหนจำเลยเลือกไม่ได้ เพราะศาลจะต้องตั้งให้ตามรายชื่อทนายที่ขึ้นบัญชีไว้ตามลำดับ อาจได้ทนายที่ไม่ถูกใจจำเลยก็ได้ ปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับทนายที่ศาลตั้งให้นี้ ถ้าหากจำเลยต้องส่งประเด็นไปสืบพยานที่ศาลอื่น ศาลไม่มีงบประมาณค่าใช้จ่ายเดินทางไปทนาย ทนาย

จึงมักไม่ตามประเด็นไปตามคำพยานโจทก์ กรณีเช่นนี้จำเลยก็จะเสียเปรียบมาก ฉะนั้นหากพอจะมีเงินบ้าง จำเลยก็ควรออกค่าใช้จ่ายและขอรับรองให้ทนายตามประเด็นไปช่วยถามค้านให้บ้าง

สำหรับคดีที่มีโทษเล็กน้อยปานกลาง เช่น ขับรถชนคนโดยประมาท ทำร้ายร่างกายทำให้เสียหาย ยักยอกทรัพย์ เป็นต้น หากจำเลยทำผิดจริงก็ควรรับสารภาพศาลจะปรานีลดโทษให้ครึ่งหนึ่ง และถ้ามีข้อเท็จจริงที่น่าเห็นใจเกี่ยวกับตัวจำเลยหรือผู้เสียหาย ซึ่งศาลอาจพิจารณาการลงโทษ ก็ควรเขียนแถลงหรือขอให้รองจำศาลฝ่ายประชาสัมพันธ์ช่วยเขียนแถลงต่อศาลพร้อมหลักฐานประกอบโดยยื่นผ่านเจ้าหน้าที่แผนกรับคำคู่ความหรือเจ้าหน้าที่หน้าบัลลังก์ก่อนที่ศาลจะออกนั่งพิจารณา

ข้อเท็จจริงที่น่าเห็นใจที่ควรเขียนแถลงต่อศาลเพื่อขอให้รอกการลงโทษ เช่น จำเลยได้ใช้ค่าเสียหายให้เป็นที่พักใจแก่ผู้เสียหายเท่าใด (นำผู้เสียหายมาศาลด้วย), หรือจำเลยเป็นญาติหรือเพื่อนกับผู้เสียหาย ๆ ไม่จิตใจเอาจริง, หรือจำเลยเป็นนักเรียน ข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้าง (นำไปรับรองของครูใหญ่หรือผู้บังคับบัญชามาด้วย), หรือจำเลยมีบุคคลที่น่าเห็นใจต้องอุปการะเลี้ยงดูเช่นบิดามารดาชรามาก บุตรอ่อนหรืออายุน้อยหลายคน (นำสำเนาทะเบียนบ้านมาแสดง), หรือเหตุที่จำเลยทำผิดเกิดจากฝ่ายผู้เสียหายเป็นผู้ก่อเหตุ ซึ่งเมื่อศาลพิจารณาโดยรอบคอบแล้วอาจรอกการลงโทษให้ได้

คดีความผิดเล็กน้อยส่วนมากศาลมีหลักเกณฑ์ไม่ลงโทษจำคุก หรือรอกการลงโทษให้ ข้อที่จำเลยควรระวังคือ อาจจะมีบุคคลที่หาสินไหมชดเชยได้จากผู้เดือดร้อนต้องมาศาล โดยอ้างว่าสามารถติดต่อขอให้ศาลรอกการลงโทษ ซึ่งบุคคลประเภทนี้อาจทราบอยู่แล้วว่า คดีท่านองนี้ศาลรอกการลงโทษหลักอยู่แล้ว จึงกล้ารับอาสาโดยเรียกร้องเงินทองจากจำเลย

5) ไปศาลในฐานะเป็นจำเลยหรือผู้คัดค้านในคดีแพ่ง

เมื่อมีพนักงานศาลนัดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง เราเป็นจำเลยคดีแพ่งมาส่งให้เราที่บ้าน ถ้าหากจำเลยหรือคนในบ้านที่มีอายุเกิน 20 ปี ลงชื่อหรือพิมพ์-นิ้วมือรับไว้ จำเลยจะต้องรีบยื่นคำให้การสู่คดีที่ศาลภายใน 8 วัน นับแต่วันรับคำฟ้องไว้/หรือถ้าหากจำเลยอยู่บ้านแต่ไม่ยอมรับคำฟ้องไว้และคนอื่นก็ไม่ยอมรับพนักงานศาลก็จะเชิญตำรวจหรือกำนันผู้ใหญ่บ้านมาเป็นพยานและวางหมายกับคำฟ้องไว้ต่อหน้าจำเลย กรณี จำเลยก็ต้องรีบไปยื่นคำให้การสู่คดีที่ศาลภายใน 8 วันเช่นกัน/หรือถ้าหากพนักงานศาลไม่พบจำเลยที่บ้านและคนในบ้านไม่ยอมรับคำฟ้องไว้พนักงานศาลก็ต้องนำคำฟ้องไปส่งคืนศาล โจทก์จะต้องขออนุญาตส่งอีกครั้งหนึ่ง ถ้าหากไม่มีคนรับอีก ก็จะปิดหมายไว้ที่บ้านจำเลย กรณีนี้ จำเลยต้องยื่นคำให้การสู่คดีที่ศาลภายใน 23 วัน นับแต่วันปิดหมายและคำฟ้อง

ทั้ง 3 กรณีดังกล่าวข้างต้น ถ้าหากจำเลยไม่ไปยื่นคำให้การที่ศาลภายใน 8 วัน หรือ 23 วัน ดังกล่าว กฎหมายเรียกว่า ขาดนัดยื่นคำให้การ จำเลยมีหวังจะแพ้คดีเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ มีทางแก้ไขโดยยื่นคำร้องต่อศาลขออนุญาตยื่นคำให้การ แต่ต้องมีเหตุผลเพียงพอแสดงให้ศาลเห็นว่า

จำเลยไม่ได้มีเจตนาจะขาดหนี้ยื่นคำให้การจริง ๆ ศาลจึงจะอนุญาต แต่ถึงแม้ศาลจะไม่อนุญาตให้ยื่นคำให้การ ก็ไม่ควรปล่อยเลยตามเลย ควรปฏิบัติตามที่จะกล่าวข้างล่างนี้ต่อไป คือ

เมื่อเราถูกฟ้องเป็นจำเลยคดีแพ่ง แม้เราจะรู้สึกว่าไม่มีทางสู้คดีได้เลย เพราะเราขาดหนี้ยื่นคำให้การเสียแล้ว หรือเพราะเป็นความจริงและมีหลักฐานตามที่เขาฟ้องก็ตาม จำเลยก็ควรไปศาลตามกำหนดที่ศาลนัด โดยไม่จำเป็นต้องมีทนาย เมื่อไปอยู่ต่อหน้าศาล จำเลยก็อาจพูดขอร้องให้โจทก์ลดหย่อนผ่อนผันได้บ้าง โดยปกติศาลก็จะพยายามเจรจาไกล่เกลี่ย ขอให้โจทก์เมตตาจำเลย หากโจทก์ใจดีก็อาจได้ลดหย่อนต่ำกว่าที่ฟ้องลงมาก หรือเช่น คดีฟ้องเรียกเงินกู้เต็มจำนวน จำเลยเคยใช้คืนบ้างแล้ว หรือความจริงได้รับเงินไม่เต็มตามที่ลงในสัญญาฯ หากได้เจรจากันในศาลก็อาจลดหย่อนลงได้มาก เมื่อตกลงกันแล้วศาลก็จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความและพิพากษาไปตามสัญญานั้น โจทก์ก็จะมีส่วนได้รับเงินค่าขึ้นศาลคืนถึง 3 ใน 4 ส่วน จำเลยก็ไม่ต้องถูกพิพากษาให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนโจทก์เพิ่มจากหนี้ตามฟ้องอีกถ้าหากจำเลยไม่ไปศาลเลยกฎหมายเรียกว่า ขาดนัดพิจารณา ศาลจะต้องสืบพยานโจทก์ ไปฝ่ายเดียว และพิพากษาให้จำเลยชดใช้เต็มตามฟ้องแทนทุกราย และยังต้องให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนโจทก์อีกต่างหาก

เมื่อสู้คดีแพ้หรือยอมความโดยศาลพิพากษามาตามยอมแล้ว หากเป็นกรณีที่จำเลยจะต้องชำระเงินแก่โจทก์ เมื่อถึงกำหนดตามคำบังคับของศาล จำเลยควรนำเงินไปชำระให้โจทก์ที่ศาลโดยให้เจ้าหน้าที่ศาลออกใบรับเงินให้ถือไว้เป็นหลักฐาน หากจำเลยไม่ชำระโจทก์จะขอให้ศาลยึดทรัพย์สิ่งของ บ้านเรือน ที่ดินของจำเลยไปขายทอดตลาดเอาเงินชำระให้โจทก์จนครบ ของที่ขายทอดตลาดลักษณะนี้มักจะถูกกดราคาต่ำมาก และจำเลยยังจะต้องเสียเงินค่าธรรมเนียมการยึดทรัพย์และขายทอดตลาดแทนโจทก์เพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่งด้วย แต่ถ้าจำเลยไม่มีทรัพย์สินอะไรอยู่เลย โจทก์ก็บังคับอะไรจำเลยไม่ได้ ไม่มีสิทธิจะขอให้ศาลออกหมายจับจำเลย แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่โจทก์ฟ้องขับไล่ให้ออกจากบ้านหรือที่ดิน หากจำเลยและบริวารไม่ยอมออกโจทก์มีอำนาจขอให้ศาลออกหมายจับและขังจำเลยไว้จนกว่าจะยอมออก แต่จะขังได้ครั้งละไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันจับ

นอกจากนี้ คดีที่มีผู้ยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก หรือขอทำนิติกรรมแทนผู้เยาว์ ซึ่งเรามีส่วนเกี่ยวข้องเป็นญาติกับผู้ตายหรือผู้เยาว์ และเห็นว่าผู้ยื่นคำขอนั้นเป็นผู้ไม่เหมาะสม อาจทำให้ทรัพย์สินมรดกเสียหายหรือทรัพย์สินของผู้เยาว์เสียหาย อาจทำโดยไม่สุจริต เราก็มีสิทธิไปยื่นคำร้องคัดค้านที่ศาลได้ภายในกำหนดที่ศาลประกาศกำหนดวันนัดได้

6. ไปศาลในฐานะเป็นพยาน

เมื่อได้รับหมายเรียกให้ไปเป็นพยานที่ศาล ต้องตรวจดูในหมายเรียกว่า ศาลที่ออกหมายเรียกเป็นศาลอะไร อยู่ที่ไหน ให้ไปในวัน เดือน ปีอะไร เวลาอะไร ต้องไปศาลตามกำหนด การขัดขืนไม่ไปตามหมายเรียก อาจถูกศาลออกหมายจับ และยังมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

ถ้าหากมีความจำเป็นไปไม่ได้ ควรไปแจ้งให้ศาลทราบล่วงหน้าด้วยตนเองหรือ เขียนหนังสือ

บอกเหตุขัดข้องฝากคนไป หรือส่งไปทางไปรษณีย์ก็ได้ แต่ต้องส่งล่วงหน้าก่อนวันนัดหลาย ๆ วัน ให้ถึงศาลก่อนกำหนดวันนัด หรือโทรเลขไปก็ได้

การเบิกความเป็นพยานนั้น พยานควรตั้งใจฟังคำถามของพนักงานอัยการ หรือทนายโจทก์ ทนายจำเลยให้เข้าใจคำถามก่อนจึงตอบ พยานบางคนเมื่อเบิกความตอบคำถามอัยการหรือทนายฝ่ายที่อ้างตนเป็นพยานอย่างถูกต้องตามความจริงแล้ว ทนายฝ่ายตรงข้ามใช้วิธีถามนำไปในทางตรงข้าม พยานฟังไม่เข้าใจก็ตอบ ครับ....ครับ...ทุกประโยค ทำให้คำพยานปากนั้นหมดน้ำหนักความเชื่อถือไป

ผู้ไปศาลในฐานะเป็นพยานนี้ อาจเป็นตัวโจทก์ จำเลย หรือผู้เสียหายเอง เพราะในทุกคดี ผู้เป็นโจทก์ จำเลย หรือผู้เสียหายในคดีอาญา จะต้องไปเบิกความเป็นพยานด้วย

ผู้เสียหาย หมายถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการที่ผู้อื่นกระทำความผิดอาญา เช่น ถูกคนร้ายปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ลักทรัพย์ ถูกคนร้ายยิงบาดเจ็บ ถูกผู้อื่นทำร้าย ถูกผู้อื่นด่าอันเป็นการดูหมิ่นซึ่งหน้า ข้อสำคัญที่ผู้เสียหายควรปฏิบัติ คือเมื่อเกิดเหตุแล้ว ต้องรีบไปแจ้งความร้องทุกข์ ต่อผู้ใหญ่บ้านกำนัน หรือตำรวจ โดยเร็วที่สุด โดยเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยละเอียด ถ้าหากรู้จักชื่อคนร้ายหรือจำหน้าได้ว่าเป็นลูกหรือญาติพี่น้องใคร อยู่ที่ไหน ควรบอกให้ละเอียดด้วย การที่ปล่อยให้เวลาผ่านไปหลายวันจึงไปแจ้ง หรือรู้จักคนร้ายแต่แจ้งโดยไม่ระบุชื่อหรือรายละเอียดเกี่ยวกับตัวคนร้าย จะเป็นเหตุให้น่าสงสัยว่าพยานจำได้จริงหรือไม่ หรือพยานเพียงแต่สงสัยแล้วไปคิดทบทวนภายหลังหลายวันจึงตัดสินใจระบุชื่อคนที่ตนสงสัยนั้น พฤติการณ์เช่นนี้ ศาลจะเกิดสงสัยและยกฟ้องมามากแล้ว เพราะการพิพากษาคดีอาญานั้นกฎหมายวางหลักไว้ว่า ถ้าหากกรณีเป็นที่สงสัย ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้เป็นผลดีแก่จำเลย

7. ไปศาลเพื่อขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

ขอประกันตัวได้เมื่อใด

การปล่อยชั่วคราวหรือที่เรียกว่า “ขอประกัน” ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต่อศาลทำได้ 2 ระยะ คือ

1. ฝากขังระหว่างสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนำผู้ต้องหาไปฝากขังต่อศาลแล้ว ผู้ต้องหาจะมีสิทธิขอให้ศาลปล่อยตัวชั่วคราวสำหรับระยะเวลาที่ศาลให้ฝากขังไว้ ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่าขอประกันตัว การฝากขังในศาลแขวงขังได้ไม่เกินครั้งละ 6 วันรวมไม่เกิน 5 ครั้ง ส่วนการฝากขังในศาลอาญาหรือศาลจังหวัด ถ้าเป็นความผิดมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ขังได้ครั้งเดียวไม่เกิน 7 วัน ถ้าเป็นความผิดมีโทษจำคุกเกิน 6 เดือนแต่ไม่ถึง 10 ปี หรือปรับเกิน 500 บาท ขังได้หลายครั้ง ๆ ละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 48 วัน ถ้าเป็นความผิดมีโทษจำคุกถึง 10 ปีขึ้นไปขังได้หลายครั้ง ๆ ละไม่เกิน 12 วัน รวมไม่เกิน 48 วัน หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการขอฝากขังต่อแต่ละครั้ง ผู้ต้องหาก็กขอประกันตัวต่อได้ ซึ่งศาลมัก

อนุญาตให้ถือตามสัญญาประกันเดิมที่ทำไว้แต่แรก

2. ชั้นพิจารณาของศาล

เมื่อศาลรับคำฟ้องของโจทก์และรับตัวจำเลยไว้พิจารณาคดีแล้ว จำเลยจะอยู่ในอำนาจของศาลตลอดไปจนกว่าจะเสร็จคดี แต่จำเลยมีสิทธิขอประกันต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้น ถ้าเป็นการพิจารณาคดีชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาคดีนั้น หรือยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาได้ด้วย

กรณีสิทธิขอประกัน

1. ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิขอประกันตัวเอง โดยวางหลักทรัพย์

2. ผู้อื่น ซึ่งเรียกกันว่า “นายประกัน” อาจเป็นญาติพี่น้องของผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือไม่ก็ได้ เสียค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง

การขอประกันไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดให้แก่ศาลเลย ศาลมีแบบพิมพ์ให้ท่าน โดยไม่คิดมูลค่า คือ คำร้องขอลปล่อยชั่วคราว บัญชีทรัพย์สิน และหนังสือยินยอมของคู่สมรส

นอกจากนี้กระทรวงยุติธรรมยังได้จัดเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ไปประจำทุกศาลทั่วราชอาณาจักร เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์นี้จะช่วยเหลือท่านเขียนคำร้องและกรอกแบบพิมพ์ต่าง ๆ ที่ท่านไม่สามารถทำด้วยตนเองได้ โดยไม่คิดค่าจ้างหรือค่าตอบแทนอย่างใดทั้งสิ้น

ส่วนท่านที่จำเป็นต้องเช่าหลักทรัพย์ของผู้อื่นมาวางเป็นประกัน เป็นเรื่องสำคัญที่ท่านควรตกลงกับเจ้าของหลักทรัพย์ให้ชัดเจนว่า อัตราค่าเช่าหลักทรัพย์ที่ตกลงกันนั้นเป็นค่าเช่าสำหรับประกันจนคดีถึงที่สุด เพราะเคยเกิดปัญหาเช่าหลักทรัพย์ประกันตัวผู้ต้องหาระหว่างชั้นสอบสวนเมื่ออัยการฟ้องศาล เจ้าของหลักทรัพย์เรียกค่าเช่าใหม่อีก และเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว จำเป็นต้องประกันชั้นอุทธรณ์อีก จึงควรตกลงกันให้ชัดเจนว่าเช่าถึงชั้นตอนใด นอกนี้หากเป็นไปได้ก็ควรขอให้เจ้าของหลักทรัพย์ทำหนังสือมอบฉันทะให้คนใดคนหนึ่งมีอำนาจนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยส่งศาลและเซ็นรับทราบการนัดของศาลทุกนัด เพราะเคยเกิดปัญหาย่อย ๆ ที่เจ้าของหลักทรัพย์ไม่มาศาลในวันนัด ศาลจำเป็นต้องขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ เพราะหากนายประกันหรือผู้รับมอบฉันทะไม่ได้มาเซ็นรับทราบวันนัดหน้าไว้แล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มาศาล ก็ถือว่าไม่ได้ว่านายประกันผิดสัญญาประกัน นายประกันบางคนอาจจะแกล้งไม่มาศาลในวันนัด เพื่อเรียกร้องเงินเพิ่มจากผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกนัด ก็เคยปรากฏอยู่บ่อย ๆ ซึ่งเรื่องนี้ศาลอาจป้องกันได้โดยในวันนัดให้มาศาล นายประกันไม่มาศาลก็ไม่ขังจำเลย แต่ออกหมายแจ้งวันนัดให้นายประกันทราบโดยส่งด้วยว่าหากไม่มีผู้รับหมายโดยชอบให้ปิดหมาย แต่ออกหมายแจ้งวันนัดให้นายประกันทราบแต่ละศาลจะถือปฏิบัติอย่างไร เพราะยังไม่มีกฏระเบียบปฏิบัติให้เป็นการแน่นอน

หลักฐานที่ต้องใช้ในการขอประกัน

1. หลักทรัพย์ที่ใช้ประกัน เช่น เงินสด พันธบัตรของรัฐบาล สลากออมสิน บัญชีเงินฝากธนาคาร เช็คของธนาคารหรือหนังสือรับรองของธนาคาร โฉนดที่ดิน นส.3 หรือ ส.ค.1 เว้น

แต่กรณีศาลอนุญาตให้ประกันด้วยบุคคลโดยเป็นบุคคลที่ศาลเชื่อถือ ก็ไม่ต้องใช้หลักทรัพย์

2. หนังสือประเมินราคาที่ดิน ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดิน หรือนายอำเภอออกให้ตามราคาปานกลาง ที่ทางราชการประเมินไว้

3. หนังสือยินยอมของกลุ่มสมรสของเจ้าของหลักทรัพย์

4. บัตรแสดงตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของหลักทรัพย์ เช่น บัตรประจำตัวประชาชน บัตรข้าราชการ บัตรพนักงานรัฐวิสาหกิจ บัตรทหารผ่านศึก ใบอนุญาตขับขี่ศาลจะไม่ยึดหลักฐานนี้ไว้ เพียงแต่เพื่อตรวจสอบมิให้มีการแอบอ้าง ในกรณีเจ้าของหลักทรัพย์อายุเกิน 70 ปีซึ่งไม่มีบัตรประจำตัวใด ๆ เพราะตามกฎหมายไม่ต้องมีบัตรประจำตัวประชาชน ก็ควรนำสำเนาทะเบียนบ้านไปแสดง

5. แผนที่สังเขปแสดงที่หลักทรัพย์ตั้ง

6. เงินสด 500 บาท วางเป็นประกันค่าใช้จ่ายการบังคับคดีเมื่อมีการผิดสัญญาประกัน เงินจำนวนนี้ เมื่อเสร็จคดีหรือเมื่อถอนประกัน ผู้วางเงินจะได้รับคืนเต็มจำนวน

อนึ่ง สำหรับศาลจังหวัดฉะเชิงเทราปัจจุบัน ได้วางหลักเกณฑ์ว่า การขอประกันครั้งแรก เจ้าของหลักทรัพย์จะต้องมาศาลด้วยตนเอง เมื่อศาลอนุญาตแล้วจะมอบอำนาจให้ผู้อื่นมาแทนในนัดครั้งต่อ ๆ ไปก็ได้ เหตุที่ต้องให้เจ้าของหลักทรัพย์มาเองในครั้งแรกก็เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดแก่เจ้าของหลักทรัพย์และแก่ศาลด้วย เนื่องจากเคยปรากฏว่าเจ้าของหลักทรัพย์เกี่ยวกับที่ดินได้มอบอำนาจให้ผู้อื่นนำหลักทรัพย์มาประกันตัวจำเลยคนหนึ่ง ในคดีอาญาที่ถูกฟ้องร่วมกับจำเลยอื่นอีกหลายคน ผู้รับมอบอำนาจได้กรอกชื่อจำเลยคนอื่น ๆ รวมลงในใบมอบอำนาจด้วย จึงกลายเป็นว่าเจ้าของหลักทรัพย์นั้นอยู่ในฐานะประกันตัวจำเลยคนอื่นซึ่งตนไม่เคยรู้จักด้วย ต่อมาจำเลยคนอื่นหลบหนี เจ้าของหลักทรัพย์นั้นต้องพลอยถูกปรับเป็นเงินจำนวนมากจนถูกยึดที่ดินขายทอดตลาดไปด้วย นอกจากนี้ยังเคยเกิดเหตุมีบุตรของเจ้าของโฉนดสักเอาโฉนดของมารดาแล้วปลอมลายมือชื่อของมารดาในใบมอบอำนาจเอาไปยื่นประกันจำเลยที่ศาล ต่อมาจำเลยหลบหนี มีการยึดที่ดินเพื่อขายทอดตลาด เจ้าของหลักทรัพย์ไปร้องศาล ความจริงปรากฏขึ้น เหตุการณ์ทำนองเดียวกับที่เกิดขึ้นต้นอาจะมีอยู่บ่อย ๆ แต่เมื่อจำเลยไม่ได้หลบหนีจนถูกยึดที่ดินขายทอดตลาด การทำผิดดังกล่าวก็จะไม่ปรากฏออกมา การที่ให้เจ้าของหลักทรัพย์มาศาลด้วยตนเองก็เพื่อให้เจ้าหน้าที่ศาลสอบถามเจ้าของหลักทรัพย์ให้ได้ความโดยชัดแจ้งว่า ประสงค์จะประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยคนไหนบ้าง ครั้งต่อไปจะมาเอง หรือจะมอบอำนาจให้ผู้ใดมาแทน เจ้าของหลักทรัพย์มีคู่สมรสหรือโสดหรือหม้าย เป็นต้น

การพิจารณาอนุญาตให้ประกัน

การจะอนุญาตให้ประกันหรือไม่ ศาลจะพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ คือ

(1) ความหนักเบาแห่งข้อหา

(2) พยานหลักฐานที่นำมาสืบแล้วมีเพียงใด (ในกรณีที่ศาลสืบพยานไปบ้างแล้ว)

(3) พฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร

(4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด

(5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่

(6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่

ปกติคดีทั่วไปศาลจะอนุญาตให้ประกันทุกเรื่อง เว้นแต่คดีอุกฉกรรจ์ ที่มีพฤติการณ์ร้ายแรง เช่น คดีปล้น ฆ่า พยายามฆ่า ฆาตกรรม ซึ่งมีการกระทำความรุนแรงที่ศาลจำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของพยานและผู้เสียหายเป็นสำคัญ จำเป็นต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบว่าจะเกิดผลเสียหายประการใดในการอนุญาตให้ประกันหรือไม่

อาจมีผู้หาทนายทวงจรรยาบรรณในเรื่องการประกัน โดยเป็นผู้ที่ทราบอยู่ว่าคดีประเภทใด ปกติศาลจะอนุญาตให้ประกันเสมอ จึงใช้ความรู้ที่นั้นมาแอบอ้างว่าสามารถติดต่อให้ได้ประกันและเรียกเงินทองจากผู้ต้องการประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย

อย่าหลงเชื่อผู้แอบอ้างว่าจะช่วยเหลือให้ได้ประกันด้วยประการใด ๆ ทั้งนี้การที่ศาลจะอนุญาตให้ประกันหรือไม่ ศาลจะใช้ดุลพินิจสั่งโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ สัญญาประกันใช้ได้เพียงใด

1. ชั้นฝากขังระหว่างสอบสวน สัญญาประกันใช้ได้เท่าระยะเวลาการฝากขังแต่ละครั้ง กล่าวคือในศาลแขวงมีกำหนดเวลา 6 วัน เมื่อครบ 6 วัน หากผู้ร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาต่อไปก็เพียงแต่ยื่นคำร้องต่อศาลว่าประสงค์จะประกันผู้ต้องหาต่อไปโดยให้ถือหลักทรัพย์และสัญญาประกันเดิมทุกครั้งที่ไป ซึ่งในศาลแขวงจะมี การฝากขังได้อย่างมากไม่เกิน 5 ครั้ง ส่วนในศาลจังหวัดและศาลอาญาก็มีวิธีการปฏิบัติเช่นเดียวกันเพียงแต่ระยะเวลาการฝากขังนานกว่าในศาลแขวง คือ ฝากขังได้ไม่เกินครั้งละ 12 วัน และอย่างมากที่สุดไม่เกิน 84 วัน

2. ชั้นพิจารณาของศาล สัญญาประกันใช้ได้ตลอดไปจนกว่าศาลนั้นจะพิพากษาคดี มีการขอถอนประกัน หรือศาลสั่งเพิกถอนสัญญาประกัน

นายประกันต้องปฏิบัติอย่างไร

1. ให้ชื่อและที่อยู่อันแท้จริงต่อศาล

ที่อยู่ต้องเป็นที่อยู่ในปัจจุบันและสามารถติดต่อได้ทันที หากมีการย้ายที่อยู่ต้องแจ้งให้ศาลทราบโดยเร็ว

2. เชื้อสัญญาประกันและเซ็นทราบกำหนดส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย

เมื่อศาลอนุญาตให้ประกันตัว นายประกันต้องเซ็นสัญญาประกันไว้เป็นหลักฐานและต้องเซ็นทราบกำหนดวันเวลาส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมายังศาลด้วย

3. ส่งตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยต่อศาล

ในชั้นฝากขัง นายประกันต้องนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ตนประกันไปมาถึงศาลในวันที่ครบกำหนดการฝากขังแต่ละครั้ง

ในชั้นพิจารณาคดีของศาล เมื่อศาลนัดให้จำเลยไปศาลในวันใด ไม่ว่าจะเป็นการนัดสืบ

พยาน นัดฟังคำพิพากษา นัดไปสอบถาม หรือนัดเพื่อการอื่นใด นายประกันต้องนำจำเลยไปส่งศาลทุกครั้ง

หากนายประกันผิดนัดไม่สามารถนำผู้ต้องหาหรือจำเลยมาศาลตามที่กล่าวข้างต้น ศาลอาจถอนประกันและปรับนายประกันตามสัญญาทันที ฉะนั้นนายประกันจึงต้องคอยติดตามอยู่เสมอว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ที่ใดในระหว่างการประกันตัว

เมื่อศาลสั่งปรับนายประกัน

ในกรณีที่ศาลสั่งปรับนายประกันตามสัญญาประกัน นายประกันจะต้องนำเงินค่าปรับมาชำระต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ถ้านายประกันไม่นำเงินค่าปรับมาชำระให้ครบถ้วนภายในเวลาที่ศาลกำหนด ศาลอาจสั่งให้ยึดทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันขายทอดตลาด เพื่อนำเงินมาชำระค่าปรับต่อไป และถ้าได้เงินไม่พอชำระค่าปรับ ศาลอาจยึดทรัพย์สินอื่นของนายประกันมาขายทอดตลาดเพื่อชำระค่าปรับจนครบ

นายประกันที่ศาลสั่งปรับตามสัญญาประกัน มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งศาลได้ภายในเวลา 15 วัน หรืออาจนำตัวจำเลยมาส่งศาลและขอลดค่าปรับต่อศาล

การขอถอนประกัน

นายประกันอาจขอถอนประกันได้เสมอพร้อมกับนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาส่งศาลเมื่อศาลอนุญาตแล้วความรับผิดชอบตามสัญญาประกันก็เป็นอันสิ้นสุด

การคืนหลักประกัน

เมื่อคดีถึงที่สุด หรือศาลอนุญาตให้ถอนประกัน หรือสัญญาประกันสิ้นสุดลงโดยเหตุอื่น เช่น ศาลเพิกถอนสัญญาประกัน ศาลพิพากษาจำคุกจำเลย จำเลยตาย นายประกันตาย หรือศาลสั่งปรับนายประกันเพราะผิดสัญญาแล้ว ย่อมขอรับหลักประกันคืนจากศาลได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ๆ ทั้งสิ้น

“ทำคำร้องขอประกันไม่เป็น อย่าจ้างบุคคลอื่นเขียน
โปรดใช้ประชาสัมพันธ์ศาล จะไม่เสียเงินใด ๆ ทั้งสิ้น”

“การขอประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย ไม่ต้องเสียเงินใด ๆ ทั้งสิ้น โปรดย่าเชื่อผู้แอบอ้างที่จะช่วยให้ได้ประกัน”

“เมื่อท่านยื่นคำร้อง คำขอใด ๆ แล้ว ไม่ทราบผลคำสั่งศาลภายใน 1 ชั่วโมง โปรดเข้าสอบถามผู้พิพากษาหัวหน้าศาลได้”

8. ไปศาลเพื่อวางทรัพย์

ขอรับรองอย่างหนักแน่นว่าหัวข้อเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นการชักชวนให้คนรวย ๆ ทั้งหลายเอาทรัพย์สินเงินทองไปช่วยบริจาคให้ศาล หรือเอาไปวางตั้งทิ้งไว้ที่ศาล แต่จะขอแนะนำให้ท่านเอาเงินทองทรัพย์สินไปมอบไว้กับเจ้าหน้าที่ที่ศาล เพื่อเป็นหลักฐานว่าท่านได้ชำระหนี้ให้แก่บุคคลหนึ่งโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ท่านจะได้พ้นความรับผิดชอบทุกขันธ์กันไป

เหตุจำเป็นที่ต้องวางทรัพย์ เช่น

(1) เจ้าหนี้หลบหน้าไม่ยอมรับชำระหนี้ เพราะต้องการจะกล่าวหาลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ตามกำหนด เพื่อจะอ้างเป็นเหตุเรียกค่าเสียหาย, ค่าปรับ, ดอกเบี้ย, ฟ้องขับไล่, ยึดเอาทรัพย์ ตัวอย่างที่เกิดบ่อย ๆ เช่น (ก) ลูกหนี้ยืมเงินโดยเอาที่ดินราคาสูงไปขายฝากมีกำหนดเวลาไถ่คืน เมื่อใกล้กำหนดตามหาเจ้าหนี้ไม่พบสักทีจนเลยกำหนดไถ่คืน (ข) ผู้เช่าทรัพย์เอาค่าเช่าไปชำระ ตามกำหนดในสัญญาเช่า ไม่พบผู้เช่าสักทีจนเกินกำหนด ผู้ให้เช่าใช้สิทธิบอกเลิกการเช่าตาม สัญญาได้ (ค) ตกลงซื้อขายทรัพย์สินหรือที่ดินกัน ผู้ซื้อวางมัดจำไว้ ตกลงกำหนดวันชำระเงิน ค่าที่ดินและจดทะเบียนโอนที่สำนักงานที่ดิน ตกลงว่าถ้าผู้ซื้อผิดนัดยอมให้รับมัดจำและเลิกสัญญา ซื้อขาย ถ้าผู้ขายผิดนัดยอมเสียค่าปรับ เมื่อถึงวันนัดฝ่ายหนึ่งไปตามนัด อีกฝ่ายไม่ไปสักทีจะมีสิ่งใดเป็นหลักฐานมั่นคงว่าฝ่ายตนได้ไปรอตตามนัด เพราะถ้าเป็นคดีฟ้องกัน ต่างฝ่ายก็จะอ้างว่าฝ่าย ตนไปรอตตามนัดแต่อีกฝ่ายไม่ไป

(2) เกิดปัญหาโต้แย้งสิทธิกันว่าใครเป็นผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ ลูกหนี้ไม่กล้าตัดสินใจว่าจะ ชำระให้คนไหน เพราะถ้าชำระผิดตัวอาจต้องรับผิดชอบซ้ำอีกครั้ง เช่น (ก) นายจนเช่าที่ดิน นายรวยกำหนด 10 ปี เขาได้ 5 ปี มีนายเศรษฐีมาทวงค่าเช่าโดยบอกว่ามีสัญญาซื้อที่ดินจาก นายรวยแล้ว นายรวยก็มาทวงค่าเช่าโดยบอกว่าสัญญาซื้อขายที่ดินนั้นไม่สมบูรณ์

(ข) นายจนเช่าซื้อรถยนต์จากนายรวย ผ่อนส่งยังไม่ทันหมด นายรวยตาย มีลูก ๆ หลายคนของ นายรวยมาทวงเงินค่ารถ นายจนไม่รู้ว่าจะชำระให้คนไหน

(3) เจ้าหนี้อยู่ไปอยู่ที่อื่น หาตัวเจ้าหนี้ไม่พบ ลูกหนี้ไม่รู้จะชำระหนี้ได้อย่างไรตนจึงจะหลุด พ้นจากการเป็นลูกหนี้ เพราะถ้ายังไม่ได้ชำระตราบใดก็ต้องเสียดอกเบี้ยเรื่อยไป จากตัวอย่างดังกล่าว ลูกหนี้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ด้วยการไปวางทรัพย์

ที่ตั้งสำนักงานวางทรัพย์

สำหรับในกรุงเทพฯ มีสำนักงานวางทรัพย์กลาง ตั้งอยู่ในอาคารของกรมบังคับคดี ถนน พราณนก แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย ส่วนในต่างจังหวัด มีสำนักงานวางทรัพย์อยู่ตาม จังหวัดที่ตั้งของสำนักงานภาค ใช้ชื่อว่า “สำนักงานบังคับคดีและวางทรัพย์ภูมิภาค” ได้แก่ที่ ชลบุรี, นครราชสีมา, ขอนแก่น, เชียงใหม่, พิษณุโลก, นครปฐม, นครศรีธรรมราช, และ สงขลา แต่ถ้ามูลกรณีเกิดในจังหวัดอื่นซึ่งไม่ใช่ที่ตั้งสำนักงานวางทรัพย์ ก็ไปวางทรัพย์ได้ที่ศาล จังหวัด โดยศาลจะเป็นผู้รับไว้แทนแล้วแจ้งให้เจ้าพนักงานของสำนักงานวางทรัพย์ไปดำเนินการทันที

เมื่อจะวางทรัพย์ต้องปฏิบัติดังนี้

(1) ถ้าจะวางทรัพย์เป็นจำนวนเงิน ต้องไปยังสำนักงานวางทรัพย์ (หรือศาล) ซึ่งเจ้าหนี้มี ภูมิสำเนาอยู่ในเขต ถ้าเป็นการวางทรัพย์เกี่ยวกับทรัพย์สินอื่นนอกจากเงิน ต้องไปยังสำนักงาน วางทรัพย์ (หรือศาล) ที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในเขต

(2) ยื่นคำร้องขอวางทรัพย์ตามแบบพิมพ์ของสำนักงานวางทรัพย์ โดยจะไปยื่นเองหรือมอบอำนาจให้บุคคลอื่นไปยื่นแทนก็ได้

(3) การวางทรัพย์ชำระหนี้ที่ต้องชำระด้วยเงิน สำหรับในกรุงเทพฯ ผู้วางทรัพย์อาจชำระเป็นเงินสดหรือเป็นเช็คสั่งจ่ายกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรมก็ได้ แต่ในต่างจังหวัดต้องวางเป็นเงินสดได้เพียงอย่างเดียว

ส่วนการวางทรัพย์อย่างอื่น เจ้าพนักงานจะต้องพิจารณาทรัพย์ที่วางเป็นราย ๆ ไปเนื่องจากสำนักงานวางทรัพย์ยังไม่มีที่เก็บทรัพย์เพียงพอ

(4) ผู้วางทรัพย์ต้องวางเงินค่าใช้จ่ายตามสมควรเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับเจ้าพนักงานในการติดต่อเจ้าหนี้ เมื่อเจ้าหนี้มารับทรัพย์ที่วางแล้ว เจ้าหนี้จะต้องชำระค่าใช้จ่ายคืนให้แก่ผู้วางทรัพย์ทั้งหมด

(5) เมื่อยื่นคำร้องขอวางทรัพย์แล้ว เจ้าพนักงานจะสอบถามถึงเหตุแห่งการวางทรัพย์และพิจารณาคำร้อง คำชี้แจงและหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ที่ยื่นไว้ ต่อเมื่อเห็นว่าเป็นกรณีที่มีสิทธิวางทรัพย์ได้ตามกฎหมายหัวหน้าสำนักงานวางทรัพย์จึงจะรับวางทรัพย์ไว้ ถ้าเห็นว่าไม่ใช่กรณีที่จะวางทรัพย์ได้ตามกฎหมาย ก็จะสั่งไม่รับวางทรัพย์ ผู้วางทรัพย์มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่ออธิบดีกรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรมภายใน 15 วัน คำวินิจฉัยของอธิบดีกรมบังคับคดีถือว่าเป็นที่สุด ไม่ใช่ลูกหนี้ที่วางทรัพย์ได้

บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่ลูกหนี้ ก็มีสิทธิจะวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แทนลูกหนี้ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้ที่จะชำระนั้นไม่อาจให้บุคคลภายนอกชำระแทนได้

แต่การวางทรัพย์โดยบุคคลภายนอกนี้ ผู้วางทรัพย์จะถอนการวางทรัพย์โดยที่ลูกหนี้ไม่ยินยอมมิได้ (ดูหัวข้อ ถอนการวางทรัพย์)

วางทรัพย์โดยกำหนดเงื่อนไข

ผู้วางทรัพย์จะกำหนดเงื่อนไขในการวางทรัพย์ได้เพียงกรณีเดียว ตามที่บัญญัติใน ปพพ. มาตรา 332 คือ กรณีวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้ในสัญญาต่างตอบแทน เช่น ผู้ขายฝากวางทรัพย์เพื่อให้ถอนการขายฝาก อาจกำหนดเงื่อนไขให้เจ้าหนี้จดทะเบียนให้ถอนการขายฝากให้ก่อนจึงจะรับเงินที่วางได้ หรือผู้ซื้อที่ดินวางทรัพย์เพื่อชำระค่าที่ดิน อาจกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ขายจดทะเบียนโอนที่ดินให้ก่อนจึงจะรับเงินที่วางได้ เป็นต้น

ผลของการวางทรัพย์

เมื่อเจ้าพนักงานมีคำสั่งรับวางทรัพย์โดยวินิจฉัยตามคำร้องและคำบอกเล่าผู้วางทรัพย์ที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ย่อมมีผลเท่ากับผู้วางทรัพย์ได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

แต่ถ้าคำร้องและคำบอกเล่าของผู้วางทรัพย์ไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานได้รับวางทรัพย์ไว้โดยวินิจฉัยว่าเป็นกรณีที่วางทรัพย์ได้ แต่ที่แท้จริงไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะวางทรัพย์ได้ การวางทรัพย์จะต้องแถลงความจริงทั้งหมดต่อเจ้าพนักงาน จึงจะมีผลให้เจ้าพนักงานวินิจฉัยได้ถูกต้อง และ

ทำให้การวางทรัพย์มีผลเป็นการชำระหนี้โดยถูกต้องตามกฎหมาย

ถอนการวางทรัพย์

เมื่อวางทรัพย์ไว้แล้ว ผู้วางทรัพย์ก็มีสิทธิที่จะถอนทรัพย์ที่วางนั้นได้ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้จะไม่ได้อีก

- (1) ผู้วางทรัพย์ได้แสดงเจตนาสละสิทธิที่จะถอน
- (2) เจ้าหนี้ได้แจ้งต่อสำนักงานวางทรัพย์ว่าจะรับทรัพย์ที่วางไว้แล้ว
- (3) เป็นกรณีวางทรัพย์ตามคำสั่ง หรืออนุวัติของศาล และได้บอกกล่าวสำนักงานวางทรัพย์
- (4) อยู่ในระหว่างการพิจารณา คดีล้มละลายของผู้วางทรัพย์
- (5) กรณีบุคคลภายนอกวางทรัพย์ชำระหนี้แทนลูกหนี้ จะถอนการวางทรัพย์ไม่ได้ เว้นแต่ลูกหนี้ได้ยินยอมให้ถอน

เมื่อผู้วางทรัพย์ถอนการวางทรัพย์แล้ว ก็เท่ากับมิได้มีการวางทรัพย์นั้นเลย

กรณีไม่ทราบตัวเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิรับทรัพย์ที่วางไว้

ในกรณีที่บุคคลผู้ชำระหนี้ไม่สามารถจะหยั่งรู้ถึงสิทธิของเจ้าหนี้ หรือไม่รู้จักตัวเจ้าหนี้ได้แน่นอน โดยมีข้อความผิดของผู้วางทรัพย์นั้น เจ้าพนักงานจะพิจารณาพยานหลักฐานของทุกฝ่าย หากปรากฏพยานหลักฐานโดยแจ้งชัดว่า ผู้ใดเป็นผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ ก็จะส่งจ่ายเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินที่วางให้ผู้นั้นรับไป

หากพยานหลักฐานยังไม่พอรับฟังว่า ผู้ใดจะเป็นผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ เจ้าพนักงานจะสั่งให้คู่กรณีนำข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลเป็นผู้ชี้ขาด แล้วจึงส่งจ่ายเงินหรือส่งมอบทรัพย์สินให้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล

9. ไปศาลเพื่อแถลงข้อความจริงแก่ศาล

บุคคลภายนอกซึ่งไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับคดีเลย บางครั้งก็มีความจำเป็นต้องไปแถลงข้อความจริงบางประการให้ศาลทราบ เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่เราในภายหลัง

เช่น เราไปซื้อบ้านหรือเช่าบ้านหลังหนึ่งอยู่อาศัยเป็นเวลานานมาแล้ว วันดีคืนดีได้มีเจ้าหน้าที่ศาลนำหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องฉบับหนึ่งมาปิดไว้ หรือสอดไว้ที่ประตูบ้านเรา

เราอ่านสำเนาคำฟ้องนั้นดู ปรากฏว่าเป็นเรื่องนายแดง เป็นโจทก์ ฟ้องนายดำหรือบริษัทนายดำเป็นจำเลย ให้จำเลยชำระเงินสองแสนบาท ฐานผิดสัญญาหรือฐานละเมิดมีหมายเรียกระบุว่าให้จำเลยไปยื่นคำให้การสู่ศาลภายใน 8 วัน

การที่เจ้าหน้าที่นำคำฟ้องดังกล่าวมาส่งหรือมาปิดที่บ้านเรา แสดงว่านายดำหรือบริษัทนายดำผู้ถูกฟ้องจะต้องเกี่ยวข้องกับบ้านที่เราอยู่ไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง อาจจะเป็นเจ้าของบ้านหลังนี้หรือเคยอยู่อาศัยในบ้านหลังนี้ เราควรจะสืบถามผู้เกี่ยวข้องกับบ้านหลังนี้หรือเพื่อนบ้านให้ทราบพอสังเขปว่า นายดำหรือบริษัทนายดำเกี่ยวข้องกับบ้านหลังนี้อย่างไร ย้ายจากบ้านหลังนี้ไปประมาณเมื่อไร ปัจจุบันไปอยู่ที่ไหน เมื่อทราบพอสังเขปแล้ว เราควรทำคำแถลงระบุข้อเท็จจริงดังกล่าว

พร้อมทั้งระบุเหตุผลที่เราเข้ามาอยู่ในบ้านหลังนี้ในฐานะอะไร ทรัพย์สินในบ้านเป็นของเราทั้งหมด นายคำหรือบริษัทนายคำไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในทรัพย์สินและบ้านหลังนี้อีกแล้ว คำแถลงดังกล่าวนี้มีแบบฟอร์มไปขอได้ที่ศาล โดยใช้แบบคำร้อง ขีดฆ่าแก้เป็นว่าคำแถลง จากนั้นก็นำคำแถลงพร้อมสำเนา 1 ฉบับรวมทั้งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องดังกล่าว ไปยื่นต่อศาลที่ระบุในคำฟ้อง (อาจจะเป็นศาลต่างจังหวัดคนละแห่งกับจังหวัดที่เราอยู่ก็ได้)

การทำคำแถลงไปยื่นต่อศาลดังกล่าว ก็เพื่อแจ้งให้ศาลและโจทก์ได้ทราบว่าตัวจำเลยที่โจทก์เจตนาฟ้องนั้น ไม่ได้อยู่ในบ้านที่เราอยู่และไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินในบ้านที่เราอยู่ ถ้าหากเราคิดว่าฐานะไม่ใช่ของเรา เพราะเราไม่ได้ฟ้องเรา เราไม่ไปแถลงให้ศาลและโจทก์ทราบเลย โจทก์ก็จะหลงดำเนินคดีตามวิธีการทางกฎหมายต่อไป คือ ต่อไปก็จะมีมารปิดหมายที่บ้านเราว่าศาลนัดสืบพยานโจทก์วันนั้นวันนี้ ซึ่งศาลก็จะพิจารณาสืบพยานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และพิพากษาให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์ตามฟ้อง ต่อไปก็จะมีมารปิดหมายแจ้งคำบังคับให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์ภายใน 30 วัน ต่อไปโจทก์ก็จะขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเดินทางมาทำการยึดทรัพย์สินทุกอย่างในบ้านของเราไปเก็บไว้เพื่อขายทอดตลาด ถ้าปล่อยเรื่องเลยมาถึงขั้นนี้แล้วเราจะต้องเดือดร้อนมาก เพราะเราจะต้องยอมให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ไปก่อน จะไปขัดขวางไม่ได้ จะมีความผิดทางอาญามีโทษจำคุก เมื่อปล่อยให้ยึดไปแล้วเราจะต้องหาทนายให้ยื่นคำร้องขัดทรัพย์อ้างว่าทรัพย์ที่โจทก์ยึดไปนั้นความจริงเป็นของเรา ศาลก็จะต้องนัดสืบพยานทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายเราและฝ่ายโจทก์ เราก็ต้องไปหาหลักฐานเช่นใบเสร็จรับเงินค่าทรัพย์แต่ละชิ้นที่ซื้อมา และพยานบุคคลไปสืบแสดงที่ศาล หากสืบพยานหลักฐานไม่มีน้ำหนักเพียงพอว่าเป็นทรัพย์สินของเรา ศาลก็จะยกคำร้องของเรา เราก็ต้องอุทธรณ์และฎีกาต่อไป หากในชั้นสุดท้ายศาลไม่เชื่อว่าเป็นของเรา เราก็เป็นอันเสียทรัพย์สินที่ถูกยึดไปเปล่า ๆ เลยทีเดียว

ฉะนั้น ถ้าหากมีหมายหรือหนังสือใด ๆ มาปิด ๆ หรือสอด ๆ ไว้ที่ประตูบ้านเรา ควรสนใจอ่านดูบ้าง อย่าได้คิดว่าฐานะไม่ใช่ ไม่ได้ฟ้องเราเป็นอันขาด อาจเกิดความเสียหายมากมายต่อเราในภายหลังได้

บุติธรรมहरषा

(คัดลอกจากหนังสือ ข่าวยุติธรรม ของสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ และจากหนังสือประเภท ข่าวนั้น ๆ)

วันสมรต

เหตุเกิดในคดีฟ้องหย่า ขณะที่โจทก์ซึ่งเป็นสาวน้อยหน้าตาจิ้มลิ้มกำลังเบิกความตอบคำถามของทนายโจทก์

ทนายโจทก์ : โจทก์กับจำเลยเป็นสามีภรรยากันตั้งแต่เมื่อไหร่

โจทก์ : หนูจำได้ว่าเป็นคืนวันปีใหม่มะ เหมามาอนุญาตหลอกหนูว่าจะพาหนูไปเที่ยว แต่..

ทนายโจทก์ : ม่ายช่วย...ผมหมายความว่า โจทก์กับจำเลยจดทะเบียนสมรสกันเมื่อไหร่

โจทก์ : ก็เมื่อพ่อหนูจับได้ เมื่อตอนสงกรานต์ซี้คะ...ว่าหนูท้อง...เลยถือป็นลูกของไปพูดกับเค้า.....

ทนายโจทก์ : ? ? ? ?

ขออภัยล่วงหน้า

ทนายความอาวุโสคนหนึ่ง ขออนุญาตเข้าพบผู้พิพากษาในห้องทำงานก่อนถึงเวลาออกนั่งพิจารณาคดีเล็กน้อย

ผู้พิพากษา : (ยิ้มให้) มีอะไรหรือ ?

ทนายความ : ขอกราบเรียนท่าน เพื่อขออภัยล่วงหน้าครับ

ผู้พิพากษา : (งง) ขออภัยล่วงหน้า...เรื่องอะไรกัน ?

ทนายความ : คืออย่างนี้ครับท่าน วันนี้ ทนายฝึกหัดในสำนักงานของผม เขาจะมาดูผมว่าความ..

ผู้พิพากษา : ก็ไม่เห็นจะแปลกอะไรเลย

ทนายความ : แปลกซิคครับ เพราะผมไปคุยไม้กับพวกเขา ว่าผมเก่งไม่เคยกลัวใคร ขนาดผู้พิพากษายังตะคอกใส่ได้เลย ดังนั้นผมจึงต้องมาขอภัยท่านล่วงหน้า หากผมต้องทำอย่างที่ผมคุยไว้

ผู้พิพากษา : ? ? ? ? อ้าว...แล้วกัน

ทัศนคติของนายประกัน

หัวหน้าศาล : นายแจ่ม ที่ดินเท่ากระเบาะมือเดียว จะเอามาประกันอะไรได้ ?

นายแจ่ม : ท่านครับ...ส่วนกว้างยาวมันน้อยจริง แต่ส่วนสูงมันสูงจดท้องฟ้าเชียวนะครับ (ไพศาล เจริญวุฒิ ศาลจังหวัดพังงา)

วิธีโกหกศาลให้แนบเนียน

ผมตั้งหัวข้อเรื่องไว้ให้ดูสะดุดตาสะกดใจท่านเล่นโก้ ๆ ไว้เท่านั้นเองแหละครับ ความจริงเนื้อแท้ของเรื่องนี้ เป็นการเตือนท่านที่จะไปเป็นพยานที่ศาลว่า อย่าเอาเรื่องแสงจันทร์สว่างมากสว่างน้อยไปโกหกให้ศาลฟังเป็นอันขาด เพราะศาลมีหลักวิชาดาราศาสตร์ที่จะคำนวณให้ทราบได้ว่า ตามวันและเวลาที่พยานอ้างนั้นดวงจันทร์ขึ้นอยู่สูงจากขอบฟ้ากี่องศาหรือยังไม่ทันขึ้นมาเลยไม่ว่าวันที่พยานอ้างนั้นจะล่วงเลยมานานแสนนานเท่าใด

วันและเวลาใดพระจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพ และขึ้นอยู่ในระดับกี่องศานั้น มีความสำคัญอย่างหนึ่งต่อการพิจารณาวินิจฉัยคดีอาญา เช่น ผู้เสียหายอ้างว่า ถูกคนร้ายปล้นทรัพย์ระหว่างเดินทางกลับบ้าน เมื่อวันที่ 2 มกราคม 2527 เวลาเที่ยงคืน ผู้เสียหายไม่มีไฟฉายหรือตะเกียงแต่จำหน้าคนร้ายได้ว่าเป็นจำเลย ศาลจะเปิดปฏิทินดู ปรากฏว่าวันที่ 2 มกราคม 2527 ตรงกับวันแรม 14 ค่ำ ซึ่งตามตำราโบราณทางดาราศาสตร์วันดังกล่าวดวงจันทร์เริ่มขึ้นจากฟากฟ้าเวลา 5.12 น.นับไป 12 ชั่วโมงเป็นเวลา 17.12 น.เป็นเวลาที่ยังมืดอยู่ ดวงจันทร์ตกดินแล้ว เมื่อนับต่อไปถึงเวลา 24.00 น. (เที่ยงคืน) สำหรับประเทศไทยจะเป็นเวลาที่ดวงจันทร์อยู่ที่ซีกโลกตรงข้ามเลยทีเดียว ก็จับได้ว่าผู้เสียหายอ้างว่าเห็นหน้าจำเลยโดยอาศัยแสงจันทร์นั้นไม่เป็นความจริง

การคำนวณวันเวลาดวงจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพ ที่ศาลใช้ในการพิจารณาคดี

ตามหลักกฎหมาย ดวงจันทร์จะขึ้นหรือตกเวลาใด ถือว่าเป็นสิ่งธรรมดาธรรมชาติที่ศาลมีหน้าที่ต้องรู้อยู่ เพราะถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันอยู่ทั่วไป หรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้เช่นเดียวกับวัน เดือน ปี จักรราศรีขึ้นแรม พระอาทิตย์ขึ้นตก หน้าร้อนกลางวันยาว หน้าหนาวกลางวันสั้น ข้างขึ้นเดือนหงาย ข้างแรมเดือนมืด ฯลฯ

ตามตำราโบราณซึ่งศาลปัจจุบันยังใช้อยู่ มีวิธีคำนวณวันเวลาดวงจันทร์ขึ้น - ตกจากพื้นพิภพดังนี้

ถ้าอยากทราบว่าดวงจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพเวลาใด ใช้วิธีคำนวณดังนี้

1. ถ้าเป็นข้างขึ้น ให้ถือเวลาย่ำรุ่ง คือ 6 โมงเช้า (06.00 น.) เป็นเกณฑ์เริ่มนับ
ถ้าเป็นข้างแรม ให้ถือเวลาย่ำค่ำ คือ 6 โมงเย็น (18.00 น.) เป็นเกณฑ์เริ่มนับ
2. ใช้สูตร 8 คูณเลขคี่ 6 คูณเลขหลังสุดของผลลัพธ์

คือให้เอา 8 คูณเลขคี่ ได้ผลลัพธ์เท่าใด ให้ถือเลขตัวหน้า (ซึ่งอาจมี 1 - 2 ตัว) เป็นจำนวนชั่วโมง แล้วเอา 6 คูณเลขหลังสุดตัวหลังสุดได้เท่าใดให้ถือเป็นเลขบอกนาที

3. จากนั้นให้นับไปตามจำนวนชั่วโมง นาที ที่คำนวณได้ ตามข้อ 2. โดยถ้าเป็นข้างขึ้นก็ถือเวลา 06.00 น. เป็นจุดเริ่มต้นนับ ถ้าเป็นข้างแรมก็ถือเวลา 18.00 น.เป็นจุดเริ่มนับ

ตัวอย่าง วันขึ้น 9 ค่ำ เอา 8 คูณได้ 72 ถือเลข 7 เป็นจำนวนชั่วโมง แล้วเอา 6 คูณเลข 2 ได้ 12 เป็นนาที รวมเป็น 7 ชั่วโมง 12 นาที เริ่มนับจากเวลา 06.00 น.ไป 7 ชั่วโมง 12 นาที จะตกถึงเวลา 13.12 น.เป็นเวลาที่ดวงจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพ

ตัวอย่าง วันแรม 14 ค่ำ เหา 8 คูนได้ 104 ถือเสนา 10 เป็นจำนวนชั่วโมง แล้วเอา 6 คูนเสนา 4 ได้ 24 เป็นนาฬิกา รวมเป็น 10 ชั่วโมง 24 นาที เริ่มนับจากเวลา 18.00 น. ไป 10 ชั่วโมง 24 นาที จะตกถึงเวลา 4.24 น. เป็นเวลาที่ดวงจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพ เมื่อทราบว่าเป็นวันเกิดเหตุดวงจันทร์ขึ้นเวลาใดแล้ว อยากทราบว่าในเวลาเกิดเหตุดวงจันทร์ขึ้นสูงที่องศา ย่อมคำนวณได้จากความจริงว่าดวงจันทร์เดินทางครึ่งโลกหรือ 180 องศา ใช้เวลา 12 ชั่วโมง เอา 12 ชั่วโมง 180 ผลลัพธ์ที่ได้ 15 เท่ากับดวงจันทร์เดินทางสูงขึ้นชั่วโมงละ 15 องศา แต่เมื่อถึง 90 องศา ก็จะลดค่าลงชั่วโมงละ 15 องศาเช่นกัน

ถ้าอยากทราบว่าดวงจันทร์ตกจากพื้นพิภพเวลาใด

ดวงจันทร์เมื่อขึ้นเวลาใดแล้ว จะตกเมื่อบรรจบครบ 12 ชั่วโมง และเมื่อตกเวลาใดแล้วจะขึ้นอีกเมื่อบรรจบครบ 12 ชั่วโมง เพราะโลกหมุนรอบตัวเอง 1 รอบใช้เวลา 24 ชั่วโมง ฉะนั้นเมื่อคำนวณทราบเวลาดวงจันทร์ขึ้นตามสูตรข้างต้นแล้ว ก็นับไป 12 ชั่วโมง จะเป็นเวลาที่ดวงจันทร์เริ่มตกจากพื้นพิภพ (ตามปกติดวงจันทร์เต็มดวงในวันขึ้น 15 ค่ำ เวลา 2 ยาม หรือ 24.00 น. แล้วลดไปวันละ 12 ดิกรี (องศา) ครบ 1 เดือนเท่ากับลดไป 360 ดิกรี 12 ดิกรีก็คือได้ 48 นาที หรือ 15 ดิกรีต่อ 1 ชั่วโมง หมายความว่าโลกหมุนเร็วกว่าพระจันทร์วันละ 48 นาที)

สูตรสำเร็จเวลาดวงจันทร์ขึ้นจากพื้นพิภพหรือขอบฟ้า

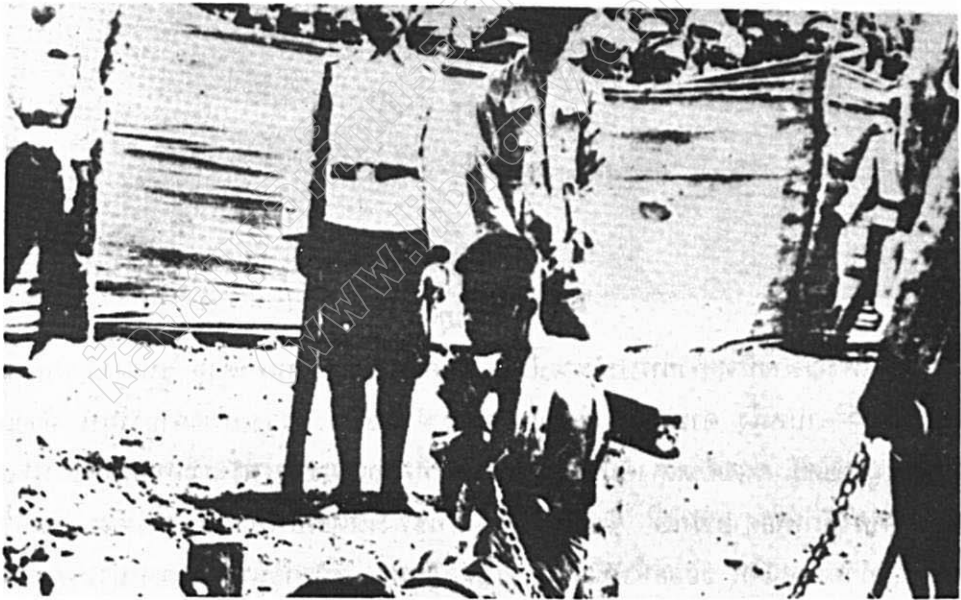
ต่อไปนี้เป็นเวลาที่ได้อ่านว่า ดวงจันทร์จะขึ้นจากพื้นพิภพ ตามเวลาดังนี้ คือ

ขึ้น 1 ค่ำ	เวลา 6.48 น.	แรม 1 ค่ำ	เวลา 18.48 น.
ขึ้น 2 ค่ำ	เวลา 7.36 น.	แรม 2 ค่ำ	เวลา 19.36 น.
ขึ้น 3 ค่ำ	เวลา 8.24 น.	แรม 3 ค่ำ	เวลา 20.24 น.
ขึ้น 4 ค่ำ	เวลา 9.12 น.	แรม 4 ค่ำ	เวลา 21.12 น.
ขึ้น 5 ค่ำ	เวลา 10.00 น.	แรม 5 ค่ำ	เวลา 22.00 น.
ขึ้น 6 ค่ำ	เวลา 10.48 น.	แรม 6 ค่ำ	เวลา 22.48 น.
ขึ้น 7 ค่ำ	เวลา 11.36 น.	แรม 7 ค่ำ	เวลา 23.36 น.
ขึ้น 8 ค่ำ	เวลา 12.24 น.	แรม 8 ค่ำ	เวลา 24.24 น.
ขึ้น 9 ค่ำ	เวลา 13.12 น.	แรม 9 ค่ำ	เวลา 1.12 น.
ขึ้น 10 ค่ำ	เวลา 14.00 น.	แรม 10 ค่ำ	เวลา 2.00 น.
ขึ้น 11 ค่ำ	เวลา 14.48 น.	แรม 11 ค่ำ	เวลา 2.48 น.
ขึ้น 12 ค่ำ	เวลา 15.36 น.	แรม 12 ค่ำ	เวลา 3.36 น.
ขึ้น 13 ค่ำ	เวลา 16.24 น.	แรม 13 ค่ำ	เวลา 4.24 น.
ขึ้น 14 ค่ำ	เวลา 17.12 น.	แรม 14 ค่ำ	เวลา 5.12 น.
ขึ้น 15 ค่ำ	เวลา 18.00 น.	แรม 15 ค่ำ	เวลา 6.00 น.

ชีวิตที่ต้องประหาร

การลงโทษประหารชีวิตของไทยเราในสมัยก่อนมีหลายวิธี วิธีหนึ่งคือการใช้ดาบฟันคอ เพิ่งเปลี่ยนมาใช้วิธียิงด้วยปืนในสมัยรัชกาลที่ 6 สำหรับสถานที่ประหารชีวิตด้วยการตัดคอในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น ทำพิธีประหารที่วัดโคก (วัดพลับพลาไชย) ซึ่งสมัยนั้นเป็นวัดอยู่กลางทุ่งไม่มีถนนหนทาง สถานที่ประหารอยู่ตรงหัวแยกพลับพลาไชยปัจจุบันพอดี ต่อมาบ้านเมืองเจริญขึ้น ได้มีการย้ายสถานที่ประหารชีวิตด้วยดาบไปประหารที่วัดบางกระสัน (วัดมักกะสัน) อยู่ริมคลองแสนแสบ, วัดภาชี ริมคลองแสนแสบ เอกมัย และที่วัดคลองบางปลากด พระประแดง สมุทรปราการ ตามลำดับ

สำหรับวิธีการประหารชีวิตด้วยดาบนั้น จะมีพระท่ามระงพร้อมด้วยทหารคุมตัวนักโทษประหารอย่างแข็งแรงจากเรือนจำ ใช้เรือเป็นพาหนะแล่นไปตามคลองและแม่น้ำเจ้าพระยา จนถึงวัดที่จะทำพิธีประหาร นำนักโทษไปพักที่ศาลา นิมนต์พระมาเทศน์ให้นักโทษฟัง แล้วเลี้ยงอาหารมื้อสุดท้ายให้ผู้ต้องประหารกิน

รอคาบ

จากนั้นก็นำนักโทษประหารไปผูกกับหลักประหาร ซึ่งทำเหมือนไม้กางเขนเตี้ย ๆ โดยให้นักโทษนั่งเหยียดขากับพื้นดิน หลังมัดติดกับเสาหลักประหาร ส่วนมือมัดพนมแคออก แล้วเอาดอกไม้ธูปเทียนยัดใส่ไว้ในมือ และเอาผ้าผูกปิดตา แต่บางรายก็ไม่ปิดตา กับเอาดินเหนียวอุดที่ช่องหูทั้งสองข้างของผู้ต้องประหาร เป็นการสะกดไม่ให้เห็นและไม่ให้ได้ยินอะไรทั้งสิ้น

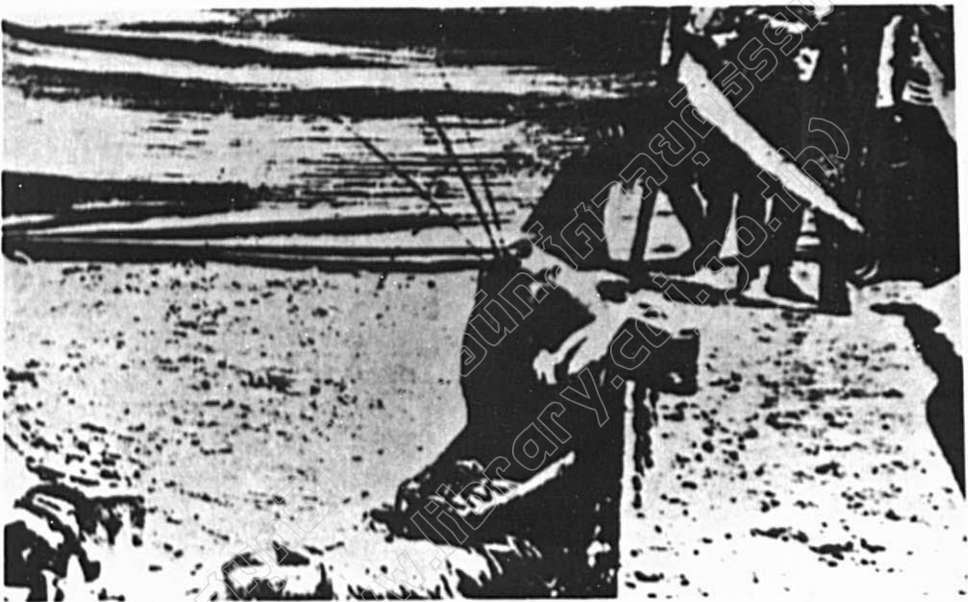
รำคาบ

ส่วนเพศฆาตที่จะทำการประหารนั้นมี 2 คน นุ่งแดงใส่แดงทั้งคู่ รูปร่างล่ำสัน หน้าตา
 น่ากลัว เรียกว่าดาบหนึ่ง ดาบสอง เพฆฆาตก็จะทำพิธีบวงสรวงเทพยดาอารักษ์ ด้วยเครื่อง
 สังเวทหัวหมูปायศรี ขนต้มแดงต้มขาว และเหล้าที่ศาลเพียงตา ครั้นเมื่อชุมนุมเทวดาแล้ว ก็
 กล่าวประกาศให้เทพยดาอารักษ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายเป็นพยานในการที่จะประหารชีวิต
 นักโทษ ว่าทำตามหน้าที่ ขออย่าให้มีเวรมีกรรมต่อกันเลย สมัยก่อนการรำดาบประหาร จะต้อง
 มีปี่มิกลองเป่าตีกันเสียงโหยหวน

ลงดาบ

เพชรฆาตทั้งสองจะรื้อดาบประหารไปตามจังหวะลีลา พอผู้ต้องประหารเผลอตัว ดาบหนึ่งก็จะเอียงย่างเข้าไปข้างหลังผู้ต้องประหาร แล้วฟันฉับเข้าที่ต้นคอ ตรงที่เอาปูนแดงคาดไว้ ส่วนดาบสองก็เอียงย่างตามดาบหนึ่งไปติด ๆ เช่นกัน เพื่อลงดาบซ้ำ ถ้าหากว่าดาบหนึ่งฟันคอไม่ขาด

กอ...ซาก

ส่วนมากดาบหนึ่งมักจะฟันจับเดียวคอก็หลุดจากป่าทุกราย เมื่อคอหลุดจากป่าแล้ว เลือดจะพุ่งูดเหมือนน้ำพุ ส่วนหัวที่กระเด็นตกอยู่บนพื้นดิน หน้าตาจะบิดเบี้ยวเหลือกถลนด้วยความเจ็บปวด ต่อจากนั้นร่างนักโทษประหารและหัวก็จะถูกฝังลงในหลุมซึ่งขุดเตรียมไว้ที่ป่าช้าในวัดที่ประหารนั่นเอง

การลงโทษประหารชีวิตในต้นสมัยรัตนโกสินทร์ และในสมัยอยุธยา จากหนังสือกฎหมาย 2 เล่ม ซึ่งต้นฉบับเป็นฉบับหลวง ในลักษณะโจร กล่าวถึงโจรลักเอาพระพุทธรูปไปล้างหรือเผาเพื่อเอาทอง หรือเอาพระบาท (กัมภีร์) ไปसारอกแช่น้ำหรือเผา มีโทษประหารโดยให้เอาโจรใส่เตาเพลิงสุบเผาไฟ, ถ้าขุดทำลายพระพุทธรูป พระสถูป พระเจดีย์ จับได้หลายครั้งหลายหน โทษประหารโดยให้เอาโจรไปตระเวนบกสามวัน ตระเวนเรือสามวัน แล้วให้ตัดคอผ่าอกเสีย, ถ้าทำให้ไฟไหม้ในพระราชวัง โทษประหารโดยเอาไฟครอกให้ตาย

กฎหมายในลักษณะขบถศึก มีความว่า นักโทษที่เป็นกบฏ ประทุษร้ายต่อพระเจ้าอยู่หัว ปล้นเมืองปล้นพระนคร เผาजनเผาพระราชวัง เผาข้างคางคังหลวง ปล้นวัดเผาวัด ทำทารุณกรรมหยาบช้ำต่อพระและชาวบ้าน เช่น เอาปี่ยางเผาไฟ หรือเอาแหลนหลาวเสียบร้อย ฆ่าบิดามารดา คณาญาติ ครูบาอาจารย์ และอุปชฌาย์ เขยิบย่ำทำลายมกต่อพระพุทธรูป และตัดมือตัดเท้า ตัดคอเด็กเพื่อเอาเครื่องประดับ ให้ประหารชีวิตสถานใดสถานหนึ่งดังต่อไปนี้

สถานหนึ่ง ให้ตอຍกระบาลให้ศีรษะแยกออก แล้วเอาคีมคีบก้อนเหล็กที่เผาไฟจนแดงใส่ลงไปให้มันสมองพลุ่งพุ่งขึ้น

สถานหนึ่ง ให้ตัดเพียงแค่นางที่หน้าจปากจตุจตุคอก แล้วให้มันกระหมวดผม เอาไม้ท่อนสอด ใช้คนโยกข้างละคน เอาหนึ่งและผมออก แล้วจึงเอากรวดทรายหยาบขัดกบาลศีรษะชำระให้ขาวสะอาดเหมือนพรรณสีสังข์ (ให้มีสีขาวเหมือนสีของสังข์)

สถานหนึ่ง ให้เอาขอเกี่ยวปากให้อ้าไว้ แล้วเอาประทีปตามไว้ในปาก หรือไม่เช่นนั้นก็ให้เอาสิ่วที่คม ๆ แหวะหรือผ่าปากจนถึงโบทูทั้งสองข้าง แล้วเอาขอเกี่ยวให้ปากอ้าไว้

สถานหนึ่ง ให้เอาผ้าชุบน้ำมันพันทั้งกาย แล้วเอาเพลิงจุด

สถานหนึ่ง ให้เชือดเนื้อเป็นริ้ว ๆ ตั้งแต่ใต้คอกจนถึงข้อเท้า แล้วผูกเชือกจูดคร่ำตีดำให้เสียรื้อเนื้อหนังของตน จนกว่าจะตาย

สถานหนึ่ง ให้เอาห่วงเหล็กสวมข้อคอก ข้อเข่า แล้วเอาหลักเหล็กสอดตรึงไว้กับพื้นดิน แล้วเอาเพลิงลนให้รอบจนกว่าจะตาย

สถานหนึ่ง ให้เอาเบ็ดใหญ่ 2 คมเกี่ยวเพิกเนื้อหนัง เอ็นใหญ่เอ็นน้อยให้หลุดขาดออกมาจนกว่าจะตาย

สถานหนึ่ง ให้เอามีดที่มีคมเชือดเนื้อให้ตกออกมาจากกายที่ละตำลึง จนกว่าจะสิ้นมังสา

สถานหนึ่ง ให้แฉและสับฟันทั่วร่างกาย แล้วเอาแปรงหวีชุบน้ำสวกกรีดครูดขูดลอกหลังและเนื้อ กับเอ็นน้อยเอ็นใหญ่ออกให้สิ้น ให้เหลือแต่กระดูก

สถานหนึ่ง ให้เอาน้ำมันเดือด ๆ รดสากลงมาแต่ศีรษะ จนกว่าจะตาย

สถานหนึ่ง ให้เอาฝูงสุนัข ซึ่งกักขังไว้ให้ออดหยาก กัดทิ้งเนื้อหนังร่างกายกินให้เหลือแต่กระดูก

สถานหนึ่ง ให้เอาขวานผ่าอกทั้งเป็น เหมือนแหกโครงเนื้อ

สถานหนึ่ง ให้แทงด้วยหอกทีละน้อย ๆ จนกว่าจะตาย

สถานหนึ่ง ให้ขุดหลุมฝังเพียงเอา แล้วเอาฟางปกคลุมครอกด้วยเพลิงพอนั่งไหม้ก็ให้เอา
ไถเหล็กไถให้เป็นริ้วเล็กริ้วใหญ่ ท่อนเล็กท่อนใหญ่

นี่คือวิธีการประหารชีวิตในสมัยโบราณของเรา ซึ่งเป็นการทรมานไปด้วยในตัว เพื่อให้คน
เกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด แต่ในปัจจุบันการลงโทษประหารชีวิตได้วิวัฒนาการมาไม่ให้มี
ลักษณะเป็นการทรมานผู้ต้องประหาร ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19 ให้ประหาร
ชีวิตผู้ต้องโทษประหารได้วิธีเดียว คือ ให้เอาไปยิงเสียให้ตาย

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ศึกษากฎหมายด้วยการ์ตูน

โครงการแนะกฎหมายให้แก่ประชาชน
จังหวัดยะลา

นางสาวบุบผะ กับนายประพันธ์ รักใคร่กันอย่างสุดซึ้ง ต่างเข้าใจกัน
ในที่สุดความรักของทั้งสองก็สมนังด้วยพิธีการจัดพิธีวิวาห์ นางก็รีบไปในงาน
กันอย่างล้นหลาม เป็นสักขีพยานให้แก่ความรักของคนที่สอง

แต่ความรักของทั้งสองมิได้เป็นอมตะดังที่พร่ำพรอด เพราะ
นายประพันธ์ ได้แอบไปรักใคร่กับนางสาวประภา จนได้เสียเป็นสาวไร้พรหมกัน
อย่างลับๆ และพากันไปจดทะเบียนสมรส โดยมิได้ประกาศกับพี่ชายแต่อย่างใด

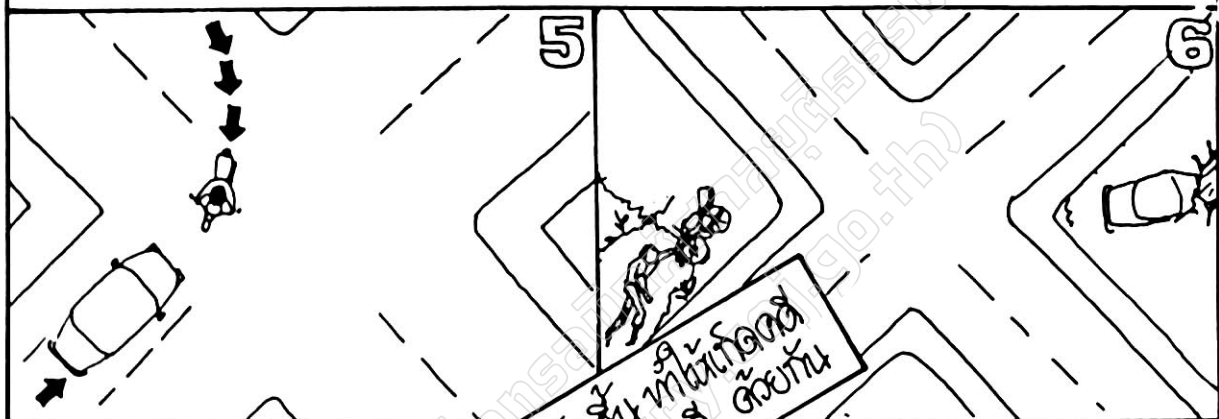
3

นายประพันธ์ ได้แอบ
ตั้งเสียเลี้ยงดองนางสาว
โดยนางสาวบุษมิได้รู้
รู้และระคายเคือง ต่อมา
นางสาวประภา ก็ให้กำเนิด
บุตรคนหนึ่ง

4

วันหนึ่ง นายประพันธ์ขับรถยนต์กลับจากธุระโดยมีนางบุญศรีและเด็กหญิงจิมนั่งมาด้วย ตรงสี่แยกนั้นเอง เหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันได้เกิดขึ้นโดยนายบุญ ได้ขับจักรยานยนต์ เต็มวามารถอย่างเร็ว รถทั้งสองคันพุ่งเข้าชนกันอย่างแรง รถของนายประพันธ์เสียชนลัดขังอยู่ติดกับรถแท็กซี่ที่จอดอยู่หน้าร้านขายผลไม้ พวงมาลัยของรถของนายประพันธ์ถึงแก่ความเสียหาย นางบุญศรีและลูกพลัดตก ยื่นรถของนายบุญพุ่งตกลงไปในแอ่งน้ำที่ขุ่นๆ ข้างถนน ตัวนายบุญเองได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย

คดีที่ 1 คดีอาญา ตำรวจได้จับกุมนายบุญส่งอัยการ อัยการเป็นโจทก์ฟ้องนายบุญฐานขับรถจักรยานยนต์ ผิดกฎหมาย และโดยประมาท เป็นเหตุให้นายประพันธ์ถึงแก่ความตาย

คดีที่ 2 คดีแพ่ง นางบุญศรี ร่วมกับเด็กหญิงจิ้ม (อายุประมาณ 10 ขวบ) เป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ ให้นายบุญชดเชย

1. ค่าซ่อมรถยนต์ของนายประพันธ์ที่เสียหายจากการชนต้นไม้ เป็นเงิน 40,000 บาท
2. ค่าใช้จ่ายในการทำปลงศพนายประพันธ์เป็นเงิน 40,000 บาท
3. ค่าอุปการะเลี้ยงดูนางบุญศรี และเด็กหญิงจิ้ม เป็นเงิน 400,000 บาท

"ให้จำเลยชดเชยค่าซ่อมรถให้แก่นางบุญศรี กับเด็กหญิงจิ้ม 40,000 บาท นางบุญศรี ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกร้อง ค่าปลงศพและค่าอุปการะเลี้ยงดู กับให้ จำเลยชดเชยค่าปลงศพ ให้แก่ เด็กหญิงจิ้มเป็นเงิน 40,000 บาท เด็กหญิงจิ้มไม่มีสิทธิฟ้องเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดู"

9

คดีที่ 3

นางประภา ร่วมกับเด็กหญิงจิ้ม (อายุประมาณ 9 ขวบ) เป็นโจทก์ฟ้องนายบุญ เช่นเดียวกับนางบุญศรี กับเด็กหญิงจิ้ม

"ให้จำเลยชดเชยค่าอุปการะเลี้ยงดูแก่นางประภาและเด็กหญิงจิ้ม เป็นเงิน 400,000 บาท โจทก์ทั้งสองไม่มีสิทธิฟ้องเรียกร้องค่าซ่อมรถยนต์ และค่าปลงศพ"

10

คดีที่ 4 คดีแพ่ง นางประภาธรรมกับเด็กหญิงจุ่ม เป็นโจทก์ฟ้อง นางบุญศรีและเด็กหญิงจุ่ม เป็นจำเลยคดีแพ่งว่าทรัพย์สินของนายประพันธ์ มีอยู่ทั้งสิ้นเป็นมูลค่า 1 ล้านบาท 2 แสนบาทเป็นมรดกซึ่งโจทก์ทั้งสอง มีสิทธิได้รับ ขอให้ศาลบังคับจำเลยทั้งสองส่วนมอบให้โจทก์

11

บิดาหญิง มีทนายสองคนเป็นชายยิ่งกว่า บุตรชายของตนซึ่งทนายชานยนต์ ลั่นเลิกว่ารทมนต์ เขาได้จึงถูกลงโทษจำคุกกับให้ชดเชยค่าเสียหายด้วย และนางบุญศรีก็สงสัยว่าตน ได้เข้าพิธีมงคลสมรสกับนายประพันธ์ มีผู้ใหญ่ เป็นสักขีพยานมากมาย และอยู่กันมาตั้งแต่ยังยากจน และได้ร่วมกันสร้าง สัมพันธภาพด้วยความเห็นชอบจาก เขาโดนและ บุตรจึงไม่มีสิทธิได้รับ ทรัพย์ใดๆ เลย และยังต้องแบ่งทรัพย์สิน นางประภาและเด็กหญิงจุ่มไปมากมาย พวกกันไปพบ รองศาสตราจารย์ ประจักษ์มนต์ที่ศาล ของศาล มาเห็นพบผืนผ้าขาว เพื่อบอให้ อธิบายในศาล

12

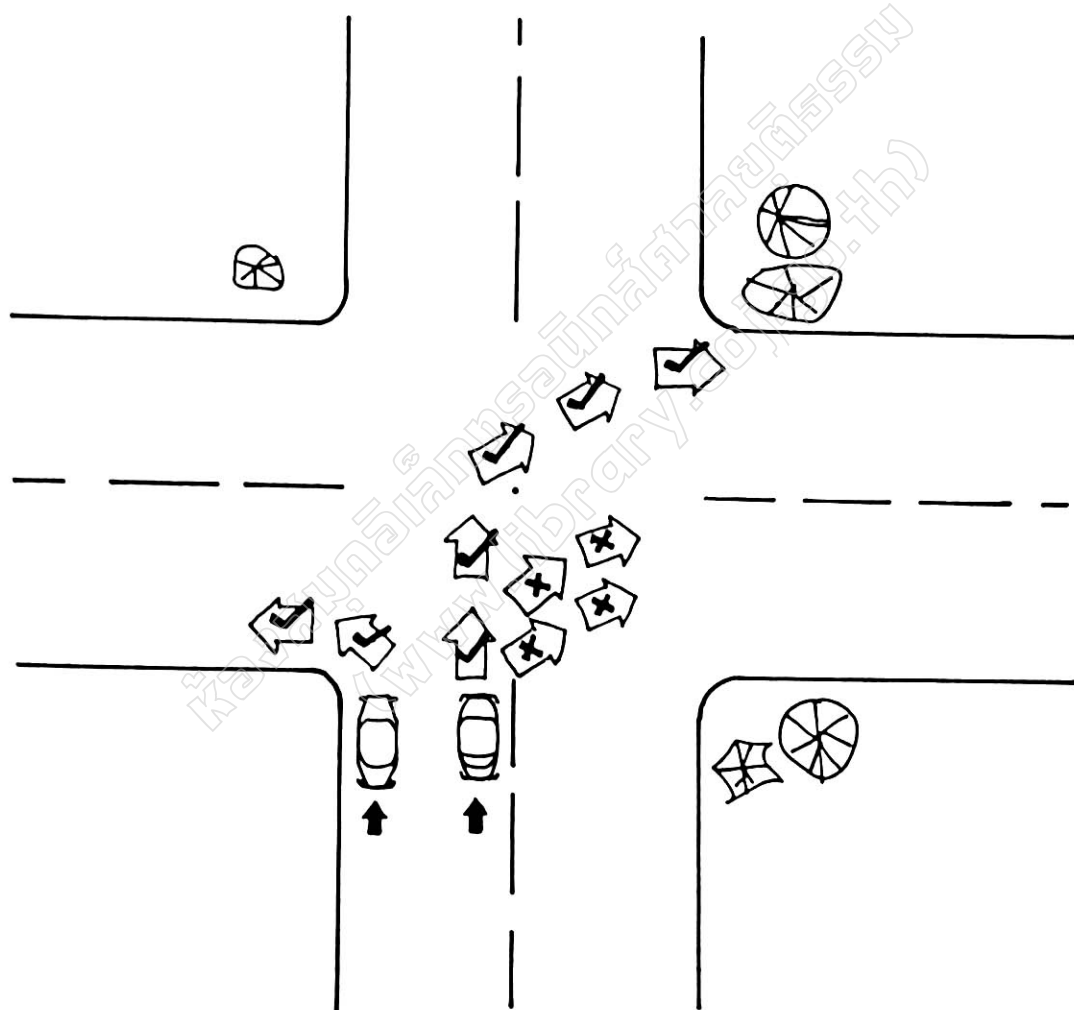
ประชาชนทุกคนที่ไม่พอใจหรือสงสัยเกี่ยวกับระบบงานศาลหรือ
ดำเนินทางของศาล ขอให้ไปสอบถามของศาลฝ่ายประชาสัมพันธ์
ที่ศาลได้ทุกเวลา หากของศาลฝ่ายประชาสัมพันธ์ไม่สามารถ
อธิบายให้เข้าใจได้ ผู้มีบทบาทยินดีที่จะอธิบายให้เข้าใจ
สำหรับคดีทั้ง 4 คดีที่คู่กรณีทั้งสองสงสัยจนผลที่ศาลพิจารณา
ไปแล้ว และต้องการทราบผลโดยละเอียด ผมขออธิบายให้ฟังดังนี้

คดีที่ 1 คดีอาญาที่โจทก์ใหญ่ เพราะมีกฎหมายกลางมาบอก มาตรา 33
บัญญัติว่า การขับรถ ต้องขับรถในทางเดินรถด้านซ้าย และต้องไม่ล้ำกึ่งกลาง
ของทางเดินรถ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้จึงจะเดินทางขวาหรือล้ำกึ่งกลางของทาง
เดินรถได้คือ 1. ด้านซ้ายของทางเดินรถมีสิ่งกีดขวางหรือถูกปิดการจราจร

2. ทางเดินรถนั้นเจ้าหน้าที่จราจรกำหนดไว้เป็นทางเดินรถ
ทางเดียว

3. ทางเดินรถนั้นกว้างไม่ถึง 6 เมตร และมาตรา 51 บัญญัติว่า
การเลี้ยวรถ ก็จะเลี้ยวซ้ายในทางที่ไม่ได้แบ่งช่องเลี้ยว
ไว้ ต้องขับรถชิดทางเดินรถด้านซ้าย ก็จะเลี้ยวขวาในทาง
ที่ไม่ได้แบ่งช่องเลี้ยวไว้ ต้องขับรถชิดทางด้านขวาของแนว
กึ่งกลางของทางเดินรถก่อนถึงทางเลี้ยวไม่น้อยกว่า
30 เมตร และถ้าเป็นทางร่วมทางแยก ถ้ามีรถวิ่งสวนมา
ผู้จะเลี้ยวต้องให้รถที่สวนมา ผ่านทางร่วมทางแยกไปก่อน
เมื่อเห็นว่าปลอดภัยแล้วจึงให้เลี้ยวขวาไปได้ ไม่อย่างนั้น
รถชนกันหรือรถจึกกระบานชนก็ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายจราจร
เหมือนกันหากประทุร ตามแผนที่เกิดเหตุคดีนี้ นายประพันธ์
ได้ขับรถชนที่ด้านซ้ายไม่ล้ำกึ่งกลางของถนนถูกต้องตาม
กฎหมาย ส่วนนายบุญ ขับรถเลี้ยวขวาโดยชิดทางด้านกึ่งกลาง
เช่นกันในทางเดินรถของนายประพันธ์ ผิดกฎหมายจราจร
ดังกล่าวซึ่งมีโทษปรับไม่เกิน 200 บาท ศาลพิจารณาคดี
ปรับเพิ่ม 100 บาท และการขับรถผิดกฎหมายดังกล่าวถือว่าเป็น
เป็นการกระทำโดยประมาท จึงชนกับรถยนต์ของนายประพันธ์

เป็นเหตุให้รถประพันธ์ถึงแก่ความตาย มีดามผิดตามประมวลกฎหมาย
อาญา มาตรา 291 ซึ่งกำหนดโทษไว้สูงสุดไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน
2 หมื่นบาท ศาลพิพากษาจำคุกเพียง 3 ปี การขับรถยนต์จะเลี้ยว
รถในทางตรงทางแยกให้ถูกต้องนั้น ข้อปฏิบัติดังนี้

เดี๋ยบบนทางตรง ✓ การเลี้ยวที่ถูกต้อง
เดี๋ยบบนทางตรง ✗ การเลี้ยวที่ผิด

ตำรับฉบับที่ 2 ถึงแนวทางบุญธรรมจะได้เห็นพิธีกรรมกับนายประพันธ์

บุญศรี • ประพันธ์

อย่างเปิดเผย เป็นพิธีการ
ที่ยิ่งใหญ่เพียงใดก็ตาม
เสียไม่ได้จดทะเบียน

ธรรมกัน ก็ไม่เห็นผัวเมียกัน

ตามกฎหมาย และเด็กหญิงลืมน

ก็ไม่ใช่บุตรที่จดด้วยกฎหมาย

ของนายประพันธ์ด้วย สำหรับ

นางบุญศรีนั้นไม่มีสิทธิเรียกร้องใดๆ

ในฐานะภรรยาเลย แต่การที่นางบุญศรีอยู่ร่วมกับนายประพันธ์ และร่วม
กันทำมาหากินได้ร่วมกันมาตลอด กฎหมายถือว่าเป็นการอยู่ร่วมกัน
ในฐานะเป็นหนี้สินในทรัพย์สินที่ทำมาหากินร่วมกัน นางบุญศรีจึง
มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายเพียงอย่างเดียว คือค่าซ่อมรถยนต์ซึ่ง
นายประพันธ์และนางบุญศรีเป็นเจ้าของร่วมกัน ส่วนเด็กหญิงลืมนไม่ใช่
บุตรที่จดด้วยกฎหมายของนายประพันธ์ ซึ่งเราเรียกกันว่า บุตรนอกสมรส
แต่การที่นายประพันธ์ได้อุปการะเลี้ยงดูเด็กหญิงลืมนอย่างเปิดเผย ย่อม
ให้ใช้นามสกุลของตนเอง แล้วในทะเบียนตนเกิด และทะเบียนบ้านว่า
เป็นบุตรของตน พงศิกานันท์เห็นว่าตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 1627 ที่ว่าเด็กหญิงลืมนมีฐานะเป็นบุตรที่ บิดาได้รับรองโดยพฤตินัย
มีสิทธิที่จะรับมรดกในฐานะเป็นผู้สืบสันดานตามมาตรา 1629 (1) ตลอดจน
มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับ ซ่อมรถและค่าปลงศพจากผู้ทำ
ละเมิด ที่ไม่ใช่เจ้าของมรดกเลย แต่ไม่มีสิทธิเรียกร้อง ค่าอุปการะเลี้ยงดู
เพราะอ้างถึงข้อใดก็ไม่ใช้เป็นบุตรจดด้วยกฎหมายของนายประพันธ์
แม้ว่านายประพันธ์ยังอยู่ก็ไม่มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูในทางดีกา แก่เด็ก
หญิงลืมนตามกฎหมาย นอกจากนั้นข้อพิพาทเพิ่มเติมเกี่ยวกับค่าปลงศพ
ตามกฎหมายจะต้องพิจารณา ให้จำเลยค่าธรรมสมควรตามกฎหมายกำหนด
และตามกฎหมายของฝ่ายตาย ทั้งต้องพิจารณาถึงประเพณีการทำศพตามลัทธิ
นิยมประกอบด้วย และต้องไม่ใช่รายการที่มุ่งเผื่อเงินไป ที่ใช้ว่าเมื่อค่า
ไปทำไรแล้วจะเรียกเอาได้ทั้งหมด

ลำดับที่ดีที่ 3 นี้ ตรงกันข้ามกับที่ดีที่ 2 คือ แม่บทประเภทละลักลอบ
ได้เปรียบกับบทประพันธ์อย่างลับ ๆ ไม่ใช่ทำพิธีแต่ของตนอย่างใดเลย
แต่ทั้งสองไปลดทอนเป็นอันสมรสกัน ก็มีผลเป็นผิวเผินกันโดยชอบด้วย
กฎหมาย ได้กษัตริย์ก็เป็นผู้ที่ชอบด้วยกฎหมายของบทประพันธ์
ย่อมมีสิทธิอันตามกฎหมายทุกประการ มีสิทธิที่จะได้รับตำแหน่งพระ
เลียบงตุจากสำนักหรือบิดา เมื่อมีผู้จะเมิดกที่ในสำนักหรือ

บิดาทาย ก็ย่อมมีสิทธิได้มาตำแหน่งพระ
เลียบงตุได้โดยไม่ต้องพิจารณาเลขที่
ขณะเกิดเหตุผู้ตายได้อุปาทานเลียบง
ลึงหรือไม่ว่า บิดาทายยังมีสิทธิ

ได้มาตำแหน่งพระ เลียบงตุอื่น ๆ เช่น
ตำแหน่งพระ เลียบงตุ

แต่เฉพาะในคดีนี้ ข้อเท็จจริงได้ปรากฏว่า
ทางฝ่ายเด็กกษัตริย์กับนางบุญศรี เป็นผู้ตก
ตกใจล้มในทางรถและตกลงมาไปแล้ว
ตกลงจึงมีพยานให้จำเลย ข้อเท็จจริงฝ่ายนี้จำเลยไปแล้ว

.....

ส่วนคดีที่ 4 ก็เป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องมาจากคดีที่ 2 ที่ 3 นั้นเอง คือ
นางบุญศรีเป็นเพียง ภรรยาตามกฎหมาย มีฐานะเป็นเพียงส่วน
กับบทประพันธ์ เกี่ยวกันกับทรัพย์สินที่ร่วมกันหาได้มา ซึ่งมีมูลค่า
1 ล้าน 2 แสนบาท เมื่อนางประพันธ์ตาย นางบุญศรีมีสิทธิได้รับแบ่ง
ครึ่งหนึ่งในฐานะเป็นเจ้าของร่วม สอนอีกครึ่งหนึ่ง คือ 6 แสนบาท
ย่อมตกเป็นมรดกของนางประพันธ์ และตกได้แก่ทายาทตามกฎหมาย
ในชั้นแรก ได้แก่ บิดามารดา พี่สวรส และบุตร ทายาททั้งสามประเวท
ต่างมีสิทธิได้รับมรดกคนละส่วนเท่า ๆ กันทุกคน แต่สำหรับกรณี
นางประพันธ์เจ้าของมรดกในคดีนี้ไม่มี บิดามารดา และมีแต่ภรรยาและ
บุตร ลำดับนางบุญศรีไม่ได้ลดทอนเป็นอันสมรส ไม่ใช่ภรรยาตามกฎหมาย

ไม่มีสิทธิรับมรดก ส่วนเด็กหญิงจิม แม้จะไม่ใช่มรดกที่ชอบด้วยกฎหมาย ของนายประพันธ์ แต่พฤติการณ์ที่นายประพันธ์ได้อุปการะเลี้ยงดูอย่าง เปิดเผย ให้ใช้นามสกุลของตน แล้งในทะเบียนตนเกิด ในทะเบียนบ้าน ว่าเป็นบุตรของตน กฎหมายถือว่าเป็นการรับรองบุตรตามพินัย มีผลให้บุตรนั้นมีสิทธิในฐานะเป็นผู้สืบสันดานในการรับมรดก เด็กหญิงจิมจึงมีสิทธิรับมรดกไป 1 ส่วน นางประภาและเด็กหญิงจิม เป็นภรรยาและบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิรับมรดกไปอีก 4 ใน 5 ส่วน รวมผู้มีสิทธิรับมรดก 3 คน ๆ ละ 2 ส่วน

ข้อนี้แจกเพิ่มเติมนิดจะแก้ไขข้อสงสัยที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน และต่างมีบุตรด้วยกันแล้ว จนบัดนี้ต่างก็ไม่ใช่ผัวเมียที่ชอบด้วย กฎหมาย ไม่ใช่บิดากับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

เรามีวิธีแก้ต่างไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นได้เป็นชอบด้วยกฎหมาย ได้ด้วยวิธีง่าย ๆ คือ

1. ให้ผัวเมียกันไปจดทะเบียนสมรสกัน จะมีผลสองประการคือ
 - กลายเป็นผัวเมียที่ชอบด้วยกฎหมาย
 - และยังมีผลกับบุตรกลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาด้วย
2. ให้บิดาไปจดทะเบียนรับรองบุตรที่อำเภอ วิธีนี้จะแก้ไขข้อบกพร่อง ได้ดั่งข้างเดิมน คือทำให้เป็นบุตรกับบิดา ที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ดั่งเดิมเป็นผัวเมีย ยังคงเป็นผัวเมียที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ขอบคุณมากค่ะ

ขอบคุณมากครับ

กำหนดการ

วันศุกร์ ที่ 23 มีนาคม 2527

เวลา 08.30 น. — แสดงนิทรรศการทางกฎหมาย กิจกรรมศาล กระทรวงยุติธรรม ดำรวจ
ผลิตภัณท์ราชทัณฑ์ ฉายสไลด์และวีดีโอกิจกรรมฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของ
เรือนจำกลางฉะเชิงเทรา

เวลา 10.00 น. — ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดฉะเชิงเทราประธานในพิธี จุดธูปเทียนบูชา
พระรัตนตรัย

— พระสงฆ์ 9 รูปเจริญพระพุทธมนต์

— ประธานในพิธีกล่าวเปิดงานวันครบรอบ 92 ปีวันสถาปนากระทรวงยุติธรรม

— ประธานในพิธีมอบโล่ให้เกียรติคุณแก่ผู้จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกงานวันครบรอบ
92 ปี

— แข่งขันตอบปัญหากฎหมายรอบแรก

— ประกวดคำขวัญเกี่ยวกับกิจกรรมศาลและกระบวนการยุติธรรม

เวลา 11.00 น. — ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

— แข่งขันตอบปัญหากฎหมายรอบสอง

เวลา 16.30 น. — ตัดสินการตอบปัญหากฎหมายและการประกวดคำขวัญ

— มอบโล่ให้ผู้นะเลิศและรอง มอบรางวัลผู้เข้าแข่งขันและประกวด

เวลา 19.00 น. — ฉายภาพยนตร์ความรู้และภาพยนตร์เรื่อง

วันเสาร์ ที่ 24 มีนาคม 2527

เวลา 08.30 น. — แสดงนิทรรศการทางกฎหมาย กิจกรรมศาล กระทรวงยุติธรรม ดำรวจ

ถึง 16.30 น. ผลิตภัณท์ราชทัณฑ์ของผู้ต้องขังเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา

— บรรยายกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน

วันเสาร์ที่ 25 มีนาคม 2527

เวลา 08.30 น. — แสดงนิทรรศการทางกฎหมาย กิจกรรมศาล กระทรวงยุติธรรม ดำรวจ

ถึง 15.00 น. ผลิตภัณท์ราชทัณฑ์ของผู้ต้องขังเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา

ขอขอบคุณ

คุณฉลอง วงษา ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา

คุณทิวา พูลสมบัติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดฉะเชิงเทรา

คุณอนันต์ ฉายแสง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดฉะเชิงเทรา

คุณไพโรจน์ สันทัดคำ นายกเทศมนตรี เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา

คุณชนินทร์ วัฒนสินธุ์ ประธานสภาจังหวัดฉะเชิงเทรา

คุณสุทิน ผีอกพุดผล สมาชิกสภาเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา

คุณประยูร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาภายนอกโรงเรียนฉะเชิงเทรา

คุณสมาน รักบ้านเกิด ผู้บัญชาการเรือนจำกลาง ฉะเชิงเทรา

พ.ต.อ.พินิจ ศรีพูนภักตร์ ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัดฉะเชิงเทรา

อาจารย์ปรเมธ สุขมาก ศูนย์การศึกษาภายนอกโรงเรียน

คุณสมยศ เข็นใจ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา

คุณพรศักดิ์ วิริยกุลสกุล บริษัท ศักดิ์กุลเครดิต จำกัด ฉะเชิงเทรา

คุณวณิชย์ จิตตาณิชย์ ร้านจัดตั้งการค้า อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา

คุณณรงค์ เทวานฤมิต ร้านจัดอารีย์ อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

คุณสมโภชน์ วงษ์ประเสริฐ กำนันตำบลบางปะกง อ.บางปะกง ฉะเชิงเทรา

คุณอัปดุล ตริยเจริญวานิช อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ชมรมทนายความ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ที่ได้ช่วยสนับสนุนการจัดงาน

คุณกิตติ ดำเนินชาวนิชย์ คุณสุรางค์ ดำเนินชาวนิชย์
กรรมการผู้จัดการ

บริษัท เกษตรรุ่งเรืองพืชผล จำกัด

1450-2 ถนนทรงวาด กรุงเทพฯ

บริษัท รุ่งเรืองกิตติ จำกัด

โทร. 2232088-97, 2236843-7

บริษัท พรุ่งเรืองค้าข้าว จำกัด

เทเล็กซ์ 82199 SHSRICE TH

บริษัท รัชเศรษฐ์รุ่งเรือง จำกัด

87135 SSHRICE TH

บริษัท ธนกิจคลังสินค้า จำกัด

โทรเลขย่อ "KIMTIA" BANGKOK

บริษัท เกษตรพัฒนาการ จำกัด

107 ถ.บางนา-ตราด ฉะเชิงเทรา

แผนกขายรถยนต์ ฟุโซ่

โทร. 2352414-9 ต่อ 2141, (038) 511516

จัดพิมพ์หนังสือ ที่ระลึกวันสถาปนากระทรวงยุติธรรม

จำนวน 1,000 เล่ม มูลค่า 35,000 บาท

เพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน ตามนโยบายของกระทรวงยุติธรรม

นายบรรทม จาตกานนท์
อธิบดีผู้พิพากษา ภาค 2 จังหวัดชลบุรี

คณะผู้พิพากษา
และข้าราชการตุลาการศาลจังหวัดฉะเชิงเทราปัจจุบัน